

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВІСТИКИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

*[CURRENT ISSUES
OF UKRAINIAN LINGUISTICS:
THEORY AND PRACTICE]*

ЛІІ

Засновано 2000 року

*Рекомендовано до друку
Вченою радою
Навчально-наукового
інституту філології
29 квітня 2026 року*

УДК 81.161.2

Рецензенти:

А.Д. Бєлова, д-р філол. наук, проф.

О.С. Снитко, д-р філол. наук, проф.

В.І. Ярмач, д-р філол. наук., доц.

А 44 Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика: зб. наукових праць. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2026. Вип. 52. 172 с.

У збірнику наукових праць аналізуються актуальні, перспективні, дискусійні питання сучасної лінгвістики в її множинних дослідницьких парадигмах. Видання розраховано на фахівців у галузях філології, філософії, культурології, історії та інших соціогуманітарних дисциплін, а також науковців вищих навчальних закладів.

ISSN 2311-2697 (Print)

ISSN 2523-4870 (Online)

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP>

Наукова індексація та архівування:

BRILL

DOAJ

ERIH Plus

Index Copernicus International

OUCI

Research Bib

ROAD

UlrichsWEB

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації – Серія КВ № 5755 від 15.01.2002 р. Перереєстровано: **Свідоцтво про державну реєстрацію** друкованого засобу масової інформації – Серія КВ № 24318-14158ПР від 24.01.2020 р.

Збірник наукових праць є **фаховим виданням із дисциплін філологічного профілю** (наказ Міністерства освіти і науки України від 07.10.2015 р., № 1021). Категорія "Б"

Цей журнал ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons
Зазначення Авторства 4.0 Міжнародна

Кластер:

Гуманітарні науки та мистецтво (Спеціальність В11 Філологія)

Періодичність: двічі на рік (електронна версія розміщується на сайті видання не пізніше 1 лютого та 1 липня кожного року)

OPEN ACCESS

© Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

- Лариса Шевченко**, чл.-кор. НАН України, д-р філол. наук, проф.
(Україна) (Київський національний університет
імені Тараса Шевченка) – **головний редактор**
- Дмитро Сизонов**, д-р філол. наук, доц. (Україна)
(Київський національний університет імені Тараса
Шевченка) – **відповідальний секретар**
- Артур Брацкі**, д-р гуманіт. наук, проф. (Польща)
(Гданський університет)
- Сальваторе дель Гаудіо**, PhD (д-р філософії), габілітований д-р, проф.
(Італія) (Університет Салерно)
- Дмитро Дергач**, канд. філол. наук, доц. (Україна)
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)
- Вікторія Іващенко**, д-р філол. наук, проф. (Україна)
(Київський столичний університет імені Бориса Грінченка)
- Олена Климентова**, д-р філол. наук, проф. (Україна)
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)
- Тетяна Ковалевська**, д-р філол. наук, проф. (Україна)
(Одеський національний університет імені І.І. Мечникова)
- Олександр Левко**, канд. філол. наук, доц. (Україна)
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)
- Олена Маленко**, д-р. філол. наук, проф. (Україна) (Харківський
національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди)
- Даля Пакальнішкенс**, габілітований д-р філол. наук, проф. (Литва)
(Клайпедський університет)
- Олександр Стишов**, д-р філол. наук, проф. (Україна)
(Київський столичний університет імені Бориса Грінченка)
- Олександр Тараненко**, чл.-кор. НАН України, д-р філол. наук, проф.
(Україна) (Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України)
- Володимир Широков**, акад. НАН України, д-р техн. наук, проф.
(Україна) (Український мовно-інформаційний фонд НАН України)

Адреса редакції:

01601, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 14, ауд. 131, Київський національний
університет імені Тараса Шевченка,
Навчально-науковий інститут філології, тел. +380 (44) 239-33-66;

e-mail: apultp@knu.ua

web: <http://apultp.knu.ua>

УДК 81.161.2

Reviewers:

Alla D. Belova, doctor of philology, prof.

Olena S. Snytko, doctor of philology, prof.

Veronika I. Yarmak, doctor of philology, assoc. prof.

A 44 Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice: scientific digest. Kyiv: Publishing and Polygraphic Center "Kyiv University", 2026. Vol. 52. 173 p.

The scientific journal contains contributions dedicated to the analysis of relevant, promising, controversial issues of modern linguistics in its plural research paradigmes. It is addressed to specialists in various disciplines of humanities: philology, philosophy, culturology, history etc. as well as to university scholars.

ISSN 2311-2697 (Print)

ISSN 2523-4870 (Online)

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP>

Scientific indexation & archiving:

BRILL

DOAJ

ERIH Plus

Index Copernicus International

OUCI

Research Bib

ROAD

UlrichsWEB

Certificate of state registration of the print media (KB № 5755, 15.01.2002).

Certificate of state registration of the print media (KB № 24318-14158П, 24.01.2020 p.)

The scientific journal is a **professional edition of philological sciences** (decree of the Ministry of education and science of Ukraine, 07.10.2015, № 1021).

This journal is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Cluster:

Humanities and Arts (Specialty B11 Philology)

Frequency: twice a year (online version is posted on the website of the edition no later than **February 1** and **July 1** of each year)

© Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice

EDITORIAL TEAM

Larysa Shevchenko, corresponding member of NAS of Ukraine, doctor of philology, prof. (Ukraine)

(Taras Shevchenko National University of Kyiv) – **Chief editor**

Dmytro Syzonov, doctor of philology, assoc. prof. (Ukraine)

(Taras Shevchenko National University of Kyiv) – **Executive secretary**

Artur Bratski, doctor of humanities, prof. (Poland) (University of Gdansk)

Salvatore del Gaudio, PhD, dr. habil., prof. (Italy) (University of Salerno)

Dmytro Dergach, PhD, assoc. prof. (Ukraine)

(Taras Shevchenko National University of Kyiv)

Viktoriya Ivashchenko, doctor of philology, prof. (Ukraine)

(Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University)

Olena Klymentova, doctor of philology, prof. (Ukraine)

(Taras Shevchenko National University of Kyiv)

Tetiana Kovalevska, doctor of philology, prof. (Ukraine)

(I. I. Mechnikov National University of Odesa)

Oleksandr Levko, PhD, assoc. prof. (Ukraine)

(Taras Shevchenko National University of Kyiv)

Olena Malenko, doctor of philology, prof. (Ukraine)

(H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University)

Dalia Pakalniškienė, dr. habil. of philology, prof. (Republic of Lithuania) (Klaipėda University)

Volodymyr Shyrokov, acad. NAS of Ukraine, doctor of technical science, prof. (Ukraine) (Ukrainian Language and Information Fund of the NAS of Ukraine)

Oleksandr Styshov, doctor of philology, prof. (Ukraine)

(Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University)

Oleksandr Taranenko, corresponding member of NAS of Ukraine, doctor of philology, prof. (Ukraine) (O.O. Potebnia Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine)

Editorial address:

01601 Kyiv, Taras Shevchenko Blvd, 14, aud. 131,

Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Educational and Scientific Institute of Philology, tel. +380 (44) 239-33-66;

e-mail: apultp@knu.ua

web: <http://apultp.knu.ua>

.....

СУЧАСНА ЛІНГВІСТИКА

В ІДЕЯХ І ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯХ

УДК 811'42.131.1

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2026.52.6-24>*Смуцинська І.В.*

ORCID ID: 0000-0003-4980-7860

Scopus ID 58862834200

ЕВФЕМІЗМИ ТА ЕВФЕМІЗАЦІЯ: ПРОБЛЕМА ВИБОРУ В ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ І ПЕРЕКЛАДІ

***Анотація.** Стаття присвячена аналізу художніх евфемізмів, які розглядаються як стилістична фігура пом'якшення, заміни прямих номінацій тем-табу більш нейтральними, образними аналогами відповідно до авторського задуму. Евфемізм, слідом за Жоржем Моліньє, визначається як стилістична макрофігура, яка твориться на основі інших тропів і фігур, перш за все таких як метафора, антифразис, гіпербола, антономазія. Класичним прийомом евфемізму, за С. Ульманом, визнається перифраза. Перифрастичні описові конструкції часто виступають дієвим засобом евфемізації з гумористичним ефектом.*

Показано, що процеси евфемізації, притаманні сучасному дискурсу війни, політичному і медіа дискурсам, займають важливе місце і в художньому тексті, який, моделюючи реальність, пом'якшує вияв і сприйняття певних "неприємних" моментів буття. Крім пом'якшення, евфемізація виступає прийомом експресивації і створення гумористичної тональності. Через свою важливу роль в тексті евфемізм завжди фігурує в списках десяти найважливіших стилістичних фігур.

У статті також проводиться розмежування схожих фігур евфемістичного типу – простого евфемізму, літоти, металеप्су тощо. Одним із видів евфемізації визнається риторична фігура компенсації як заміна спростування негативного факту позитивним аргументом.

Процеси евфемізації в художньому контексті відіграють важливу роль і реалізуються через різні види заміни. Слова загальної семантики або слова з дифузною семантикою часто виступають заміною слів-табу. Як правило, будь-який образний засіб характеристичного типу практично завжди має евфемістичне забарвлення. Арготизми часто є результатом метафоричної евфемізації, поєднуючи евфемізацію з додатковими характеристичними функціями. Особливою базою

евфемізації виступають фразеологізми. В певному контексті евфемізм як риторична фігура може перейти в антифразис, коли слово чи висловлення починає виражати зовсім протилежне.

Евфемізація торкається і заміни та модифікації лайливих слів і вульгаризмів, важливим засобом чого виступають еліпсиси, сиглізація, усічення, верлан, морфологічні модифікації-метаплазми, по-літерна номінація тощо.

Щодо перекладу евфемізмів, не завжди існує можливість їхнього еквівалентного відтворення.

Ключові слова: евфемізм, евфемізація, перифраза, фразеологізм, вульгаризм, образний засіб, художній текст, французька мова, переклад.

Інформація про автора: Смуцинська Ірина Вікторівна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри теорії та практики перекладу романських мов імені Миколи Зерова; Навчально-науковий інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Національна академія СБ України.

Електронна пошта: valerijs@ukr.net

Iryna V. Smushchynska
ORCID 0000-0003-4980-7860
Scopus ID 58862834200

EUPHEMISMS AND EUPHEMIZATION: THE PROBLEM OF CHOICE IN ARTISTIC DISCOURSE AND TRANSLATION

Abstract. The article is devoted to the analysis of artistic euphemisms, which are considered as a stylistic figure of softening, replacing direct nominations of taboo topics with more neutral, figurative analogues in accordance with the author's intention. Euphemism, following Georges Molinié, is defined as a stylistic macrofigure that is created on the basis of other tropes and figures, first of all such as metaphor, antiphrasis, hyperbole, antonomasia. Periphrasis is recognized as a classic euphemism, following S. Ullmann. Periphrastic descriptive constructions are often an effective means of euphemism with a humorous effect.

It is shown that the processes of euphemization, inherent in the modern discourse of war, political and media discourses, occupy an important place in the artistic text, which, modeling reality, softens the manifestation and perception of certain "unpleasant" moments of existence. In addition to softening, euphemization is a technique of expression and creation of a humorous tonality. Due to its important role in the text, euphemism always appears in the lists of the ten most important stylistic figures.

.....

The article also distinguishes similar figures of the euphemistic type - simple euphemism, litotes, metalepsis, etc. One of the types of euphemism is recognized as a rhetorical figure of compensation as a replacement of refuting a negative fact with a positive argument.

Processes of euphemization in the artistic context play an important role and are realized through various types of substitutions. Words of general semantics or words with diffuse semantics often substitute for taboo words. As a rule, any figurative means of a characteristic type almost always has a euphemistic color. Argotisms are often the result of metaphorical euphemism, combining the euphemism with additional characteristic features. Phraseology is a special basis of euphemism. In a certain context, a euphemism as a rhetorical figure can turn into an antiphrasis, when a word or statement begins to express the complete opposite.

Euphemism also affects the replacement and modification of swear words and vulgarisms, an important means of which are ellipses, siglization, truncation, verlan, morphological modifications-metaplasms, literal nomination, etc.

Regarding the translation of euphemisms, it is not always possible to reproduce them equivalently.

Keywords: *euphemism, euphemization, paraphrase, phraseology, vulgarism, figurative means, artistic text, French language, translation.*

Information about author: *Smushchynska Iryna Viktorivna – doctor of philology, professor, professor of the department of theory and practice of translation of Roman languages of Mykola Zerov; Educational and scientific institute of philology; Kyiv national Taras Shevchenko university; National Academy of the Security Service of Ukraine.*

E-mail: *valerijs@ukr.net*

Евфемізм прийнято визначати як стилістичну / риторичну фігуру, що має на меті пом'якшити грубу і жорстоку реальність, або реальність здатну викликати почуття страху і збентеження [29, р. 74], замінивши неприємне слово чи вираз або слово-табу його більш **нейтральним синонімом** [18, р. 24].

До таких тем-табу перш за все відносять **смерть, хвороби, старість і сексуальні стосунки**: *il nous a quittés, il n'est plus de ce monde, il est parti pour un monde meilleur, il avait vécu, il a disparu, s'éteindre, s'en aller, etc. (= mort); il est assez fatigué (= gravement malade); une longue maladie (= un cancer), non-voyant, malvoyant, vivre dans la nuit (= aveugle); l'âge d'or, troisième âge (= les personnes âgées), la femme d'un certain âge (= assez vieille); en costume d'Adam / d'Eve (= nu), etc., а зараз ще*

й **тему війни**: *війна* → *військовий конфлікт, спецоперація, вторгнення*; *вбити* → *ліквідувати, мінути, нейтралізувати*; *жертви війни* → *супутні втрати*, *вибух* → *хлопок*, *бавовна тощо* [див., наприклад: 12], хоча піднімаються питання щодо відсутності необхідності евфемізації теми війни [10].

Явище евфемізації зобов'язане своїм виникненням існуванню архаїчних табу, наслідки яких, зазнавши з плином часу певних змін, зберіглися й у сучасному суспільстві у вигляді забобон та обмежень на певні мовленнєві та поведінкові прояви [4, с. 5]. Сучасний медіадискурс використовує евфемістичні заміни щодо всіх видів дискримінації (національність, віра, колір шкіри, орієнтація, соціальна незахищеність тощо): *demandeur d'emploi* = *chômeur*, *la restructuration* = *mise en chômage*; *SDF* = *clochard*; *défavorisés* = *pauvres*, *maison de repos* = *hôpital*, *maison de retraite*; *personne de couleur*, *Afro-américain* = *nègre*, *opérateurs* = *ouvriers*, etc., в яких Ж.-Ж. Робрійо [29, р. 76] вбачає водночас не тільки вербальну делікатність, повагу до слабших, але й певну долю лицемірства.

Евфемізми в політичному дискурсі активно використовуються як засіб **політкоректності**, особливий риторичний прийом, що сприяє пом'якшенню негативних смислів і конотацій, уникання потенційних конфліктів, а також введення в оману суспільства. Цьому аспекту зараз присвячено досить велику кількість публікацій: так, проблеми евфемізації комунікації влади з громадськістю в публічному управлінні стали об'єктом дослідження в роботі Н. О. Євтушенко [1]; О. Шейгал, дослідивши евфемізми і дисфемізми у політичному дискурсі, дійшов висновку, що перші фіксують брехню політичної вигоди, а другі – брехню дискредитації [цит. за: 8, с. 135] тощо.

Об'єктом нашої статті є **процес евфемізації** у художньому дискурсі, його особливості, функції, засоби творення.

Під **евфемізацією** прийнято розуміти процес заміни грубих, вульгарних, образливих або занадто прямих слів і виразів, небажаних в певній комунікативній ситуації чи контексті, більш м'якими, ввічливими або завуальованими аналогами. Метою цього є бажання приховати негативну інформацію, пом'якшити

.....

ситуацію, залишитись в межах ввічливості і пристойності, уникнути називання понять-табу.

Введення цього терміну в науковий обіг пов'язують з працями з лінгвістики і стилістики видатного французького стиліста Жюля Марузо у 60-ті роки минулого століття. Пізніше він став об'єктом монографічних досліджень Андре Горака [21; 22]. Але тема залишається **актуальною** і у наш час, про що свідчить зокрема захист дисертації "*Euphémisation des tabous linguistiques*", що відбувся у Сорбонні у 2024 році [30].

Основними **методами** дослідження стали: описативний, інтерпретативний, контекстуальний і лінгвостилістичний з метою опису і аналізу ролі і функцій евфемізмів у художньому контексті.

Тенденція до евфемізації є універсальною, однак у кожній мові вона проявляється по-своєму: те, що в одній лінгвокультурі і певному історичному періоді вважається непристойним, в іншій не викликає жодних заперечень. Так, вважається, що евфемізм разом з літотою є однією з основних ознак класицизму (*Le classicisme tend tout entier vers la litote (A. Gide)*), де евфемізм часто виступає у вигляді поетичної метафори високого стилю (*Les mortels qu'ont noircis les soleils de Guinée (= les nègres)* [13, р. 198]), або є виразником прецизійності, зокрема при заміні назв частин тіла людини, природних людських потреб тощо: *aller dans un petit coin, aller où le roi va seul, aller où le roi ne va qu'à pied* (дослівно "*nimi туди, куди навіть король ходить нішкі*") = *aller aux toilettes*. Наш матеріал свідчить про те, що евфемізація спостерігається і у сучасній французькій літературі, а функції використання евфемізмів у художньому контексті пов'язані перш за все з модалізацією авторського дискурсу.

В залежності від підходів, погляди на цю фігуру різняться: хтось вважає її специфічним проявом метафори, хтось експліцитною літотою, тобто фігурою применшення [18, р. 24], хтось фігурою інтенсивності [14, р. 165; 17, р. 74], а хтось фігурою прикрашання [32, р. 104; 28], від чого залежить і бачення ролі і функцій евфемізму в дискурсі.

На нашу думку, евфемізм є перш за все **фігурою пом'якшення і заміни**, що може розумітися як у широкому сенсі слова, як родове поняття, яке може базуватися на **літоті** (" *euphémisme par litote* " [26, р. 1103]), **металепсі** чи **простому пом'якшенні** (у французькій термінології - *exténuation*); або більш вузько, як видове поняття. Є певна відмінність у ролі і функціях цих схожих між собою фігур:

мета простого **пом'якшення** – зробити висловлення нешкідливим, пом'якшити його силу, наприклад, *ce n'est pas du gâteau = c'est difficile; il n'a pas inventé l'eau tiède = il est stupide* [29, р. 75];

мета **літоти** – посилити висловлювання через економію засобів типу *il est un peu demeuré* – він повний ідіот, часто через використання заперечення: *ce n'est pas mauvais* замість " *c'est très bon* ", тобто сказати менше, а мати на увазі набагато більше [15, р. 218]; тому Н. Рікален-Пуршо [28, р. 62] вважає евфемізм фігурою якості, тоді як літоту фігурою "кількості";

металепс як підвид метонімії [29, р. 34] замінює слово чи вираз серією наслідкових метонімії, з заміною того, що передувало, наслідком і навпаки [28, р. 80, 62]: *il ne souffre plus, il a rejoint ses ancêtres = il est mort*.

У той же час "справжній" **евфемізм** дійсно пом'якшує висловлення, здатне шокувати реципієнта [29, р. 72-73]. Проілюструємо:

просте пом'якшення: "*L'atmosphère du ministère de l'Enregistrement lui devenait presque pesante*" (Marcel Aimé, *Le Passe-muraille*) – говорячи про проблеми у персонажа з керівництвом на роботі;

літота: "*Il était l'objet de plaisanteries sans fin de la part de ses camarades et la vie lui semblait moins belle*" (Marcel Aimé, *Le Passe-muraille*);

металепс: "*Hélas, nous le pleurons !*" (*l'événement qu'il est mort = pleurs comme conséquence*);

евфемізм: "*La presse n'est pas tendre pour la police*" (Borniche).

.....

Їх визначення і чітке розмежування створює проблеми для дослідника і часто залежить від суб'єктивного бачення та інтерпретації контексту твору. Так, літота як "сильне применшення об'єкта чи явища" в поезії П. Верлена у "Rhétorique amusante" [16] проф. Е. Береговської викликає запитання:

" Ecoutez la chanson bien douce

Qui ne pleure que pour vous plaire.

Elle est discrète, elle est légère:

Un frisson d'eau sur de la mousse " (Paul Verlaine, Sagesse).

На цю проблему тонкої грані між евфемізмом і літотою вказує Ж.-Ж. Робрійо [29, р.76], говорячи, що тільки аналіз контексту дозволяє не помилитися у визначенні "справжнього" смислу висловлення. Так, щоби зрозуміти слова персонажа плутовського роману Лесажа, Жиля Блаза, коли той, будучи у незручному становищі, звертається з м'якою критикою промов свого хазяїна, архієпископа Гренади, через применшувальні конструкції, натякаючи на появу певних "ментальних" проблем в останнього, треба знати широкий контекст твору: "*Puisque vous m'avez recommandé d'être franc et sincère, je prendrai la liberté de vous dire que votre dernier discours ne me paraît pas tout à fait de la force des précédents. ... Je trouve cette pièce excellente, quoiqu'un peu au-dessous de vos autres ouvrages " (Lesage, Histoire de Gil Blas, VII).*

Нарешті, ще одним підвидом евфемізації можна вважати риторичну фігуру **компенсації**, яка полягає в тому, щоби замість спростування негативного факту, компенсувати його позитивним аргументом, тобто не говорити "*це неправда*", а сказати "*може бути так, але...*". Вона дозволяє зберегти позитивний імідж людини, навіть при визнанні її певних слабких сторін. Зокрема цей прийом використовує Вольтер, говорячи про Декарта, наводячи критику, але одночасно зауважуючи, що вона не може применшити заслуг вченого: "*Ce n'est point trop dire qu'il était estimable même dans ses égarements. Il se trompa, mais ce fut au moins avec méthode et avec un esprit conséquent " (Voltaire, Lettres philosophiques, cité d'après: 29, p. 76-77).*

Оскільки "справжній" евфемізм твориться через інші фігури, його відносять до так званих **стилістичних макрофігур**, в термінології Жоржа Моліньє [14, р. 165], або **фігур думки**, які ще називають **складними тропами**, оскільки вони будуються на основі більш простих "мікрофігур". В принципі, основою для евфемізмів може виступати будь-який троп чи фігура - **метафора, метонімія, синекдоха, антифразис, перифраза, порівняння, антономазія, гіпербола** тощо [див.: 29, р. 75]:

метафора: "*Ce mari sourçonneux, qui menait d'ailleurs une vie de bâtons de chaise*" (Marcel Aimé, *Le Passe-muraille*);

метонімія: "*(il) pénètre dans les locaux de la Santé*" (Marcel Aimé, *Le Passe-muraille*) (= *dans la prison*);

антифразис: "*Un médecin ? J'attendais votre conseil. Vous êtes d'une rare intelligence*" (Cocteau) (*en s'adressant au médecin, un mauvais spécialiste*).

С. Ульман визначає **перифразу** як "**класичний прийом евфемізму**" [33, р. 196]: *dormir son dernier sommeil* = *être mort*, *il s'est éteint* = *il est mort*, *feu Saint-Antoine* = *gangrène*, etc.

З іншого боку, Ж. Марузо [24] зазначає, що евфемізм може перейти у висловлювання прямо протилежне тому, якого слід було б очікувати, тоді він стає антифразисом. Ту ж саму думку висловлює Ж. Дюбуа [19], говорячи, що евфемізм як риторична фігура може перейти в антифразис, коли слово чи висловлення почне виражати протилежне тому, що хочуть сказати: *il est très prudent* евфемістично означає *il est très peureux*. Наприклад, репліка Фігаро, якого тільки що облаяв граф, в комедії Бомарше: "*Voilà les bontés familières dont vous m'avez toujours honoré*" (Beaumarchais. *Le Barbier de Séville*, acte I, sc. 1).

На думку авторки дисертації [30], важливим засобом евфемізації виступають **еліпсиси, сиглізація і усічення**, перш за все це стосується лайливих слів і вульгаризмів: *putain* > *pute*, *PTN*; *ma gueule* > *Magl*; *salaud* > *lossa*. Хоча останній приклад є не стільки усіченням, скільки **верланом**, який, дійсно, вуалює вульгарні слова типу: *teub* (= *bite, sexe de l'homme*), *teuch* (= *chatte, sexe de la femme*), *yèch* (= *chier*), etc. [25].

До мікрофігур, засобів евфемізації, віднесемо також **метанлазми**, морфологічні модифікації лайливих слів типу "*mordiou*", "*mordemonbleu*" (*Hugo, Qyt*). Такий прийом йде ще від часів Середньовіччя, Ф. Брюно відмічав заміну в лайках слова *dieu* на *bleu*: "*Corbleu ! Morbleu ! Palsambleu !*" (*Molière, Dom Juan*).

В репліках персонажів можна зустріти модифіковані **визуки**: *Mince ! Mince alors !* замість *Merde !*; *Fiche !* замість *Foutre !*; *Nom d'un chien !* замість *Nom de Dieu !* [20, р. 274]. Автор намагається показати страх персонажа, сором, відразу тощо, не звертаючись до прямих номінацій цих емоцій і почуттів.

Особливим прийомом пом'якшення в літературі XX століття можна назвати **épellation**, по-літерну номінацію як-от *cinq lettres* (= *merde*): "*Vous, je vous dis cinq lettres*" (*Marcel Aimé, Le Passe-muraille*); *un céoène* (= *con*) [20, р. 4], *les vécés* (= *water-closet*) (*Queneau*).

Одразу зробимо ремарку, що французьке арго активно використовує евфемізми метафоричного типу: *abattre un chêne, refroidir, régler son compte* = *tuer*; *rendre ses clés, faire sa male* = *mourir*; *soulager* = *voler* [див.: 31, р. 52]. Хоча в художньому контексті такі засоби використовуються швидше для показу "брутальності" мовлення персонажа, ніж через евфемізацію: "*Bon Dieu, ces enfants de pute me laisseraient-ils rentrer chez moi en paix*" (*Vian*).

Як свідчить аналіз, дієвим засобом евфемізації з **гумористичним ефектом** виступають **перифразистичні описові конструкції**, як-от у Р. Кено, ефект посилюється через поєднання з вульгаризмами:

- "*C'est pas permis d'être aussi inintelligent que toi, tu sais ce que ça veut dire "inintelligent", espèce de con ? ...*"
- *Tu commences à t'exprimer d'une façon repoussante*" (*Queneau*).

Такі перифрази часто обіграються в контексті твору, посилюючи **гумористичне чи іронічне звучання**, наприклад:

- "*Tu crois que ton parfum naturel fait la pige à celui des rosiers. Et bien, tu te trompes...*"

• *T'entends ça ? dit la bonne femme à un ptit type à côté d'elle, probablement celui qu'avait le droit de la grimper légèrement "* (Queneau).

У Вольтера взагалі перифраза стає не стільки засобом пом'якшення, скільки дієвим засобом іронії, наприклад, перифрастична номінація тюрми: *" Des appartements d'une extrême fraîcheur, dans lesquels on n'est jamais incommodé du soleil "* (Voltaire, *Candide*, ch. 6).

Нарешті, основою евфемізму часто виступає **фразеологізм** (а не навпаки!), наприклад: *merde = mot de Cambronne, mot de cinq lettres*;

"Je roule ... avec, dans le cœur, assez de pierres pour bâtir encore quelques beaux lieux de prières " (Gary);

" Cette fois encore, le professeur ne prit pas de gants:

• *Vous ne lisez donc pas les journaux, monsieur ?" (Leroux).*

Хоча, безумовно, може спостерігатися і протилежний процес **ідіоматизації** евфемізму [про евфемізацію як семантичний і культурологічний фактор формування фразеологізмів див.: 11]. Тобто, поруч з **узусними евфемізмами** існує певна кількість **авторських "гапаксів"**, належних певному твору чи автору, які з часом можуть стати широкоживаними. Так, говорячи про стосунки Сванна і Одетти де Кресі в своєму другому романі *" Un amour de Swann "*, Марсель Пруст, використовуючи назву квітки орхідеї (героїня любила ці квіти), створює вирази *faire catleya* і *arranger les catleyas* як евфемізми до *faire l'amour*. Ця перифраза пізніше почала використовуватися поза контекстом твору як поетичний вираз [[https://fr.wikipedia.org/wiki/Cattleya#Marcel Proust](https://fr.wikipedia.org/wiki/Cattleya#Marcel_Proust)]:

" La métaphore " faire catleya " devenue un simple vocable qu'ils employaient sans y penser quand ils voulaient signifier l'acte de la possession physique – où d'ailleurs l'on ne possède rien – survécut dans leur langage, où elle le commémorait, à cet usage oublié " (Marcel Proust, *Un amour de Swann*).

Тож, певна частина фразеологічних одиниць сформувалася як результат процесу евфемізації, тобто заміни небажаної лексеми як назви певного табуйованого поняття описовим

образним виразом, більш пристойним і м'яким, і така евфемізація може стосуватися різних сфер соціального і культурного життя людини. Оказіональні індивідуально-авторські новотвори роблять евфемістичні заміни, виконуючи різні стилістичні функції, перш за все *експресивації* висловлювання.

Взагалі-то будь-який *образний засіб характеристичного типу* практично завжди буде мати *евфемістичне забарвлення*, оскільки замість прямої вказівки на певний недолік людини він образно, часто гумористично, його обіграє: *avoir un cœur d'artichaut* (дослівно, "мати серце артишоку") = *вертихвіст, віпрогон*; *rond comme une caille* – пухкенька "як перепілка"; "*ils suscitent ...le beau temps et la tempête*" (Erlanger), або характеристика Генріха IV як "*une sorte de don Juan solitaire*" (Erlanger), etc.

Крім того, слова загальної семантики, так звані *mots-omnibus* теж використовуються для заміни назв, пов'язаних з сексуальною сферою: *affaire, chose, machin, bazar* замість *les parties génitales*; *choser* замість *les relations sexuelles*; *un coup de pieds quelque part* замість *dans le derrière* [20, р. 323]. Багато табуйованих слів просто замінюються на слова з дифузною семантикою типу *це, воно*, слова з "*розпорошеною*" *семантикою* типу *певний, деякий, невизначений, якийсь* тощо: "*J'ai horreur des à-peu-près, des calambours, des jeux de mots...*" (Borniche);

слова і вирази широкої семантики:

"*Vous avez l'air bien triste, Gary. J'avais peur*" (Gary);

"- *Il était gai ?*

• *Il paraissait content de la vie*" (Simenon, Maigret et l'homme au banc).

Наприклад, "прихований" евфемізм, родове поняття, на позначення сексуального бажання, що його вживає Лафонтен в творі "*La Fille*" [див.: 14, р. 166]:

"*Son miroir lui disait: "Prenez vite un mari*".

Je ne sais quel désir le lui disait aussi:

Le désir peut loger chez une précieuse" (La Fontaine).

Той самий прийом використовує Марсель Еме:

" *A Paris comme en province, il n'y avait point de femme un peu rêveuse qui n'eût le fervent désir d'appartenir corps et âme au terrible Garou-Garou* " (Marcel Aimé, *Le Passe-muraille*).

Запозичення виглядають менш грубими, тим більше якщо поруч будуть знаходитись прикметники, порівняння з позитивною конотацією; те ж саме можна сказати про **архаїзми** чи **історизми**:

"... (il) est devenu ***l'Arsène Lupin*** de l'après-guerre. Les journalistes le surnomment aussi ***le gangster intellectuel, ou le bandit bien-aimé*** " (Borniche);

" *N'ayez aucune crainte: ces pirates ont les menottes* " (Fantômas).

Нарешті, **прийоми умовчання** з використанням типографічних трьох крапок теж часто виконують евфемістичну функцію [20, р. 180], зокрема прийом ***réticence*** [18, р. 24], навісного замовчування:

" *Il faut apprendre à ce ...-là (bougre sans doute) à ne pas faire d'accroc à l'honneur d'un gentilhomme* " (Mérimée, *Chronique du règne de Charles IX, XVII*),

або **евфемістичні аббревіації** типу *f...* (= *foutre*) [20, р. 149].

В контексті для підкреслення такої функції слова, вони можуть виділятися курсивом. З метою евфемізації з тексту взагалі можуть вилучатися слова, що, на думку автора, можуть заважати сприйняттю змісту через їх неприємну конотацію або недоречність. Опушення слова-табу, яке однак домислюється в контексті, Ж.-Ж. Робрійо [29, р. 75] називає **псевдо-евфемізмом**, але більшість дослідників такі випадки розглядає як справжні евфемізми.

Як правило, говорять про **п'ять основних функцій евфемізмів**: магічно-забобонну, маскувальну, політико-ідеологічну, пом'якшувально-меліоративну і жартівливо-іронічну [9; див. також 7]. Характерними для французького художнього дискурсу є, на нашу думку, такі:

- або пом'якшити слово чи вираз, що використовується для передачі поняття, пряме вираження якого було б небажаним в

художньому контексті з певних причин (йдеться про літературу як більш ранніх періодів, так і сучасних): "*Je finis par échouer chez un ami dont les jours sont comptés, après trois opérations*" (Gary),

- або як засіб посилення виразності висловлювання, наприклад: *prostituée = courtisane, lady of the night, call girl, travailleuse du sexe, beauté fatale, punaise*,

- або як засіб створення певної гумористичної тональності (що більш притаманне сучасній французькій літературі): "*ses parents se sont retirés dans leurs appartements du ciel*" (Sartre, *Les Mots*).

У художньому дискурсі кінця ХХ – початку ХХІ століть евфемізація виступає елементом мовної гри, яка функціонує не лише як стилістичний чи риторичний прийом, а й як фундаментальний принцип організації текстової реальності, зокрема в межах постмодерністського письма [3]. Д. Жаме [23] називає евфемізм і дисфемізм "вуаллю" і "прожектором", розуміючи перше як явище, що м'яко приховує реальну суть чогось, затінюючи його негативні сторони і створюючи ілюзію нейтральності.

Щодо **евфемізації в перекладі**, то тут йдеться про особливу стратегію заміни грубих чи табуйованих слів і виразів оригіналу на більш м'які чи нейтральні в цільовій мові, завдяки чому переклад виглядає більш коректним, на думку перекладача, з погляду прийнятих в суспільстві етичних і мовленнєвих норм. Цей аспект евфемізації ставав предметом обговорення в дисертації А. Марховської [4], у статтях М.М. Назаренко [6], Ю. Михайлівської [5] й інш. Перекладач, для передачі табуйованих понять, може обрати або синонім більш "високого" стилю, або нейтральний варіант, або досить грубий еквівалент, порівняймо: *спочити, упокоїтися, піти на небо, загнати в могилу, загнутися тощо*. Як правило, основними **прийомами** відтворення евфемізмів оригіналу вважаються: заміна еквівалентом-евфемізмом, метафорою, порівнянням, перифразою, через описовий переклад. І. В. Корунець [2] виділяє такі способи перекладу евфемізмів: підбір еквівалентів, описовий переклад, перифраз, прийоми додавання, конкретизації, генералізації, калькування. Як показує дослідження А. Марховської [4, с. 175-

181], евфемізм оригіналу передається в перекладі через метафору, еліпсис, фразеологізм, перифразу, синекдоху, порівняння, алюзію. Нецензурні вислови, інвективи перекладачі зазвичай відтворюють через метафори, описові конструкції, фразеологізми, антифразис [див.: 4, с. 125]. Замість *imbécile* ("недоумок") можна використати більш "м'який" варіант типу *нерозважливий*; замість табуйованих слів можна вжити більш прийнятні типу *оконфузитися*, *піти до вітру*, *приспичити* тощо.

Але одразу зазначимо, що відтворення фразеологізмів-евфемізмів іншим фразеологізмом, як того вимагав свого часу Я. Рецкер, досить часто не є можливим, оскільки кожен з них має свою "внутрішню форму" і лінгвокультурну основу. Зрозуміло, що при перекладі буде втрата й експресивного характеру, наприклад: *manger les pissenlits par la racine* (дослівно – "їсти кульбабу з коріння") – *померти і бути похованим*, вираз поширився завдяки "Знедоленим" Віктора Гюго: "*Etre mort, cela s'appelle manger des pissenlits par la racine*". Те ж саме стосується і його синонімів *passer l'arme à gauche*, *fumer les mauves*, *casser sa pipe*, etc.

Отже, в будь-якій мові сформувалася певна частина лексики і фразеологічних одиниць як результат процесу евфемізації, заміни небажаної лексеми-назви поняття-табу описовим виразом, образним засобом, більш пристойним чи м'яким синонімом. В художньому тексті евфемізми виступають засобами непрямой номінації, що відображають особливості внутрішнього світу персонажу, його мовлення і ставлення автора до можливостей їхнього показу в творі. Оказіональні індивідуально-авторські новотвори роблять евфемістичні заміни, виконуючи різні стилістичні функції, перш за все пом'якшення, експресивації висловлювання, створення гумористичної тональності. Зважаючи на специфіку художнього тексту, в ньому може міститися лексика будь-якого типу, яка однак не завжди відтворюється еквівалентно в перекладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Свтушенко Н.О. Евфемізація процесу комунікації між владою і громадськістю. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2023. № 19. С. 51–65.

2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник. Вінниця: Нова Книга, 2003.
3. Лисенко Н. Є. Евфемізми і дисфемізми в просторі мовної гри оповідань Бернара Вербера. *Наукові записки. Філологічні науки*. 2025. Випуск 3 (214). С. 50-56.
4. Марховська А.Ю. Відтворення евфемізмів в українських перекладах іспанськомовної художньої прози: дис-я ...канд. філол. наук. К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2016.
5. Михайлівська Ю. Евфемізм як проблема перекладу (на матеріалі роману Герти Мюллер "Гойдалка дихання"). *Іноземна філологія*. 2014. Вип. 127. Ч. 1. С. 166-172.
6. Назаренко М. М. Структурно-семантичні особливості евфемізмів та способи їх перекладу з мови оригіналу. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія": серія "Філологія"*. 2018. Вип. 2(70). С. 164–166.
7. Пайонкевич Х. П. Лінгвістичний феномен "евфемізм" та його функції. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. Вип. 4. С. 206-209.
8. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006.
9. Тараненко О.О. Евфемізм. *Енциклопедія сучасної України*. 2009. URL: <https://esu.com.ua/article-18587>
10. Тараненко О. Долання евфемізації в "мові війни" українського медійного та політичного дискурсу. 2017. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/apr/16140/tararenko.pdf>
11. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української мови. К: Знання, 2007.
12. Харченко, О. В. Українські метафоричні евфемізми під час російсько-української війни. *Обрії друкарства*, 2023. (2(14), 90-101. [https://doi.org/10.20535/2522-1078.2023.2\(14\).295247](https://doi.org/10.20535/2522-1078.2023.2(14).295247)
13. Abrégé de l'histoire de la littérature française / par J.-B. Besançon et W. Struik. 4-e édition. Groningue – Batavia: Librairie J.-B. Wolters, 1940.
14. Aquien M., Molinié G. Dictionnaire de rhétorique et de poétique. Paris: Librairie Générale Française, 2007.
15. Bacry P. Les figures de style. Paris: Editions Belin, 2000.
16. Beregovskaïa E., Verger J.-M. Rhétorique amusante. 2000.
17. Beth A., Marpeau E. Figures de style. Paris: Librio № 710, 2009.
18. Boutet de Monvel M. Les procédés du discours. Pratique de la rhétorique. Paris: Editions Magnard, 1984.
19. Dubois J. et d'autres. Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage. Paris: Larousse, 1994.
20. Grevisse. Le bon usage. 12-e édition refondue par André Goosse. Paris: Duculot, 1991.
21. Horak André. L'euphémisme: entre tradition rhétorique et perspectives nouvelles. Munich: Lincom Europa, 2010.

22. Horak André. Le langage fleuri: histoire et analyse linguistique de l'euphémisme. Frankfurt am Main, Peter Lang, 2017.
23. Jamet D. Historique et procédés linguistiques de l'euphémisme. *Empreintes de l'euphémisme. Tours et détours* / D. Jamet, M. Jobert. Paris: L'Harmattan. <https://hal.science/hal-01395558v1/document>, 2010.
24. Marouzeau Jules. Lexique de la terminologie linguistique. Paris, Librairie orientaliste Paul Geuthner, 1969.
25. Merle Pierre. Argot, verlan et tchatches. Toulouse: Editions Milan, 2006.
26. Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique / par A. Rey et J. Rey-Debove. P.: Le Robert, 1987.
27. Proust: https://fr.wikipedia.org/wiki/Cattleya#Marcel_Proust
28. Ricalens-Pourchot N. Lexique des figures de style. 2e édition. Paris: Armand Colin, 2011.
29. Robrieux J.-J. Les figures de style et de rhétorique. Paris: Dunod, 1998.
30. Sijia Pang. Euphémisation des tabous linguistiques - étude sur corpus numérique (français et chinois). Paris III: Université de la Sorbonne nouvelle, 2024.
31. Smouchtchynska I. Lexicologie française. Kiev: Editions Dmitry Burago, 2015.
32. Suhamy H. Les figures de style. 5-e édition. Paris: PUF, 1992.
33. Ullmann S. Précis de sémantique française. 3-e édition. Berne: Editions A. Francke, 1965.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- (1) Aimé Marcel. Le Passe-muraille.
- (2) Beaumarchais. Le Barbier de Séville.
- (3) Borniche Roger. L'Indic.
- (4) Cocteau Jean. Les enfants terribles.
- (5) Erlanger Philippe. L'étrange mort de Henri IV.
- (6) Gary Romain. Chien blanc.
- (7) Hugo Victor. Quatrevingt-treize.
- (8) Hugo Victor. Les Misérables.
- (9) La Fontaine. Fables.
- (10) Leroux Gaston. Le Fauteuil hanté.
- (11) Lesage. Histoire de Gil Blas.
- (12) Molière. Dom Juan.
- (13) Mérimée. Chronique du règne de Charles IX.
- (14) Proust Marcel. Un amour de Swann.
- (15) Queneau Raymond. Zazie dans le métro.
- (16) Sartre J.-P. Les Mots.
- (17) Simenon G. Maigret et l'homme au banc.
- (18) Souvestre P., Allain M. Fantômas.

- (19) Verlaine Paul. Sagesse.
 (20) Vian Boris. Les morts ont tous la même peau.
 (21) Voltaire. Candide.
 (22) Voltaire. Lettres philosophiques.

REFERENCES

1. Yevtushenko, N.O. (2023). *Euphemization of the process of communication between the authorities and the public*. [Evfemizatsiya protsesu komunikatsiyi mizh vladoyu i hromads'kisty]. *Publichne upravlinnya ta rehional'nyy rozvytok*. № 19, 51–65 [in Ukrainian].
2. Korunets, I. V. (2003). *Theory and practice of translation (aspect translation)*. [Teoriya i praktyka perekladu (aspektnyy pereklad)]: pidruchnyk. Vinnytsya: Nova Knyha [in Ukrainian].
3. Lysenko, N. Ye. (2025). *Euphemisms and dysphemisms in the language game of Bernard Werber's stories*. [Evfemizmy i dysfemizmy v prostori movnoyi hry opovidan' Bernara Verbera]. *Naukovi zapysky. Filolohichni nauky*. 3 (214), 50-56 [in Ukrainian].
4. Markhovska, A.Yu. (2016). *Reproduction of euphemisms in Ukrainian translations of Spanish-language literary prose* [Vidtvorennya evfemizmv v ukrayins'kykh perekladakh ispans'komovnoyi khudozhn'oyi prozy]: dys-ya ...kand. filol. nauk. K.: KNU imeni Tarasa Shevchenka [in Ukrainian].
5. Mykhalivska, Yu. (2014). *Euphemism as a problem of translation (based on the material of Gerta Müller's novel "The Swing of Breath")*. [Evfemizmv yak problema perekladu (na materiali romanu Herty Myuller "Hoydalka dykhannya")]. *Inozemna filolohiya*. 127. CH. 1, 166-172 [in Ukrainian].
6. Nazarenko, M. M. (2018). *Structural and semantic features of euphemisms and methods of their translation from the original language*. [Strukturno-semantychni osoblyvosti evfemizmv ta sposoby yikh perekladu z movy oryhinalu]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiya": seriya "Filolohiya"*. Ostroh: Vyd-vo NaUOA. Vyp. 2(70), 164–166 [in Ukrainian].
7. Payonkevich, H. P. (2014). *Linguistic phenomenon "euphemism" and its functions*. [Linhvistychnyy fenomen "evfemizmv" ta yoho funktsiyi]. *Odes'kyi linhvistychnyy visnyk*. Vyp. 4. 206-209 [in Ukrainian].
8. Selivanova, O. (2006). *Modern linguistics: a terminological encyclopedia*. [Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediya]. Poltava: Dovkillya-K [in Ukrainian].
9. Taranenko, O.O. (2009). *Euphemism*. [Evfemizmv]. *Entsyklopediya suchasnoyi Ukrayiny*. <https://esu.com.ua/article-18587> [in Ukrainian].
10. Taranenko, O. (2017). *Overcoming euphemism in the "language of war" of Ukrainian media and political discourse*. [Dolannya evfemizatsiyi v "movi viyny" ukrayins'koho mediynoho ta politychnoho dyskursu].

<https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/apr/16140/tararenko.pdf> [in Ukrainian].

11. Uzhchenko, V.D., Uzhchenko, D.V. (2007). *Phraseology of the modern Ukrainian language*. [Frazеолоhiya suchasnoyi ukrayins'koyi movy]. Kyiv: Znannya [in Ukrainian].

12. Kharchenko, O. B. (2023). *Ukrainian metaphorical euphemisms during the Russian-Ukrainian war*. [Ukrayins'ki metaforichni evfemizmy pid chas rosiys'ko-ukrayins'koyi viyny]. *Obriyi drukarstva*, (2(14), 90-101. [https://doi.org/10.20535/2522-1078.2023.2\(14\).295247](https://doi.org/10.20535/2522-1078.2023.2(14).295247) [in Ukrainian].

13. *Abrégé de l'histoire de la littérature française* / par J.-B. Besançon et W. Struik (1940). 4-e édition. Groningue – Batavia: Librairie J.-B. Wolters [in French].

14. Aquien, M., Molinié, G. (2007). *Dictionnaire de rhétorique et de poétique*. Paris: Librairie Générale Française [in French].

15. Bacy, P. (2000). *Les figures de style*. Paris: Editions Belin [in French].

16. Beregovskaïa, E., Verger, J.-M. (2000). *Rhétorique amusante* [in French].

17. Beth, A., Marpeau, E. (2009). *Figures de style*. Paris: Librio № 710 [in French].

18. Boutet de Monvel, M. (1984). *Les procédés du discours. Pratique de la rhétorique*. Paris: Editions Magnard [in French].

19. Dubois, J. et d'autres (1994). *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*. Paris: Larousse [in French].

20. Grevisse (1991). *Le bon usage*. 12-e édition refondue par André Goosse. Paris: Duculot [in French].

21. Horak, André (2010). *L'euphémisme: entre tradition rhétorique et perspectives nouvelles*. Munich: Lincom Europa [in French].

22. Horak, André (2017). *Le langage fleuri: histoire et analyse linguistique de l'euphémisme*. Frankfurt am Main, Peter Lang. [in French].

23. Jamet, D. (2010). *Historique et procédés linguistiques de l'euphémisme. Empreintes de l'euphémisme. Tours et détours* / D. Jamet, M. Jobert. Paris: L'Harmattan. <https://hal.science/hal-01395558v1/document> [in French]

24. Marouzeau, Jules (1969). *Lexique de la terminologie linguistique*. Paris, Librairie orientaliste Paul Geuthner [in French].

25. Merle, Pierre (2006). *Argot, verlan et tchatches*. Toulouse: Editions Milan [in French].

26. Petit, Robert (1987). *Dictionnaire alphabétique et analogique* / par A. Rey et J. Rey-Debove. P.: Le Robert [in French].

27. Proust: https://fr.wikipedia.org/wiki/Cattleya#Marcel_Proust [in French].

28. Ricalens-Pourchot, N. (2011). *Lexique des figures de style*. 2e édition. P.: Armand Colin [in French].

29. Robrieux, J.-J. (1998). *Les figures de style et de rhétorique*. Paris: Dunod [in French].

30. Sijia, Pang (2024). *Euphémisation des tabous linguistiques - étude sur corpus numérique (français et chinois)*. Paris III: Université de la Sorbonne nouvelle [in French].
31. Smouchtchynska, I. (2015). *Lexicologie française*. Kiev: Editions Dmitry Burago [in French].
32. Suhamy, H. (1992). *Les figures de style*. 5-e édition. Paris: PUF [in French].
33. Ullmann, S. (1965). *Précis de sémantique française*. 3-e édition. Berne: Editions A. Francke [in French].

RESOURCES

- (1) Aimé Marcel. *Le Passe-muraille*.
- (2) Beaumarchais. *Le Barbier de Séville*.
- (3) Borniche Roger. *L'Indic*.
- (4) Cocteau Jean. *Les enfants terribles*.
- (5) Erlanger Philippe. *L'étrange mort de Henri IV*.
- (6) Gary Romain. *Chien blanc*.
- (7) Hugo Victor. *Quatrevingt-treize*.
- (8) Hugo Victor. *Les Misérables*.
- (9) La Fontaine. *Fables*.
- (10) Leroux Gaston. *Le Fauteuil hanté*.
- (11) Lesage. *Histoire de Gil Blas*.
- (12) Molière. *Dom Juan*.
- (13) Mérimée. *Chronique du règne de Charles IX*.
- (14) Proust Marcel. *Un amour de Swann*.
- (15) Queneau Raymond. *Zazie dans le métro*.
- (16) Sartre J.-P. *Les Mots*.
- (17) Simenon G. *Maigret et l'homme au banc*.
- (18) Souvestre P., Allain M. *Fantômas*.
- (19) Vian Boris. *Les morts ont tous la même peau*.
- (20) Voltaire. *Candide*.
- (21) Voltaire. *Lettres philosophiques*.

Дата надходження до редакції – 12.04.2026

Дата затвердження редакцією – 28.04.2026

Ця публікація ліцензована на умовах Creative Commons Attribution 4.0 International License

Шевченко Л.І.

ORCID ID: 0000-0001-6290-2307

Web of Science Researcher ID: AAA-7939-2020

Scopus ID: 57214792424

ІМІДЖ: ІНТРОДУКЦІЯ ДОЛІНГВІСТИЧНОЇ СУТНОСТІ ЯВИЩА

Анотація. У статті розвинуто тезу, що інтродукцією до сучасного розуміння лінгвістичної іміджології може бути концептуальне розуміння послідовностей її практичного вияву та формування теорії. Визначено, що імідж на початковому етапі є особливою природою образного мислення і мовного представлення, що з часом формалізується в символізованих мовних одиницях, перетворюючи Хаос в Космос. На наступному етапі символізовані образні одиниці / патерни вибудовують логіку залежностей, розширюючи комунікативну ємність понятійно стійкої образної одиниці і через "точки біфуркації" виходять в іміджеве комунікативне поле.

Доведено що поняття "імідж" та "образ" втрачають повну синонімічну відповідність. Це швидше метонімічні залежності, де образна словесна форма виявляє реалізацію особливого типу мислення людини (найяскравіше в художньому стилі і його передтекстах/першотекстах – казці, міфі, фразеології).

Аргументовано, що імідж – це вияв комунікативної повноти, побудованої на можливостях трансформації образного слова (і не тільки). Іміджеві характеристики – це простір сталості, що об'єднує загальний культурний і соціальний досвід, можливість мовних інновацій, з оперттям на засвоєне, стале, але згармонізоване з реальним часом і його викликами.

Сучасна лінгвістична іміджологія інтерпретована як окрема сфера формування і поширення наративів, що інтегрують в цілісність (залежно від мети і комунікативних завдань) суспільство/-ва на основі цінностей, ідеологій, традицій. Форми і методи іміджування й антиіміджування стратегічно і тактично виявлені в комунікативному потенціалі української мови.

Ключові слова: образ, імідж, іміджологія, лінгвістична іміджологія, символ, патерн.

Інформація про автора: Шевченко Лариса Іванівна – член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук, професор; завідувач кафедри стилістики та мовної комунікації; Навчально-науковий інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: style_m_k@ukr.net

Larysa I. Shevchenko

ORCID ID: 0000-0001-6290-2307

Web of Science Researcher ID: AAA-7939-2020

Scopus ID: 57214792424

IMAGE: AN INTRODUCTION TO THE LINGUISTIC ESSENCE OF THE PHENOMENON

Abstract. *The article touches upon the problem that the introduction to the modern interpretation of linguistic imageology can be a conceptual understanding of the sequences of its practical manifestation and the formation of the theory. It is determined that the image at the initial stage is a special nature of figurative thinking and language representation, which over time is formalized in symbolized language units, transforming Chaos into Cosmos. At the next stage, symbolized figurative units / patterns build the logic of dependencies, expanding the communicative capacity of a conceptually stable figurative unit and through "bifurcation points" enter the image communicative field.*

It is proved that different meanings of "image" lose full synonymous correspondence. These are rather metonymic dependencies, where the figurative verbal form reveals the implementation of a special type of human thinking (most clearly in the artistic style and its pre-texts / original texts – fairy tales, myths, phraseology).

It is argued that image is a manifestation of communicative completeness, built on the possibilities of transformation of figurative speech (and not only). Image characteristics unite space of constancy, uniting common cultural and social experience, the possibility of linguistic innovations, based on the learned, stable, but harmonized with real time and its challenges.

Modern linguistic imageology is interpreted as a sphere of formation and dissemination of narratives that integrate into the coherence (depending on the goal and communicative tasks) of society / societies on the basis of values, ideologies, traditions. Forms and methods of imaging and anti-imaging are strategically and tactically revealed in the communicative potential of the Ukrainian language.

Keywords: *image, imageology, linguistic imageology, symbol, pattern.*

Information about the author: *Shevchenko Larysa Ivanivna – Corresponding Member of NAS of Ukraine, Doctor of Philology, Professor; Head of the Department of Stylistics and Language Communication; Educational and Scientific Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.*

E-mail: *style_m_k@ukr.net*

Сучасний дослідник, який зосереджується на питаннях аргументації щодо логіки, зародження й еволюції різних дискурсивних типів фахового знання, неодмінно зустрічається з проблемою, що її сформульовано афористично – "лабіринтова складність фактів" (за Я.Е. Голосовкером). І справді, наукові інтерпретатори у галузі дослідження культур, звичаїв і мовних форм репрезентації свідомості різних народів світу, такі класики як Е. Дюркгейм, Дж. Фрезер, Л. Леві-Брюль, К. Леві-Строс, М. Еліаде, Б. Малиновський, інші видатні вчені апелюють до першопочатків мислення *homo sapiens*, щоб пізнати формулу свідомості та новітні вектори розвитку мови.

Для лінгвіста, що уважно спостерігає за становленням у мовознавстві новітнього напрямку – лінгвістичної іміджології – зверненість до еволюційних процесів мовної свідомості не є випадковою. Роже Каюа ще в середині минулого століття аргументовано твердив, що "соціальна тканина первісних народів досить складна і збалансована, що аж ніяк не свідчить про їхню "примітивність".

Більше того, багато явищ і міфів, властивих архаїчним культурам, продовжують подиву гідним чином існувати й серед найокультуреніших верств представників західної цивілізації" [3, с. 8] Важливо для розуміння позиції французького вченого, яку поділяємо й ми, що він солідаризується з думками про неелементарність, а "феномен "примітивної" свідомості, керованої інстинктами. Більше того, покликається на Г. Лебона ("Психологія народів і мас", С. Московича ("Влада і юрба"), Е. Канетті ("Маса і влада") [3, с. 8].

Саме первісна людина перетворює Хаос на Космос, формуючи сакральне і містичну цілісність клану у формах табу. Табу первісної людини еволюціонує разом із соціальними стадіями

розвитку суспільств, щоб врешті трансформуватися у сферу законодавчу, сферу соціальних етичних норм і уявлень про красу, моду та ін. На думку дослідників, доведення полягають у тому, що людська спільнота – жива і рухлива. Адже, згідно з теоремою К. Геделя, замкнута система неминуче вироджується. Ця теза спирається на формулювання другого начала термодинаміки, в якому визначено: в замкнутій системі відбувається зростання ентропії, що призводить до обов'язкової теплової смерті.

Синергетичний погляд на фізичний закон інтерпретується в розумінні поняття нестійкого становища. В цьому низькому становищі/стані відбувається перехід системи від одного рівня до іншого. Тобто, в нелінійній зоні, якою є точка біфуркації, і зосереджуються розриви середовища і постання нового.

Проекція на ритуали відновлення світу, які набували різних форм – від діонісійських оргій і елевсинських містерій до різного роду свят і карнавалів, ми спостерігаємо у всіх без винятку культурах, починаючи з найпримітивніших. Скажімо, добре знайоме нам колядування бере початок із далеких дохристиянських часів: тоді цей ритуал допомагав народитися Сонцю й новому сонячному року [4, с. 11].

У філолога, зважаючи на численну і цікаву аргументацію історика культури Роже Каюа (до речі, дисертацією підтвердженого граматиста) виникає питання: а яким чином трансформації сутностей і смислів впливають на повне представлення явищ біфуркації в історії культури? як змінюється семантика понять, що позначають нові або модифіковані смислові символи культури? Як на мову, в її лінгвістичних інтерпретаціях, впливають процеси трансформації, що відбуваються у встановленні, точності й повноті операційної мовознавчої термінології? Йдеться, передусім, про ключові поняття "образ" – "імідж" в інноваційній дослідницькій сфері.

Трактування поняття "імідж" багатьма сучасними дослідниками використовується паралельно до семантики поняття "образ". Більше того, непоодинокими є намагання зупинити експансію категорії "імідж" в українській мові з аргументацією переважно боротьби з немотивованими

запозиченнями інномовних слів. У простій, здавалось би, диспозиції понять "імідж" / "образ" приховане насправді суттєве розрізнення історії становлення категорій, що позначають різні вектори мисленнєвої діяльності людини і мовних форм репрезентації думки.

Якщо звернутися до сутностей названих понять і роз'яснень щодо семантичного обсягу названих категорій як у реконструкції людського мислення, так і в подальшому науковому аналізі, найбільш ефективним видається генетичний метод. Спостереження за мовними формами мислення людей, що перебували на різних етапах цивілізаційного розвитку, і реконструкція мовних рівнів інтелектуальної діяльності людини з метою доказовості різноаспектних філософських теорій еволюції, дозволяють твердити про образний тип мислення і його мовні форми як про вищий, порівняно з простою номінацією, тип пізнання і маркування буттєвості. Образ (образні номінації, образний тип мислення) – це не лише виділення сутностей безміру природи і первісних соціальних відношень, але і їх чуттєве сприйняття, естетизація – діалектика якої визначає *homo sapiens*. Зауважимо, поняття естетики як галузі знання (від гр. *aisthetikos* – той, що має відношення до чуттєвого сприйняття) базується на розумінні природи, сутностей розвитку та функціонування естетичного у природі, суспільстві і формах естетичної свідомості, до яких відносимо: почуття, сприйняття, смаки, оцінки, ідеали та інші рефлексії генетично властиві або набуті в історії соціального становлення людини.

І хоча термін естетика в науці пов'язують із німецьким філософом-раціоналістом Олександром Баумгарденом і досить пізнім осмисленням (1750 р.), проте дослідники естетики аналізують рефлексію як категорію виміру когніцій людини в набагато раніші періоди - рабовласництва в Єгипті, Вавілоні, Індії, Китаї. Доказова база найдавніших форм фольклору, світової міфології, казкарства та інших форм культури свідчить вочевидь про естетизм як природню властивість людини вже на початках усвідомлення себе у світі.

Традиційна естетизація будується на образах. Метафоричні асоціативні ряди, порівняння, синтаксичні паралелі, метаномічні стегнення смислу/фрази, перифрастичні номінації, рівно як і увесь безмір вироблених культурою стильових прийомів творення і трансформації художніх форм – усе це естетизована людиною побудова образу, чуттєвої форми моделювання світу. Логічно, що саме образне сприйняття є основою естетики, а образ як термінологічне поняття міждисциплінарним терміном гуманітарних наук.

Дещо інша, ніж образ, понятійність і семантика властиві слову імідж, пов'язаному з пізнішою грецькою традицією (гр. **εἰκόνα**). У філології поняття іміджу, як уже зауважувалося, функціонує перш за все як естетизована форма слова у власне літературознавчому аналізі, а також синкретичних дослідженнях із історії культури та її спектральних складників – міфології, теорії символізму, історії та теорії казки.

Чи змінюється в названих наукових сферах понятійний потенціал іміджу, якщо звернутися до семантики слова з погляду поняттєвої ретроспекції? Вочевидь так. Іншими, відмінними в часі, просторі та історико-культурних обставинах є суспільства, їх характерологічні риси і сформовані іміджі, пов'язані не тільки з патернами сталих образів, але і з індивідуальним мислетворенням, ідіостилістикою, як домінантними рисами розвинених мов. Повнота і перспектива художньої думки і є виходом за традицію, тим проривом у ланцюгу сталості, який дозволяє іміджу не тільки виструнчити і впорядкувати Хаос логікою Космосу, але і знайти життєдайні джерела для запліднення нових творчих знань, креативними образами – символами.

Чи зникло поняття іміджу в нових обставинах і можливостях словесної естетизації думки? Вочевидь, ми спостерігаємо новий етап інтелектуалізації слова, розвитку можливостей його семантики і граматики, співмірних із буттям людини. Поняття іміджу розширюється з часом як планетарний вибух, залишаючи дієвими закони природи і проєктуючи їх на нове коло

символізованих словесних образів – набутих в історичній пам'яті чи представлених як когнітивна реакція на світ.

Зауважимо до слова, що коли Роже Каюа у фактологічному доведенні теорії сакрального **чистому** і **нечистому**, зокрема надає поняттям категоріального значення, аргументуючи сакральність в образному мисленні та наголошуючи на її релігійній полярності (контрасті абсолютизованих істин, додали б ми), йдеться не про етичний антагонізм, а про розвиток уявлень про світ. Справді, етичний антагонізм спирається на побудовану на логічних засадах інтерпретацію істини, її тлумачення з погляду соціального чи морального взірця, тобто досвіду буттєвості: **чистий** = *правильний, чесний, порядний, безхитрісний, правдивий, нелукавий, послідовний та ін:* **нечистий** = *неправильний, грішний, непорядний, нечесний, лукавий, неправдивий, непослідовний, зрадливий та ін.*

Часовий вектор досвіду, формалізований у слові, антагоністичний не до сакрального, а до профанного. Тому що світ сакрального, духовного, творчого, символізованих патернів культури і свідомості – цей світ енергії, абсолютизованих інтенцій сили і можливостей творення нового. Профанний – світ даності, простих номінацій, доіміжевої конкретики.

"Майже не існує релігійної системи ... де категорії чистого і нечистого не відігравали б визначальної ролі. Мірою того, як різні аспекти колективного життя диференціюються й конститууються у відносно автономні сфери ... видно, як слова **чистий** і **нечистий** набувають нових значень, точніших, ніж їх первісний сенс, але через це ж саме, значно бідніших" [3, с. 51].

Чи може бути доброю або злою сила, яка насправді залежить від наміру? Від керованої політичними чи соціальними установками на певний/ запрограмований ефект позиції? Від маніпулятивних формулювань думки? Від обставин, що обмежують інформацію або спростовують її? На ці та інші численні запитання відповідь дає розуміння іміджу, що формується набагато пізніше – у сфері синкретичної за предметністю іміджелогії, де лінгвістика є домінантною в аналізі комунікативних явищ та реального впливу на соціум. А з погляду

.....

мовознавства – окремою сферою пізнання можливостей, структури, запрограмованого функціонування мовних одиниць із метою моделювання новоствореного іміджу / антиіміджу.

За лояльного ставлення до метафоричності сучасної гуманітарної термінології, модерний етап іміджології можна пов'язати зі грою – грою зі словом, що виконує запрограмовану роль у змодельованому комунікативному спектаклі: Саме так, достатньо просто і прямо визначають характер іміджевих трансформацій зі словом політтехнологи. Іміджеологи розгортають і деталізують словесну гру в аналіз різних стратегій, технологій, і прийомів іміджування з погляду впливу, ефективності і навіть зміни соціальної свідомості як наслідку іміджування. Йдеться, зрозуміло, про комплекс засобів впливу. Не лише словесних, але і зорових, слухових, тактильних, асоціативних перегуків між індивідуальним і соціальним досвідом, психологічним типом особистості та рефлексією на світ індивіда, інших контекстних (і не лише) інструментів впливу.

Мовні засоби іміджевого моделювання, на нашу думку, є найефективнішими і здатними вплинути навіть на формування мовної картини світу не тільки окремого індивіда, але і соціальної групи, країни і більше – наддержавних утворень, об'єднаних спільною ідеологією, цінностями, історичною пам'яттю або перспективами побудови майбутнього. Як це відбувається сьогодні – в період гостроти українсько-російської війни і домінування іміджевих характеристик України в її *визвольних, справедливих, незламних, гордих* інтенціях і супротивника з *хижими, жорстокими, нелюдськими діями й наративами*, про що засвідчили численні розвідки науковців із можливими загальними покликаннями на лінгвістичну іміджологію періоду війни.

Вочевидь, проникливі дослідники формулюють передусім загальні категорії свідомості в динамічній історії людства, форми цивілізаційного зростання (хоча війни також відносять до причин зміни порядку) не засновані на антиіміджі, маніпуляціях і грі зі словом з метою деструкції людини: "Немає цивілізації без гри – без чесної гри, без свідомо встановленої і

вільно дотриманої угоди, не існує культури там, де не хочуть або не вміють чесно вигравати і програвати, без потайних думок, із самовладнанням у час перемоги й без злопам'ятства у час поразки: "як добрий гравець". Нарешті, немає моральності, взаємної довіри, поваги до іншого, що служать умовами будь-якої плідної справи. Коли, крім вигоди індивіда чи групи, не існує сакральних заповідей, які ніхто не насмілюється заперечувати, задля збереження яких кожен вважає гідним пожертвувати власним життям, інакше піддається ризику саме існування спільноти, до якої він входить" [3, с. 209].

Таким чином, інтродукцією до сучасного розуміння лінгвістичної іміджології може бути концептуальне розуміння послідовностей її практичного вияву та формування теорії. Початкового етапу – як особлива природа образного мислення і мовного представлення, що з часом формалізується в символізованих мовних одиницях, перетворюючи Хаос в Космос. Наступний етап – символізовані образні одиниці / патерни вибудовують логіку залежностей, розширюючи комунікативну ємність понятійно стійкої образної одиниці і через "точки біфуркації" виходять в іміджеве комунікативне поле. Імідж і образ втрачають повну синонімічну відповідність. Це швидше метонімічні залежності, де образна словесна форма виявляє реалізацію особливого типу мислення людини (найяскравіше в художньому стилі і його передтекстах/першотекстах – казці, міфі, фразеології). Імідж – це вияв комунікативної повноти, побудованої на можливостях трансформації образного слова (і не тільки). Іміджеві характеристики – це простір сталості, що об'єднує загальний культурний і соціальний досвід, можливість мовних інновацій, з оперттям на засвоєне, стале, але згармонізоване з реальним часом і його викликами.

Врешті сучасна лінгвістична іміджологія – окрема сфера формування і поширення наративів, що інтегрують в цілісність (залежно від мети і комунікативних завдань) суспільство/-ва на основі цінностей, ідеологій, традицій. Форми і методи іміджування й антиіміджування стратегічно і тактично виявлені

в комунікативному потенціалі української мови. І це потребує серйозної уваги до проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Леві-Строс К. Первісне мислення. Київ: Український центр духовної культури, 2000. 324 с.
2. Леві-Строс К. Структурна антропологія. Київ: Основи, 2000. 387 с.
3. Роже Каюа. Людина та сакральне. Пер. з фр. Київ: Ваклер, 2003. 256 с.
4. Удовик С. Передмова від видавця. Роже Каюа. Людина та сакральне. Київ: Ваклер, 2003.

REFERENCES

1. Levi-Strauss K. (2000). *Primitive thinking* [Pervisne myslennia]. Kyiv: Ukrainskyi tsentr dukhovnoi kultury. 324 p. [in Ukrainian].
2. Levi-Strauss K. (2000). *Structural anthropology* [Strukturna antropolohiia]. Kyiv: Osnovy. 387 p. [in Ukrainian].
3. Rozhe Kayua (2003). *The human and the sacred* [Liudyna ta sakralne]. Kyiv: Vakler. 256 p. [in Ukrainian].
4. Udovik S. (2003). *Foreword from the publisher* [Peredmovia vid vydavtsia]. Kyiv: Vakler. 256 p. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції – 08.04.2026

Дата затвердження редакцією – 20.04.2026

Ця публікація ліцензована на умовах Creative Commons Attribution 4.0 International License

УДК 811.161.2:81'42

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2026.52.35-49>**Dmytro Y. Syzonov**

ORCID ID: 0000-0003-1162-2182

Scopus ID: 57209321114

Web of Science Researcher ID: I-1138-2018

Olha V. Danyleiko

ORCID ID: 0000-0002-8925-1644

Scopus ID: 57849140900

Web of Science Researcher ID: GQA-5991-2022

LEXICOGRAPHIC REPRESENTATION OF BARRIER-FREE LITERACY AND INCLUSIVE COMMUNICATION: CURRENT STATE AND PROSPECTS¹

Abstract. *The article examines the lexicographic representation of barrier free literacy and inclusive communication in the contemporary scholarly landscape. It aims to identify conceptual and structural gaps in current lexicographic practices and to propose a model for their systematic integration. The research employs comparative lexicographic analysis to evaluate leading international resources, including the Oxford and Cambridge dictionaries, Merriam-Webster, and Collins English Dictionary. These sources demonstrate a high degree of responsiveness to socio-cultural change through the documentation and standardisation of inclusion-related terminology and contextualised usage examples that enhance pragmatic and sociolinguistic awareness.*

At the same time, the study demonstrates that, within the Ukrainian scholarly context, existing attempts to compile dictionaries and reference materials devoted to barrier-free literacy remain fragmented, insufficiently standardised, and limited in interdisciplinary scope and systemic coherence (including the Barrier Free Handbook and the Terminological Dictionary of Inclusive Education). The absence of a comprehensive lexicographic resource integrating linguistic, cultural, artistic, and media dimensions of inclusive communication highlights the need for further research in this field.

Within the framework of the research project "Barrier-Free Literacy and Inclusive Communication as Factors of Social Cohesion: Language, Literature, and Media," the study proposes the development of an

---

¹ This article was prepared within the framework of the research project 26BF044-01M "Barrier-free literacy and inclusive communication as factors of social unity: language, literature, and media" with the support of the Ministry of Education and Science of Ukraine

innovative lexicographic model of inclusive communication incorporating intertextual references across literary texts, media discourse, and artistic practices. An English-language counterpart is also envisaged to facilitate the integration of Ukrainian scholarly experience into global academic discourse. Such a lexicographic resource is expected to promote inclusive communicative practices grounded in linguistic ethics, mutual respect, democratic values, and openness to inclusive social transformation.

Keywords: barrier-free literacy, inclusive communication, linguistic ethics, contemporary lexicography, dictionary of inclusive communication, Barrier-Free Handbook.

Information about the author: Syzonov Dmytro Yuriyovych – Doctor of philology, Associate Professor; Professor of the Department of Stylistics and Language Communication; Educational and Scientific Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Danyleiko Olha Vasylyvna – PhD in Humanities; Assistant Professor at the Department of Methodology of Teaching Ukrainian and Foreign Languages and Literatures; Educational and Scientific Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.

E-mail: dm_sizonov@ukr.net; olhadanyleiko@knu.ua

Сизонов Д.Ю.

ORCID ID: 0000-0003-1162-2182

Scopus ID: 57209321114

Web of Science Researcher ID: I-1138-2018

Данилейко О.В.

ORCID ID: 0000-0002-8925-1644

Scopus ID: 57849140900

Web of Science Researcher ID: GQA-5991-2022

ЛЕКСИКОГРАФІЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ БЕЗБАР'ЄРНОЇ ГРАМОТНОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВА

Анотація. Статтю присвячено аналізу лексикографічної репрезентації безбар'єрної грамотності та інклюзивної комунікації в сучасному науковому просторі. Особливу увагу зосереджено на досвіді провідних світових лексикографічних видань, зокрема Оксфордського та Кембриджського словників, Merriam-Webster, Collins English Dictionary та ін., які оперативно реагують на соціокультурні зміни, фіксуючи й нормалізуючи мовний ресурс, пов'язаний з інклюзією та недискримінаційною комунікацією. У цих джерелах простежується системний підхід до тлумачення понять, що відображають нові етичні

.....
 стандарти комунікації, а також надання контекстів уживання, які сприяють формуванню мовної чутливості користувачів.

Водночас у статті констатується, що в українському науковому просторі вже існують окремі спроби укладання словників і довідників із безбар'єрної грамотності, однак вони залишаються фрагментарними, недостатньо уніфікованими та обмеженими щодо міждисциплінарного охоплення і системності (ідеться про "Довідник безбар'єрності", "Термінологічний словник з інклюзивної освіти" та ін.). Відсутність комплексного словника, який би інтегрував мовні, культурно-мистецькі та медійні аспекти інклюзивної комунікації, зумовлює потребу в подальших дослідженнях і розробках у цій сфері.

У межах наукової теми "Безбар'єрна грамотність та інклюзивна комунікація як чинники соціальної єдності: мова, література, медіа" передбачено створення інноваційного словника коректної комунікації з розгалуженою системою інтертекстуальних зв'язків, що охоплюватимуть літературні тексти, медійні контексти та мистецькі практики. Паралельно планується розроблення його англomовного аналога, що сприятиме інтеграції українського досвіду в глобальний науковий простір. Очікується, що такий лексикографічний продукт стане ефективним фаховим інструментом формування нової культури публічної взаємодії, заснованої на принципах взаємоповаги, демократизації суспільства, дотримання мовної етики та відкритості українського суспільства до інклюзивних трансформацій.

Ключові слова: безбар'єрна грамотність, інклюзивна комунікація, мовна етика, сучасна лексикографія, словник коректної комунікації, "Довідник безбар'єрності".

Інформація про автора: Сизонов Дмитро Юрійович – доктор філологічних наук, доцент; професор кафедри стилістики та мовної комунікації; Навчально-науковий інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Данилейко Ольга Василівна – доктор філософії у галузі гуманітарних наук; асистентка кафедри методики викладання української та іноземних мов і літератур; Навчально-науковий інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: dm_sizonov@ukr.net; olhadanyleiko@knu.ua

The study of barrier-free communication in contemporary linguistics remains one of the most challenging areas of inquiry, since "meaning is not something that exists in words themselves, but is constructed by participants in communication" [18, p. 12]. This complexity is determined both by the theoretical heterogeneity of the phenomenon itself and by the practical difficulties associated with its implementation and description from the perspectives of language

policy, social ethics, cultural traditions, and related dimensions. In modern scholarship, barrier-free communication is regarded as an interdisciplinary construct that integrates communicative, socio-political, and ethnocultural parameters, which, in turn, complicates its unambiguous linguistic interpretation and necessitates a comprehensive methodological approach.

Recent international research on inclusive communication demonstrates a growing tendency towards the systematisation and operationalisation of inclusive language practices across both human and computational domains. In particular, studies in healthcare communication propose structured lexicographic and terminological frameworks for inclusive language use in relation to LGBTQIA+ patients, emphasising the need for dictionaries of inclusive terminology as instruments for reducing exclusion and improving communicative accessibility (see [10]). This reflects a broader trend towards the codification of inclusive linguistic practices within professional discourse communities.

In parallel, recent developments in computational linguistics and artificial intelligence extend this paradigm by addressing gender bias in language generation systems. Research focusing on large language models demonstrates that structured prompt-based frameworks, combined with evaluation metrics such as gender assumption, gender neutrality, and content relevance, can significantly reduce biased outputs and promote more inclusive linguistic generation in both human- and machine-mediated communication systems (see [14]). These findings indicate that inclusive language is increasingly conceptualised not only as a sociolinguistic and ethical construct but also as a measurable and optimisable linguistic parameter.

In this context, the growing relevance of research into barrier-free communication is driven by the increasing societal demand for inclusivity, the strengthening of tendencies towards the humanisation of public discourse, and the dynamic development of the digital information space evolving in parallel with the processes of digitalisation and globalisation. Within this context, barrier-free communication emerges as a multilayered linguistic phenomenon that reflects the integration of cognitive, sociocultural, and ethical factors. It

embodies the normative and value-based principles underlying speech behaviour in an inclusively sensitive communicative environment and regulates the selection of linguistic means in accordance with the principles of ethicality, tolerance, and social relevance.

The status and conceptual scope of barrier-free communication have been partially outlined in scholarly literature from the perspectives of linguistics, philosophy, and pedagogy (O. Homoniuk, N. Danyliuk, H. Leshchuk, Yu. Makarets, O. Rohach, G. Bencini, M. Jeffress, I. Rink, among others). Certain studies have also addressed the linguistic-political, ethical-legal, and socio-cultural dimensions of inclusive communication (N. Kondratenko, Yu. Maslova, N. Mehesh, O. Taranenko, I. Yanchenko, M. Bucholtz, C. Hudley, among others). However, the lexicographic representation of this complex phenomenon remains largely indirect and requires further specification and analytical elaboration. Within the framework of this article, an attempt is made to analyse contemporary lexicography – both international and Ukrainian – that defines the concepts of *barrier-free literacy* and *inclusive communication* in their syncretic interconnections and interdependencies.

Thus, the *Oxford Dictionary* provides a semantically comprehensive definition of *barrier-free*, associating the concept with any form of design or adaptation intended for persons with disabilities, including the provision of alternative means of access (e.g. ramps, lifts, etc.), as well as with the openness of communication "without taboos" for all individuals. At the same time, the notion of *accessible communication* is defined as clear, direct, and easily understandable communication that may be presented in various formats in order to ensure equal access for all users [15].

A similar conceptual framework may be observed in the interpretation of the notion *inclusive*, which also incorporates the phenomenon of *inclusive communication* (see, for example, the *Cambridge Dictionary* [4]). This concept is frequently contrasted with *hate speech*, defined as "public speech that expresses hate or encourages violence towards a person or group based on something such as race, religion, sex, or sexual orientation" [4]. It should be emphasised that, within the global context, inclusivity is associated with the value

orientations of society and is therefore interpreted through the categories of social morality, democratic values, freedom of thought and expression, appropriate communication, and public ethics, etc.

As can be observed, the international scholarly discourse frequently correlates the concept of *barrier-free* with such notions as *inclusive space*, *barrier-free communication*, *tolerant society*, and *public ethics*, emphasising the significant role of linguistic communication in overcoming discriminatory barriers, including gender-, age-, cultural-, physical-, and cognitively based forms of discrimination.

In one of the authoritative lexicographic sources, the *Merriam-Webster Dictionary*, the concept *barrier-free* is defined as "free from obstacles or impediments; especially: accessible to people with disabilities" [2]. This definition primarily represents a physical and spatial interpretation of barrier-freeness, focused on the removal of material obstacles and the provision of accessibility for persons with disabilities. At the same time, the very semantics of the lexemes *obstacles* and *impediments* imply the possibility of a broader – even metaphorical – interpretation that extends beyond the exclusively physical environment. In this respect, the concept may also be considered within the framework of democratisation and social openness.

Reference to other authoritative lexicographic sources makes it possible to trace the gradual semantic expansion of the concept of *barrier-free*. Thus, the *Collins English Dictionary* defines it as "designed to be accessible to disabled people; without physical obstacles" [6]. In the present scholarly context, unlike the previous one, particular emphasis is placed on the intentionality of design (*designed to be accessible*), which shifts the focus from the passive absence of barriers to consciously organised accessibility. Such an approach implicitly introduces into academic discourse the idea of society's responsibility for creating conditions conducive to inclusion. Consequently, it should be noted that the concept of inclusivity broadens the semantic field of barrier-freeness at the linguistic-cognitive, socio-humanitarian, and ethical-legal levels alike.

.....

A similar tendency can be observed in the *Macmillan Dictionary*, where *barrier-free* is defined as "without physical features that make it difficult for people, especially those with disabilities, to enter or use something" [12]. Here, the emphasis shifts towards the experience of the communicant, allowing barrier-freeness to be interpreted not merely as a characteristic of an object, but rather as a feature of the interaction between the environment and the individual. Consequently, the concept begins to encompass elements of functionality, accessibility, and comprehensibility – categories that are likewise fundamental to communicative and artistic practices.

The lexicographic focus thus moves towards an integrated understanding of this concept within the frameworks of social communication, philosophy and ethics, linguistics, and, more broadly, the cognition of reality and the evolution of *Homo sapiens* within a globalised society. We likewise support this perspective when considering barrier-freeness as a new linguistic and social reality in which openness of communication and the absence of boundaries in the verbalisation of reality constitute the foundation of a democratised social space. This argument is further reinforced by the increasingly developed theory of the *ethics of digital accessibility* within contemporary scholarship, which incorporates freedom of thought and action as manifestations of the new digitalised space of the twenty-first century [8].

In the *Longman Dictionary of Contemporary English*, this meaning is specified through the definition "designed so that people with disabilities can use it easily" [3], which reinforces the component of ease of use. This aspect is conceptually significant for the transition from physical accessibility to cognitive and communicative accessibility, as it implies not merely formal access to a phenomenon (including a text), but rather a genuine opportunity for effective interaction with information and/or the environment.

Increasingly, contemporary communication practices employ the concepts of *accessibility*, *easy-to-read communication*, and *accessible communication* as semantic and stylistic transformations of the notion of *barrier-free* within a broader humanitarian and socio-cultural context. In this framework, these concepts are

understood as forms of communication that are accessible for comprehension and use by all social groups, regardless of their cognitive, physical, and/or linguistic characteristics.

In 2024, the collective monograph *Inclusion in Linguistics* [5] was published, in which the authors address inclusive language practices as a systemic factor in the formation of an accessible communicative space integrating the principles of barrier-free communication across all linguistic levels, from the lexical and phraseological to the discursive. It is argued that this approach significantly expands the analysis of barrier-freeness and inclusivity in contemporary linguistics, shifting the focus towards a more comprehensive conceptualisation of these phenomena within the socio-humanities domain.

Ukrainian lexicography, unfortunately, addresses the issues of barrier-free literacy and inclusive communication only superficially. This can be attributed to several factors. First, the concept of barrier-freeness as an integrative interdisciplinary phenomenon remains relatively new within the Ukrainian scholarly context. Second, the inertia of the lexicographic tradition has largely been oriented towards the documentation of established linguistic norms and conventions rather than their proactive re-evaluation in response to social change. Third, there remains an insufficient level of institutional and methodological development in approaches to the codification of inclusive and accessible language practices within lexicographic resources.

A significant step in this direction has been undertaken at the state level through the publication of the *Barrier-Free Handbook* [19], initiated by O. Zelenska as part of a nationwide initiative aimed at fostering a barrier-free environment. The handbook represents an important attempt to standardise the principles of inclusive and non-discriminatory communication within the public sphere.

In support of this policy, the *State Standard of Barrier-Free Language* [1] was also developed and introduced into implementation. The document encompasses more than 100 terms relating to the rights and opportunities of persons with disabilities, veterans, parents with children, and other social groups that may

.....

encounter prejudice and exclusion within society. Consequently, it establishes fundamental requirements for the accessibility of information, communication, and services across both public and social sectors, thereby creating a normative framework for the practical implementation of inclusion principles.

Among the objectives outlined in the aforementioned handbook is the proposal of alternative nominations to replace discriminatory linguistic clichés; accordingly, it recommends "socially acceptable equivalents for words and phrases that demonstrate prejudiced, stereotypical, or discriminatory attitudes towards particular individuals or social groups" [19]. The vocabulary proposed in the handbook is declarative in nature and is presented as a means of adhering to the principle of communicative appropriateness. This includes prioritising a person-centred approach in all spheres of social interaction (person first), avoiding euphemistic or masking expressions, figurative meanings, and metaphors that arise from attempts to sound politically correct, limiting the use of generalised nominations and stereotypical representations of individuals in society, and favouring the use of feminine forms when referring to women. Evidently, such principles broaden the ethical, legal, and linguocultural parameters of communication and undoubtedly contribute to enhancing communicative appropriateness and inclusivity within society.

The acquisition and use of barrier-free language require greater effort and a higher level of awareness not only because of the need to overcome the inertia of previous linguistic practices and the increased structural complexity of such linguistic units, but also due to the growing number of emerging terms, particularly in the context of war and the post-war period. We are already addressing this gap through the development of a lexical database of linguistic units intended for subsequent lexicographic description, which will also encompass the conceptual field of "war / post-war experience". This includes notions related to military actions, traumatic experience, rehabilitation and reintegration, as well as the social and legal dimensions of societal recovery.

The acquisition and use of barrier-free language become particularly demanding in the context of the Russia-Ukraine war, where communicative practices are shaped by large-scale displacement, trauma, and rapid social transformation, requiring lexically precise and ethically sensitive naming strategies. In such conditions, barrier-free communication functions as both a normative linguistic framework and an instrument for reducing discursive harm and ensuring respectful representation of affected groups. This is reflected in established inclusive terminological choices such as *internally displaced persons (IDPs)* instead of informal or reductive labels like *war refugees*, and *survivors of war trauma* rather than *war victims*, which foreground agency and psychological resilience. Official and media discourse increasingly prefers the term *full-scale invasion* over neutralising alternatives such as *conflict escalation*, as it more accurately encodes the asymmetry and intensity of violence. Similarly, the phrase *temporarily occupied territories of Ukraine* is used in place of ideologically ambiguous formulations, ensuring legal and political clarity, while civilian casualties replaces euphemistic expressions such as *collateral damage*, enhancing ethical transparency. In relation to military personnel and civic identity, inclusive formulations such as *Defenders of Ukraine* or *service members of the Armed Forces of Ukraine* replace generic or externally imposed labels like *Ukrainian troops*, thereby reinforcing respect and agency. These examples demonstrate that barrier-free communication in wartime discourse is not merely a matter of politeness, but a lexicographically significant and ethically grounded system of naming that regulates how conflict-related realities are conceptualised, standardised, and recorded in evolving linguistic practice.

The compilers of the dictionary of barrier-free language emphasise the need to reconsider the role of euphemism in everyday communication. As is well known, inclusivity implies the acceptance and normalisation of phenomena that were previously marginalised or excluded from linguistic representation through avoidance, particularly those associated with perceived "deviance", including social roles, medical conditions, gender self-identification, sexual orientation, religious affiliation, and other aspects of identity. In this

regard, I. Makarets notes that "euphemisms stem from taboos and social prohibitions, and the purpose of barrier-free language is to detaboo and speak openly and neutrally about illnesses, disorders, age, gender, sexual orientation, etc., phenomena that are part of everyday life but still face hostility or stereotypical perception" [13, p. 77]. An inclusive society therefore seeks to detaboo these topics and to promote the formation of attitudes towards them, as well as corresponding linguistic means, as neutral and socially legitimate. Consequently, from a lexicographic perspective, key areas of development include the systematisation and codification of such vocabulary, the delineation of boundaries between euphemistic and direct naming units, and the formulation of usage recommendations regarding their appropriate deployment in different communicative contexts. This, in turn, contributes to the consolidation of language practices aligned with the principles of barrier-freeness, inclusivity, and ethical sensitivity in contemporary society.

We would like to emphasise that the *Barrier-Free Handbook* also defines the core concept of barrier-free language as a principle that "can be formulated in a single phrase: to respect another person's dignity" [19]. Such a formulation narrows the definitional scope of this complex phenomenon, foregrounding its ethical dimension while underrepresenting its systemic, cognitive, and socio-communicative characteristics, which calls for further elaboration in line with contemporary communicative practices.

The aforementioned initiatives, despite their conceptual and regulatory significance, remain predominantly applied in nature and are not yet fully integrated into lexicographic practice. This highlights the need for further theorisation and codification of the relevant terminological system within academic discourse. Moreover, the number of such linguistic units continues to increase, which in turn indicates a clear direction for future lexicographic development in the field of barrier-free literacy and inclusive communication.

At the same time, dictionaries oriented towards social and educational inclusion (see, for example, [11; 16]) present concepts that constitute the basic categorical apparatus of inclusive education

(such as *inclusion, adaptation, assistive technologies, special educational needs, inclusive upbringing*, etc.). However, their interpretation is predominantly focused on pedagogical and socio-ethical dimensions, while the broader communicative and linguistic aspects of barrier-freeness remain insufficiently addressed. Both works demonstrate an aspiration towards the standardisation of terminology and the systematisation of the conceptual field of inclusion; nevertheless, they also reveal a certain degree of descriptiveness and limited interdisciplinary integration. In particular, cognitive mechanisms of information perception, principles of easy-to-read communication, parameters of digital accessibility, and the pragmatic appropriateness of specialised terminology are largely underrepresented, as these aspects were not the primary focus of the studies.

In the context of ongoing democratisation and European integration processes in Ukrainian society, alongside the accumulation of collective wartime trauma in social consciousness, there is a growing need to further develop the conceptualisation of this phenomenon within lexicographic research. Contemporary inclusive practices – particularly those emerging in the arts and at the intersection of linguistics, sociology, psychology, and media communication – remain insufficiently represented in current lexicographic resources. This limitation, in turn, reduces their applicability as analytical tools for examining barrier-free communication within a broader socio-humanitarian framework. The role of media discourse in shaping and disseminating such inclusive linguistic practices has been systematically addressed within media linguistics, which conceptualises media language as a structured and norm-forming communicative system (cf. [17]), thereby providing a theoretical basis for integrating media-related phenomena into lexicographic modelling of inclusive communication.

A limited number of entries related to inclusion and barrier-freeness can also be observed in electronic encyclopaedias, such as the *Great Ukrainian Encyclopaedia* (e.g. *inclusion, inclusive education, inclusive policy*) [9] and the *Encyclopaedia of Modern Ukraine* [7]. We are currently working on the preparation of corresponding analytical entries for the latter source, in particular the

.....

dictionary entry "*Barrier-Free Communication*", which highlights the relevance of a systematic scholarly conceptualisation of this phenomenon and the need for its precise lexicographic codification within the Ukrainian humanities. This work also emphasises the broader socio-humanitarian relevance of barrier-free communication as a developing interdisciplinary concept.

As can be observed, contemporary lexicography demonstrates a clear tendency towards the semantic expansion of the concepts under analysis, ranging from architectural accessibility to communicative, social, and cognitive inclusion. Researchers increasingly emphasise the discursive dimensions of inclusivity and barrier-freeness, which ensure equal access to meanings, participation in communication, and the interpretation of information. Consequently, these phenomena should be examined through the synergy of humanities disciplines, primarily linguistics, literary studies, media communication, and social ethics, which enables a more systematic conceptualisation of actual language use.

Against this background, the need arises for the development of an innovative dictionary of appropriate and inclusive communication, featuring an extensive system of intertextual links encompassing literary texts, media contexts, and artistic practices, aimed at demonstrating a synergistic understanding of linguistic practices related to social inclusion and barrier-free literacy. Within the framework of our research project No. 26BF044-01M "*Barrier-Free Literacy and Inclusive Communication as Factors of Social Unity: Language, Literature, and Media*," supported by the Ministry of Education and Science of Ukraine, this work is already underway: the conceptual framework of the dictionary has been designed, a textual corpus (including literary, media, and legal sources) is being compiled, and a lexicographic card index is being developed, which will facilitate the implementation of the project by 2027. In parallel, the development of an English-language counterpart is planned, which will contribute to the integration of Ukrainian scholarly experience into the global academic discourse.

REFERENCES

1. *Barrier-free language* [Terminolohiia bezbariernosti]. (2026). Natsionalna komisiia zi standartiv derzhavnoi movy. URL: <https://surl.li/tburnp> [in Ukrainian].
2. Barrier-free. (n.d.). *Merriam-Webster.com Dictionary*. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/barrier-free> [in English].
3. Barrier-free. (n.d.). *Longman Dictionary of Contemporary English* [in English]. URL: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/barrier>
4. Cambridge Academic Content Dictionary. (n.d.). URL: <https://dictionary.cambridge.org/> [in English].
5. Charity, A. H., Mallinson, C., & Bucholtz, M. (Eds.). (2023). *Inclusion in Linguistics*. Oxford University Press. URL: <https://doi.org/10.1093/oso/9780197755303.001.0001> [in English].
6. Collins Dictionary. (n.d.). *Barrier-free*. HarperCollins. URL: <https://www.collinsdictionary.com> [in English].
7. Encyclopedia of Modern Ukraine [Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy]. (n.d.). URL: <https://esu.com.ua> [in Ukrainian].
8. Feingold, L., Gilbert, R., & Fleet, C. (Eds.). (2026). *Digital accessibility ethics*. Routledge [in English].
9. Great Ukrainian Encyclopedia [Velyka ukrainska entsyklopediia]. (n.d.) [in Ukrainian]. URL: <https://vue.gov.ua/>
10. Inclusive language and environment to welcome lesbian, gay, bisexual, transgender, queer, questioning, intersex, and asexual+ patients. (2024). *Fertility and Sterility*. URL: <https://doi.org/10.1016/j.fertnstert.2024.01.031> [in English].
11. Kasyanova, O. M. (2024). *Terminological dictionary of inclusive education* [Terminolohichniy slovnyk z inkluzyvnoi osvity]. Kharkiv: Vydavnytstvo Ivanchenko I. S. [in Ukrainian].
12. Macmillan Education. (n.d.). *Barrier-free. Macmillan Dictionary*. URL: <https://www.macmillandictionary.com/> [in English].
13. Makarets, I. (2024). Language of a barrier-free society: The experience of Ukraine. *Ezikov Svyat (Orbis Linguarum)*, 22(3), 74-81. URL: <https://doi.org/10.37708/ezs.swu.bg.v22i3.7> [in English].
14. Muthusamy Chinnan, S. P., Drury-Grogan, M., & Chakravarthi, B. R. (2025). Gender inclusive language generation framework: A reasoning approach with RAG and CoT. *Knowledge-Based Systems*, 114092. URL: <https://doi.org/10.1016/j.knosys.2025.114092> [in English].
15. Oxford Reference. (n.d.) [in English]. <https://www.oxfordreference.com/>
16. Potapiuk, L. (2020). *Terminological dictionary-reference book of social rehabilitation* [Terminolohichniy slovnyk-dovidnyk iz sotsialnoi reabilitatsii]. Lutsk: Viddil imidzhu ta promotsii LNTU [in Ukrainian].
17. Shevchenko, L. I., Dergach, D. V., & Syzonov, D. Yu. (2014). *Media Linguistics: Dictionary of terms and concepts* [Medialinhvistyka: slovnyk terminiv i ponyat] (L. I. Shevchenko, Ed.). Kyiv: VPTs "Kyivskyi Universytet" [in Ukrainian].

18. Tannen, D. (2007). Talking voices: Repetition, dialogue, and imagery in conversational discourse (2nd ed.). Cambridge University Press [in English].

19. *The Barrier-Free Handbook* [Dovidnyk bezbariernosti]. (n.d.). Bez barieriv. URL: <https://bf.in.ua> [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції – 10.04.2026

Дата затвердження редакцією – 23.04.2026

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Луценко О.І.

ORCID ID: 0000-0001-6087-316X

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ХОЛОДУ В РОСІЙСЬКІЙ ВОЄННІЙ МЕДІЙНІЙ РИТОРИЦІ: СЕМАНТИЧНІ МОДЕЛІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ФУНКЦІЇ

***Анотація.** Сучасний медіапростір характеризується активним використанням мовних засобів як інструментів реалізації комунікативних стратегій воєнного часу. Особливого значення набуває функціонування лексичних одиниць, що у медійному дискурсі отримують додаткове прагматичне навантаження. Однією з таких груп є номінації, пов'язані з холодом і зимовим періодом (мороз, холод, зима, замерзання та ін.), що регулярно з'являються у висловлюваннях російських політичних і військових спікерів у контексті війни проти України. Мета статті – проаналізувати семантичні моделі вербалізації холоду в сучасній російській воєнній медійній риторичі та визначити їхні прагматичні функції. У дослідженні застосовано методи контекстуального, семантичного та прагмалінгвістичного аналізу, що дозволяють виявити мовні моделі номінацій холоду та встановити, які конкретні комунікативні інтенції воєнної риторичі вони реалізують. Аналіз засвідчив, що у висловлюваннях російських спікерів холод і зимовий період вербалізуються як елемент риторичі тиску, погрози та залякування. Виявлено варіативність семантичних моделей, у яких холод використовується для прогнозування інфраструктурних втрат і водночас слугує засобом легітимізації ударів по енергетичних об'єктах. Отримані результати дають підстави розглядати вербалізацію холоду як дискурсивно значущого елемента, що формує характерні семантичні й прагматичні конфігурації сучасної російської воєнної риторичі. Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення культурно-символічних джерел актуалізації образу морозу в російському дискурсі, зокрема, у фольклорних наративах, що дозволить простежити зв'язок між сучасними моделями воєнної риторичі та їхніми культурними передумовами.*

***Ключові слова:** лінгвістична прагматика, російська воєнна риторика, вербалізація холоду, семантичні моделі, прагматичні функції, мовні номінації.*

***Інформація про автора:** Луценко Оксана Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри стилістики та мовної*

.....
 комунікації; Навчально-науковий інститут філології; Київський
 національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: oks.lutsenko@gmail.com

Oksana I. Lutsenko

ORCID ID: 0000-0001-6087-316X

THE REPRESENTATION OF COLD IN RUSSIAN WAR MEDIA RHETORIC: SEMANTIC PATTERNS AND PRAGMATIC FUNCTIONS

Abstract. *The contemporary wartime media space is characterized by the active use of linguistic means as instruments for implementing wartime communicative strategies. Particular significance is attached to lexical units that acquire additional pragmatic load in media discourse. One such group includes cold-related lexical nominations (frost, cold, winter, freezing, etc.), which regularly appear in statements by Russian political and military speakers in the context of the war against Ukraine.*

The aim of the article is to analyze the semantic models of the verbalization of cold in contemporary Russian wartime media rhetoric and to determine their pragmatic functions.

The study employs contextual, semantic, and pragmalinguistic methods of analysis, which make it possible to identify linguistic models of cold-related nominations and to determine the specific communicative intentions of wartime rhetoric that they realize.

The analysis demonstrates that in the statements of Russian speakers, cold and the winter period are verbalized as elements of a rhetoric of pressure, threat, and intimidation. The study identifies a variety of semantic models in which cold is used to forecast infrastructure damage and simultaneously serves as a means of legitimizing strikes on energy facilities. The results obtained allow the verbalization of cold to be interpreted as a discursively significant element that shapes characteristic semantic and pragmatic configurations of contemporary Russian wartime rhetoric. A promising direction for further research is the study of the cultural and symbolic sources underlying the activation of the image of frost in Russian discourse, particularly in folkloric narratives, which would make it possible to trace the connection between contemporary models of wartime rhetoric and their cultural foundations.

Keywords: *linguistic pragmatics, Russian wartime rhetoric, verbalization of cold, semantic models, pragmatic functions, lexical nominations.*

Information about author: *Lutsenko Oksana Ivanivna – PhD, associate professor; associate professor of the department of stylistics and linguistic*

Сучасний медіадискурс перестав бути лише засобом відтворення подій, а трансформувався в дієвий інструмент інформаційно-психологічного впливу та стратегічного маніпулювання суспільною свідомістю. В умовах гібридної війни мова стає автономним "театром бойових дій", де функціонування лінгвістичних одиниць не обмежується суто номінативною функцією – вони перетворюються на засоби реалізації багатофункційних прагматичних установок, спрямованих на формування потрібного образу противника та способу його представлення у воєнному дискурсі, вербальну легітимізацію застосованих стратегій та конструювання заданої емоційної модальності в масовій свідомості. У зв'язку з цим особливого значення набуває аналіз мовних засобів, якими реалізуються такі комунікативні стратегії: "Проблема вивчення російсько-інформаційного протистояння дуже актуальна, зважаючи на те, що бойові дії та окупація на території України продовжуються, а інформаційні війни тривають. Важливо виокремити елементи, засоби і методи російської інформаційної пропаганди, щоб дослідити це явище з наукового погляду" [3, с.1017].

Саме тому в центрі уваги сучасної лінгвістики перебувають семантичні трансформації певних груп лексики, використовуваних у російській воєнній медійній риторичі щодо України. Йдеться про застосування типових номінацій як засобу реалізації комунікативних установок, що в умовах повномасштабного вторгнення набувають виразної прагматичної спрямованості. У медійному дискурсі воєнного часу такі лексеми стають засобами реалізації агресивних комунікативних інтенцій та психологічного впливу, що реалізується насамперед через неологізацію, евфемізацію, специфічний добір лексико-семантичних засобів, повторюваність ключових номінацій, смислове акцентування, композиційне структурування матеріалу та контекстуальні зв'язки. Унаслідок цього медійний текст набуває регулятивного потенціалу: він задає рамки

осмислення подій, формує оцінні орієнтири та спрямовує інтерпретаційну діяльність аудиторії відповідно до передбаченої комунікативної стратегії.

У сучасній українській лінгвістиці активно досліджуються різні аспекти медійної комунікації та воєнного дискурсу. У працях Г. Почепцова аналізується специфіка смислових та інформаційних воєн і визначаються механізми реалізації смислових інтервенцій у комунікації [5]. І. Кауза розглядає воєнний дискурс як когнітивно-комунікативну систему, що поєднує концептуальні моделі осмислення війни з мовними засобами їх вербалізації, та аналізує мовно-стилістичні прийоми воєнної риторики, зокрема метафоризацію й використання емоційно маркованої лексики [2]. Лінгвістичні аспекти воєнного дискурсу досліджує також Г. Яворська, яка наголошує на ролі вербально-семіотичних засобів у формуванні інтерпретацій воєнних подій [7]. Лінгвопрагматичні особливості воєнної комунікації аналізує О. Смельянова, зосереджуючись на функціонуванні лексико-стилістичних засобів, метафоричних і евфемістичних номінацій у медійному представленні воєнної тематики [1].

Водночас попри активний розвиток таких студій семантичні моделі функціонування окремих лексичних груп, що у воєнній риториці набувають специфічного прагматичного навантаження, зокрема номінацій, пов'язаних із *холодом* і *зимовим періодом*, досі не стали предметом спеціального лінгвістичного аналізу.

Мета статті – проаналізувати семантичні моделі вербалізації *холоду* в сучасній російській воєнній медійній риториці та визначити їхні прагматичні функції.

Завдання дослідження полягає в необхідності відмежувати нейтральне значення лексем *мороз*, *холод*, *зима*, *замерзання* і довести їхнє функціонування у висловлюваннях російських посадовців і публічних осіб як засобу прагматичного впливу та описати мовні механізми, якими реалізується цей ефект.

Розв'язання цього завдання має значення для поглиблення семантичного і прагматичного аналізу медіадискурсу, а також для прикладних потреб стратегічної комунікації, зокрема для коректної інтерпретації російської воєнної риторики, для

наукової фіксації й подальшого прогнозування мовних моделей тиску, на основі вже актуалізованих у перебігу війни. Дослідження прагматичних функцій лексем, пов'язаних із *холодом* і *зимовим періодом* у сучасному воєнному медіадискурсі відповідає актуальним завданням сучасної лінгвістики, оскільки спрямоване на системний аналіз семантичної трансформації мовної одиниці з практичним осмисленням її ролі в комунікативних стратегіях воєнного часу. Особливої ваги таке дослідження набуває з огляду на те, що безпосереднім адресатом аналізованої риторики є українське суспільство.

У прагмалінгвістиці мовні одиниці вивчаються як інструменти реалізації комунікативних намірів мовця. Будь-яке семантичне зрушення супроводжується відповідною прагматичною модифікацією: слово набуває додаткового функціонального навантаження й починає виконувати конкретну роль у впливі на адресата. На відміну від мовно-структурного підходу, прагматика досліджує мову як механізм цілеспрямованого формування та прогнозування інтерпретацій і реакцій реципієнта, де визначальну роль відіграють параметри комунікативного завдання, способу його реалізації, добору мовних засобів і досягнутого ефекту.

Центральним для прагматичного аналізу є поняття інтенції мовця, що "належить до визначальних понять прагматики, основу дослідження якої становлять використання і функціонування мовних знаків у процесі спілкування у взаємозв'язку з адресантно-адресатним континуумом, стосунками між комунікантами, у контексті цілісної мовленнєвої ситуації – співвідношенням вербальних та невербальних засобів комунікації" [6, с. 20].

У контексті нашого дослідження важливо зафіксувати, що комунікативні стратегії у медіа "спрямовані на репрезентацію однієї глобальної настанови – інтенції впливу на адресата, яка передбачає: а) якомога повніше і швидше донести до соціуму важливий потік інформації, розтлумачити певні події, сформулювати оцінку, активізувати та загострити увагу на необхідній інформації; б) спонукати до конкретних дій, зацікавити,

.....

закликати до роздумів над актуальними проблемами життя; в) переконати у справедливості певної ідеї" та ін. [6, с. 296].

З огляду на висловлене, можемо підсумувати, що реалізація таких комунікативних настанов зумовлює цілеспрямований добір мовних засобів, за допомогою яких висловлювання організовується як система функціонально вмотивованих мовних дій, спрямованих на розв'язання конкретного комунікативного завдання та досягнення запланованого ефекту. Отже, саме інтенція визначає добір мовних засобів і характер їхнього функціонування в дискурсі: "Прагматична спрямованість адресанта як відправника інформації на адресата як її одержувача виявляється у виборі різних мовних засобів, за допомогою яких ця інформація може бути передана" [4, с. 200].

Водночас інтенція мовця пов'язана не лише з конкретним комунікативним завданням, а й із ширшим контекстом мовної особистості – когнітивним і культурним, оскільки відображає психоментальний простір носія мови, сформований під впливом історії, культури, релігії та колективного досвіду національної спільноти. Саме ці чинники визначають способи осмислення дійсності та зумовлюють специфіку мовного вираження знань, оцінок і досвіду в процесі комунікації: "Інтенція входить у когнітивно-вербальну базу мовця, гармонійно поєднує когнітивний та лінгвокультурний концепти, адже репрезентація знань, досвіду, інтелектуальної системи, загальної когнітивно-вербальної бази відбувається під впливом національної мовної свідомості та етнокультури" [6, с. 82].

У цьому зв'язку варто підкреслити, що мовні засоби добираються мовцем свідомо відповідно до конкретної комунікативної мети, актуалізованої в певній ситуації, і водночас зумовлюються ментальними й культурними засадами мовної спільноти та відображають притаманний їй спосіб осмислення дійсності. Тому появу й повторюваність певних лексичних засобів у висловлюваннях різних спікерів, які є представниками однієї національної спільноти, слід розглядати як результат свідомого комунікативного добору, що водночас спирається на культурно зумовлені моделі осмислення реальності.

У цьому зв'язку під час аналізу медійних текстів особливу увагу слід приділяти конотативним та імпліцитним компонентам значення – інформації, що не завжди прямо вербалізована, але є ключовою для коректного виявлення інтенції адресанта та інтерпретації змісту повідомлення.

Відтак аналіз мовних засобів відкриває можливість виявляти приховані механізми мовного впливу й описувати, як через вибір конкретних лексичних засобів у комунікації фіксуються інтенції адресанта. Показовим матеріалом для такого аналізу є медійна комунікація, де у висловлюваннях посадових осіб і експертів реалізуються мовні способи вербалізації політичних і воєнних наративів та заданих комунікативних стратегій.

У таких комунікативних стратегіях застосовуються інструменти інформаційно-психологічного впливу, спрямовані на інформаційний супровід воєнних дій, формування вигідних для сторони конфлікту інтерпретацій ситуації та просування цільових наративів. Значна частина таких дій реалізується у медійному просторі через публічні заяви, виступи, інтерв'ю політичних і військових спікерів, де за допомогою мовних засобів вербалізуються прагматично зумовлені комунікативні установки й моделі представлення воєнної реальності.

У цьому контексті окремої уваги заслуговує російська медійна комунікація як країни-агресора. Публічні висловлювання політичних і військових діячів, а також експертів, пов'язаних із державними структурами, що регулярно поширюються через інформаційні агентства, телевізійні канали, цифрові платформи та соцмережі, супроводжують або випереджають воєнні дії, забезпечуючи їх медійне обґрунтування, мотивацію та пояснення. Саме в цих висловлюваннях фіксуються характерні способи вербалізації воєнно-політичних наративів і комунікативних установок, що структурують російський дискурс війни проти України. Аналіз таких медійних матеріалів дає змогу простежити, які лексичні одиниці та смислові моделі послідовно залучаються для формулювання відповідних позицій і оцінок, а також виявити групи лексем, що вирізняються підвищеною частотністю та функціональною навантаженістю в певні періоди. У цьому

.....

зв'язку окремий інтерес становить функціонування лексичних одиниць, що системно з'являються у висловлюваннях російських спікерів, набуваючи особливої частотності в осінній та зимовий періоди. До таких належать лексеми *мороз*, *холод*, *зима*, *замерзання* та ін., уживання яких у російській медійній комунікації фіксувалося і в попередні роки, однак особливої актуалізації набуло впродовж зимового періоду 2025–2026 рр., коли тривалі періоди сильних морозів використовувалися у війсьній риторичі як додатковий чинник тиску і супроводжувалися системними ударами РФ по енергетичній інфраструктурі України. Саме таке слововживання демонструє характерні прагматичні особливості, що становлять предмет нашого аналізу. Проілюструємо їх на конкретних прикладах уживання відповідних лексем у висловлюваннях російських політичних і військових спікерів.

Одним із характерних способів уживання лексем *мороз*, *холод*, *зима*, *замерзання* та ін. у російській медійній комунікації протягом повномасштабного вторгнення є їхнє використання в контекстах прямої або імпліцитної погрози, пов'язаної з можливим замерзанням противника чи населення країни, проти якої ведуться військові дії.

Український Інститут масової інформації (ІМІ) у 2022 році проаналізував висвітлення протягом жовтня – листопада 2022 року російськими медіа масованих ракетних атак на Україну, завданих РФ 10, 17 та 31 жовтня 2022 року. У межах цього моніторингу зафіксовано низку публікацій, у яких атаки на енергетичну інфраструктуру України супроводжувалися риторикою, що апелює до можливого замерзання цивільного населення. Зокрема, 10 жовтня у статті на пропагандистському ресурсі "Московський комсомолец" Віктор Жданов обґрунтовує вибір об'єктів для ракетних ударів можливістю спричинити паніку та дестабілізацію України. У цьому контексті він зазначає: *"Народ розуміє, що удари можуть повторитися. А якщо на вулиці буде –30 °С? Багато сімей опиняться на межі виживання, замерзаючи без тепла у квартирах"* (ІМІ).

З лінгвістичного погляду це висловлювання засвідчує поєднання позначення екстремально низької температури з прогнозом критичного стану цивільного населення. Температурний показник $-30\text{ }^{\circ}\text{C}$ виконує функцію гіперболізованого природного чинника, що підсилює загрозливий сценарій. Риторичне запитання *"А якщо на вулиці буде $-30\text{ }^{\circ}\text{C}$?"* реалізує умовно-прогностичну семантичну модель, у якій *холод* подається як потенційний каталізатор гуманітарної катастрофи. Подальша предикативна конструкція *"опиняться на межі виживання"* разом із дієприслівниковою формою *"замерзаючи"* формує причиново-наслідковий зв'язок між ракетними ударами та перспективою фізичного замерзання населення.

Проаналізований фрагмент демонструє характерну для російської воєнної медійної комунікації мовну схему, у якій природний фактор холоду включається до опису воєнної ситуації як прогнозований наслідок ударів по енергетичній інфраструктурі України. У таких висловлюваннях формується послідовний сценарій: воєнні удари $\rightarrow$ порушення енергопостачання $\rightarrow$ холод $\rightarrow$ замерзання цивільного населення. У межах цієї моделі лексеми *мороз, холод, замерзнути* функціонують як семантичні маркери крайнього фізичного стану, що підсилюють драматизацію наслідків і водночас надають російській воєнній риториці загрозливого характеру.

У матеріалі пропагандистського видання "Комсомольська правда" за 10 жовтня 2022 р. Іван Грачов зазначає: *"Кілька тижнів таких атак, коли Росія може забезпечити вибухи в Києві, і Україна може бути вбита в кам'яну добу, залишившись без світла, води, **тепла** та інтернету. Після чого українці почнуть запитувати свою владу: а може, досить? Чи потрібні теракти проти Росії, після яких у руїнах опиняється Україна? Може, пора здаватися чи домовлятися?"* (ІМП).

З лінгвістичного погляду це висловлювання репрезентує подібну до попередньої причиново-наслідкову семантичну модель, у якій руйнування енергетичної інфраструктури поєднується з перспективою життя без опалення. Особливо показовим є перелік базових ресурсів *"без світла, води, тепла"*

.....
та інтернету", де конструкція "без світла, ... тепла" позначає відсутність можливості обігріву житла і, відповідно, пов'язується з умовами холодної пори року. У такому контексті відсутність теплопостачання імпліцитно вводить у дискурс фактор морозу як потенційної загрози фізичному існуванню населення. Семантика *холоду* тут функціонує як складник деградації інфраструктури та соціального життя, що відтворюється метафоричною формулою "вбита в кам'яну добу". Подальша серія риторичних запитань "а може, досить?", "може, пора здаватися чи домовлятися?" вербалізує очікувану росіянами поведінкову реакцію українців.

У такий спосіб висловлювання поєднує прогнозування матеріальних наслідків атак із вербалізацією бажаного результату – примусу до капітуляції або переговорів. Як і в попередньому прикладі, мовна структура фрагмента демонструє характерну для російської медійної комунікації семантичну модель, у якій опис технічних або природних умов життя – відсутність тепла, світла та ін. – прагмалінгвістично інтегрується в риторику воєнного тиску.

Показово, що метафорична формула "кам'яна доба" не є поодиноким образним висловом, а повторюється в російській медійній комунікації у висловлюваннях різних спікерів. Так, пропагандистське видання "Московський комсомолец" за 17 жовтня 2022 року опублікувало матеріал із назвою "Треба загнати Україну в кам'яну добу", де експерт Центру військово-політичних досліджень МДІМВ Михайло Александров пропонує посилити інтенсивність ударів по українській інфраструктурі. У тексті він прямо заявляє: "Зеленський не капітулює, поки ми взагалі не вбомбимо Україну в кам'яну добу", а також закликає до руйнування енергетичних об'єктів: "Можна по цих підстанціях завдати удару бомбами по 3 тонни, щоб там узагалі нічого не залишилося, і ремонтувати вже було б нічого" (ІМІ). У контексті воєнної медійної комунікації семантична модель "загнати / вбомбити в кам'яну добу" імпліцитно передбачає відсутність електроенергії, тепла та інших базових ресурсів, а отже, й функціонування населення в

умовах холоду та фізичного виживання. Повторюваність цієї формули в різних медійних джерелах дає підстави вважати, що вона закріплюється як російський елемент риторики примусу, коли деградація інфраструктури й пов'язані з нею умови вербалізуються як засіб досягнення політичних цілей.

У статті "За тероризм відповіли", опублікованій на ресурсі RT, автор – доцент департаменту політології Фінансового університету при уряді РФ Геворг Мірзаян – зазначає, що внаслідок ударів *"ціла низка міст були знеструмлені"*, і прогнозує подальший розвиток подій: *"Найімовірніше, за ударом ітимуть нові удари. Росія ухвалила політичне рішення почати знищення української інфраструктури (зима близько)"*. Завершується публікація оцінною реплікою: *"Власне, це єдино правильне рішення"* (ІМІ).

З огляду на завдання нашого дослідження ключову роль для аналізу у наведеному фрагменті відіграє вставна конструкція *"зима близько"*, яку використовує автор для прагмалінгвістичного вмотивування необхідності подальших ударів по українській інфраструктурі. У цій конструкції лексема *зима* виходить за межі календарного позначення пори року й набуває функції семантичного маркера умов, за яких наслідки знеструмлення стають критичними для життєзабезпечення населення. Поеднання повідомлення про *знеструмлення міст* із вказівкою на *наближення зими* формує імпліцитний причиново-наслідковий зв'язок: руйнування енергетичної інфраструктури в холодний період передбачає відсутність опалення та загрозу життя в умовах морозу. Семантична модель *"зима близько"* функціонує як лаконічний дискурсивний засіб, що актуалізує цілий комплекс можливих наслідків – холод, відсутність тепла, ризик замерзання населення – без їх прямої вербалізації. У прагматичному контексті така конструкція виконує функцію підтвердження доцільності моменту: холодний сезон вводиться в дискурс як обставина, що підсилює ефективність руйнування інфраструктури та вербалізується як додатковий ресурс воєнної стратегії.

Подібна риторика простежується і у висловлюваннях російського політолога Сергія Міхєєва, процитованих у

.....

матеріалі інтернет-видання "Вісті.ру", де він обґрунтовує необхідність системних ударів по енергетичній інфраструктурі України. Свою позицію автор формулює так: *"Позбавити їх відчуття безпеки та ситості – це завдання важливіше, ніж, до прикладу, знищити скількись там танків"; "Щойно українці опиняться без газу, світла та води й каналізації, настрої в цій країні почнуть швидко змінюватися"; "Це слід було робити ще в березні та у квітні... Якщо українці не замерзнуть, вони не зрозуміють, що таке війна"* (ІМІ). Із прагматичного погляду ці висловлювання демонструють послідовну аргументативну модель, у якій руйнування інфраструктури безпосередньо пов'язується з очікуваною зміною поведінки населення. Перелік базових ресурсів життєзабезпечення – газ, світло, вода – формує семантичне поле критичних умов існування, а подальша умовно-наслідкова конструкція *"якщо українці не замерзнуть, вони не зрозуміють, що таке війна"* вводить у медійний дискурс фактор *холоду* як інструмент психологічного та соціального примусу. У такій логіці *замерзання* постає не випадковим наслідком бойових дій, а прогнозованим елементом стратегії тиску, покликаної "позбавити" населення базових умов життя та в такий спосіб зламати суспільний спротив. Лексеми, пов'язані з холодом і відсутністю тепла, у цьому контексті набувають виразного прагматичного навантаження і функціонують як мовні маркери сценарію примусу через створення умов фізичного виживання в холодний період.

Така ж аргументація з'являється і в матеріалі "Московського комсомольця" від 17 жовтня "Політолог розповів про нездатність Києва захиститися від ракетних ударів Москви", де російський політолог Іван Коновалов зазначає, що через значну кількість енергетичних об'єктів атаки на них потребуватимуть певного часу, проте *"до початку справжньої зими вже будуть помітні результати"* (ІМІ). У цьому висловлюванні часовий орієнтир *"до початку справжньої зими"* виконує функцію стратегічної точки відліку, з якою пов'язується очікуваний ефект ударів по інфраструктурі. Лексема *зима* у такій конструкції

позначає період, коли порушення енергопостачання набуває максимально відчутних наслідків для функціонування житлової та комунальної системи.

Висловлювання структурує воєнну логіку через часову послідовність дій: тривалі атаки на енергетичні об'єкти → накопичення пошкоджень інфраструктури → настання холодного сезону → різке загострення умов життєзабезпечення населення → формування соціального тиску на політичне керівництво країни. У прагматичному аналізі така аргументація передбачає очікуваний політичний результат – зміну суспільних настроїв, послаблення здатності держави до спротиву та створення передумов для примусу до переговорів або поступок. У цьому контексті *холод* і *зимовий період* постають у мовленні спікера елементом воєнного розрахунку, де природний сезонний чинник інтегрується в стратегію тиску через погіршення базових умов існування цивільного населення.

Проаналізований матеріал дозволяє виокремити кілька типових прагматичних моделей використання лексем, пов'язаних із *холодом*, у російській воєнній медійній комунікації. По-перше, це модель прямої погрози замерзання, де лексеми *мороз*, *замерзнути* або вказівки на екстремальні температури вводяться як прогнозовані наслідки руйнування інфраструктури. По-друге, простежується модель опису руйнування інфраструктури, у якій *холод* імпліцитно актуалізується через лексичні формули "*без тепла*", "*без світла і газу*", що описують втрату базових систем життєзабезпечення. По-третє, функціонує сезонно-стратегічна модель, де згадки про зиму ("*зима близько*", "*до початку справжньої зими*") використовуються як аргумент доцільності атак і позначають момент, коли наслідки інфраструктурних ударів стають максимально відчутними. Крім цього, у російській медійній риторичі поширена модель прогнозування цивілізаційної деградації, репрезентована метафоричною формулою "*загнати в кам'яну добу*", що узагальнює очікуваний результат руйнування енергетичної системи та пов'язаних із цим умов існування. У сукупності ці моделі формують цілісну дискурсивну схему, у якій *холод* і *зимовий період* системно

.....

інтегруються в аргументацію російської воєнної стратегії та вербалізують сценарій тиску на українське суспільство через погіршення базових умов життя з розрахунком на зміну суспільних настроїв, послаблення спротиву та створення передумов для переговорного примусу або політичних поступок.

У медійному просторі 2026 року подібна риторика продовжує відтворюватися у висловлюваннях російських пропагандистів. Показовим є відеофрагмент інтерв'ю Юрія Євіча, поширений у лютому 2026 року в соціальних мережах. У ньому він заявляє: *"Бог уже допомагає – послав **унікальні морози**, треба терміново скористатися! Треба задавити цих тварюк! **Вимерзнуть** усі? Нехай усі **вимерзнуть**!"* (ФБ).

Прагмалінгвістична функція лексеми *мороз* у висловлюванні реалізується зі значенням "сприятлива зовнішня умова для насильства", що вербалізується конструкцією *"Бог уже допомагає – послав **унікальні морози**"*, якою природному явищу надаються ознаки сакралізованої підтримки воєнних дій. Заклик *"треба терміново скористатися"* у цьому контексті функціонує як імпліцитна інструкція до посилення атак на інфраструктуру та життєзабезпечення, оскільки саме руйнування енергетичних і комунальних систем створює умови, за яких мороз може спричинити масове замерзання населення.

Дієслівна форма *"вимерзнуть"* вводить семантику фізичної загибелі від холоду, але водночас маскує справжню причиново-наслідкову логіку такої загибелі: вона постає не як наслідок цілеспрямованих воєнних дій – обстрілів інфраструктури, що позбавляють людей тепла й електроенергії, – а як нібито природний результат суворої зими. Таким чином, відповідальність за можливу загибель людей переноситься з суб'єкта воєнних дій на природний фактор.

Додаткове прагматичне навантаження створює дегуманізувальна номінація *"тварюки"*, що переводить адресата – українців – із категорії людей у категорію істот, позбавлених моральної цінності. Така мовна стратегія легітимізує насильство щодо адресата, оскільки дегуманізація противника нормалізує його знищення.

Наведений фрагмент демонструє специфічну форму реалізації використання *холоду* як чинника в російській військовій риторикі. Якщо в попередніх висловлюваннях *мороз* переважно використовувався як аргумент тиску на українців або засіб переговорного примусу через погіршення умов життя, то в цьому випадку він прямо вербалізується як бажаний фактор фізичного знищення. Таким чином, природний чинник *холоду* інтегрується у російську дискурсивну модель війни не лише як інструмент психологічного тиску, а як риторично легітимований засіб масового знищення.

У фокусі нашого дослідження перебуває також питання про те, яким чином така комунікативна логіка переходить із площини політичної та пропагандистської риторики у сферу інституційно легітимованого експертного мовлення. Саме на цьому рівні *холод* перестає бути лише вербальним засобом залякування і набуває статусу об'єкта раціонального планування, прогнозування та стратегічного розрахунку. Аналіз інтерв'ю російського військового експерта Василя Кашина, директора Центру комплексних європейських і міжнародних досліджень Національного дослідницького університету "Вища школа економіки", у програмі "Що це було?" на каналі RTVI Новини від 28 листопада 2025 р. дозволяє простежити цей зсув і показати, як мовні механізми примусу отримують форму аналітично нейтрального опису.

Принципово важливо, що аналізовані висловлювання належать не пропагандистові, який апелює переважно до емоцій, а експертові, чия комунікативна роль пов'язана з аналітичним осмисленням подій і раціональною аргументацією. Саме тому насильство тут не подається у формі афектної риторики, а раціоналізується як стратегія. Фактично поряд із озброєнням та інфраструктурними ударами у стратегічне планування включається й природний чинник, якому надається функціонально рівнозначний статус.

У першому фрагменті інтерв'ю лексема *зима* виконує прагматичну функцію аргументу посилення переговорної позиції. Експерт пов'язує воєнне просування з можливістю

.....

тиску на опонента: *"...це додатково посилить російську переговорну позицію... якщо ви будете й далі тягнути час, ви більше втратите... скоро зима, її називають таким собі фактором, який негативно впливатиме на ситуацію в Україні..."* (RTVI). У цьому контексті зима функціонує як риторичний ресурс прогнозу втрат, а не як самостійно артикульований засіб дії.

Репліка ведучого *"Україну чекає важка зима?"* інтегрується у вже сформовану причиново-наслідкову аргументацію спікера та виконує прагматичну функцію смислового згортання й інтерпретаційного закріплення значення. Розгорнута смислова послідовність (затягування часу → зростання втрат → негативний вплив зими → проблеми з енергопостачанням) вербалізується у формі номінації *"важка зима"*, що фіксує прогноз як узагальнену семантичну модель і водночас задає рамку подальшого сприйняття.

Лінгвістично важливо, що запитання не вводить нового предиката, а лише переформулює вже наявну предикативну структуру. Воно не проблематизує твердження експерта, а стабілізує його в діалогічній взаємодії, переводячи аналітичне міркування у форму майже самозрозумілої констатації. Подальша репліка експерта – *"...тому що знову проблеми з енергопостачанням, удари по енергооб'єктах Росія завдає регулярно..."* – конкретизує цей сценарій, але зберігає зиму у статусі *"фактора"*, а не цілеспрямованого інструмента. Лексема *"фактор"* виконує функцію абстрагування та деперсоналізації причиновості, усуваючи вказівку на суб'єкта дії та відповідальність за наслідки.

Отже, на цьому рівні дискурсу вербалізація *холоду* структурується як семантична модель, у межах якої зима функціонує як складник аргументативної схеми прогнозування переговорного тиску, реалізованої у формі імпліцитної погрози, не набуваючи при цьому статусу інструмента цілеспрямованого прагматичного впливу.

Наступний етап семантичного зсуву простежується в такому фрагменті: *"Але в Росії тепер усе ж є конкретна мета. Вона,*

очевидно, пов'язана з досягненням **блекауту взимку**, що може потягнути за собою **виморожування, розморожування комунальних мереж і їхнє незворотнє руйнування**" (RTVI, таймкод: 48:22).

Лексико-семантичний склад цієї репліки формує чіткий причиново-наслідковий ланцюг. Іменник "**блекаут**" маркує технічний та інфраструктурний контекст ситуації; віддієслівні іменники "**виморожування**", "**розморожування**" репрезентують **холод** як результат цілеспрямованого впливу; прикметник "**незворотнє**" актуалізує семантику остаточності й тривалої шкоди.

З лінгвістичного погляду у фрагменті домінує лексика, що є не емоційною, не образною і не метафоричною, а процесуальною, номінативною та інструментальною. Вона номінує процеси ("**виморожування**", "**розморожування**"), стани ("**блекаут**"), результати ("**руйнування**", "**незворотність**") та механізми причиновості (конструкції типу "**що може потягнути за собою**"). Отже, це мова опису прогнозованих і цілеспрямовано організованих процесів і механізмів, а не мова оцінних суджень чи емоційних реакцій. Така номінативна організація висловлювань усуває експліцитну вказівку на суб'єкта моральної відповідальності – країну-агресора та вербалізує потенційно катастрофічні наслідки як технічні процеси, імпліцитно передбачаючи наявність суб'єкта дії, але не називаючи його, що можна розглядати як вияв номінативної евфемізації. Прагматично важливою є синтаксична конструкція "**що може потягнути за собою**", яка формує модель керованої причиновості: дія (блекаут) програмує наслідок (руйнування мереж) – таким чином **холод** включається в логіку планування і розрахунку, а не випадковості.

Додатково цю модель підсилює апеляція до історичного прикладу Грузії, де "**вимерзло місто**" і комунальні мережі не були відновлені десятиліттями. Лексеми "**вимерзло**", "**загинули мережі**", "**не відновили**" формують семантичне поле тривалої деградації й незворотності. Принципово важливо, що в цьому фрагменті відсутня будь-яка пряма номінація суб'єкта дії: експерт не називає, хто саме завдавав ударів по інфраструктурі

.....

та спричинив руйнування, і не коментує їхню воєнно-політичну мету. Причиновість дискурсивно зводиться до безособових номінацій *"вимерзання"* та *"коллапсу мереж"*, що не містять указівки на суб'єктів дії та відповідальних за її наслідки, подаючи воєнне насильство РФ як нібито об'єктивний процес.

Натомість експерт детально зосереджується на наслідках і їхній економічній незворотності: демонтування труб, передача їх на металобрухт, необхідність повного відновлення і перевірки мереж, *"величезний обсяг робіт"*, *"катастрофа"*, *"колосальна ціна"*. Лексика на позначення процесів, ресурсів і витрат – *"відновлювати"*, *"перевіряти"*, *"обсяг робіт"*, *"витрати"*, *"фінансування"*, *"виплати"* – формує уявлення про руйнацію як про довготривалий, системний і майже непідйомний технічно-економічний процес. Таким чином, фокус дискурсу зміщується з питання відповідальності на питання вартості та (не)можливості відновлення наслідків.

З огляду на дату інтерв'ю – 28 листопада 2025 р., такий спосіб аргументації може бути інтерпретований як імпліцитна стратегія залякування, спрямована водночас на кілька адресатів: українське суспільство, політичне керівництво України та західних експертів. Акцент на фінансовій недосяжності відновлення, залежності від зовнішнього фінансування формує дискурсивний сигнал: руйнація подається як така, що створює довготривалий тягар для Заходу і робить підтримку України економічно обтяжливою.

Мовне усунення суб'єкта дії в аналізованих фрагментах інтерв'ю В. Кашина має чітко фіксовані лінгвістичні ознаки. У його висловлюваннях відсутні лексико-семантичні моделі типу *"Росія зруйнувала..."*, *"ми знищили..."*, *"удари спричинили..."*. Натомість функціонують вислови *"вимерзло місто"*, *"мережі загинули"*, *"труби здали на металобрухт"*, *"треба відновлювати"*. Тобто подія подається як стан або процес, а не як результат цілеспрямованих дій суб'єкта. Суб'єкт дії усувається на граматичному рівні, натомість актуалізуються лише результати та процеси. Коли немає суб'єкта, не активується семантика відповідальності, не виникає питання:

хто це зробив і навіщо; подія сприймається як "так сталося", "такі умови", "такий процес". Унаслідок такої вербалізації насильство втрачає ознаки спрямованої дії – вчинку, рішення чи акту політичної волі – і семантично репрезентується як об'єктивний стан речей або технічна проблема. Використання формулювань на зразок "*місто вимерзло*" замість "*місто було знищене ударами*" зумовлює зміну інтерпретаційної рамки: подія осмислюється як технічно зумовлена даність, а не як результат цілеспрямованої політичної дії. Цей ефект підсилюється тим, що В. Кашин оперує лексикою типу "*обсяг робіт*", "*відновлення*", "*перевірка*", "*фінансування*", "*мільярди*" і не оперує лексемами відповідальності, агресії, злочину, рішення. Унаслідок цього руйнація описується так, ніби це інженерна задача після стихійного лиха, а не наслідок збройних ударів.

Отже, в російському воєнному експертному дискурсі *холод* концептуалізується на трьох рівнях: технічному (блекаут, виморожування, руйнування мереж), стратегічному (довготривалі незворотні наслідки) та переговорному (погроза втрат у разі зволікання). Лінгвістично це забезпечується поєднанням лексики, що номінує процеси, стани та результати дії (блекаут, виморожування, руйнування, незворотність), із мовними механізмами евфемізації, що замінюють пряме називання насильства нейтральними управлінськими формулами, а також із моделями використання природного фактора як засобу впливу і причиново-наслідковими конструкціями, що вербалізують руйнацію як логічно запрограмований процес.

Узагальнені результати аналізу свідчать, що *холод* у сучасній російській медійній комунікації може функціонувати не лише як риторичний засіб залякування чи інструмент примусу до переговорів, а й як об'єкт раціонального планування, прогнозування та стратегічного розрахунку. Водночас сама можливість такого "технічно нейтрального" опису насильства не виникає на порожньому місці. Вона спирається на глибші культурні й дискурсивні передумови, у межах яких природний чинник традиційно наділяється суб'єктністю, функціональністю

.....

та символічною легітимністю у воєнному контексті. Саме такою передумовою є міф так званого "генерала Мороза", що сформував у російській історичній уяві модель сприйняття *холоду* як союзника, ресурсу й чинника воєнної ефективності (МІФ). Звернення до цього міфу дозволяє простежити тяглість між сучасною стратегічною раціоналізацією *холоду* та її історичною дискурсивною основою.

Оскільки в сучасних умовах воєнного протистояння медійний простір постає одним із ключових середовищ інформаційного протиборства, то поряд із військовими діями розгортається системна боротьба за смислове означення подій і домінування в інформаційному просторі. У цьому контексті публічні висловлювання посадових осіб, політичних коментаторів і експертів, що поширюються через медіа та соціальні мережі, відіграють важливу роль, стаючи складником ширших стратегій інформаційного впливу.

Проведений аналіз засвідчує, що в сучасній російській медійній комунікації лексеми, пов'язані з *холодом* і *зимовим періодом*, функціонують як елементи системної прагматичної організації воєнного дискурсу. Варіативність їхніх семантичних реалізацій – від аргументації переговорного тиску до опису інфраструктурної руйнації як прогнозованого наслідку блекауту – поєднується зі стійким прагматичним маркуванням, у межах якого *холод* вербалізується як ресурс воєнної дії, інструмент воєнної стратегії або примусу. Водночас повторюваність лексем на позначення *холоду* дає підстави припускати наявність глибших дискурсивних і культурних передумов їхньої актуалізації у воєнному дискурсі. Саме тому подальші дослідження можуть бути спрямовані на з'ясування джерел формування цього смислового комплексу – зокрема на аналіз фольклорних текстів, у яких образ *морозу* набуває статусу активної сили, що здатна діяти, карати або випробовувати людину, і тим самим закріплюється як культурно значущий символ у свідомості етносу. Звернення до такого матеріалу дозволить простежити зв'язок між сучасними моделями воєнного мовлення та глибшими ментальними структурами, що формують уявлення про *холод* як чинник дії та впливу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ємельянова О. В., Пронь О. Р. Лінгвопрагматичні особливості воєнного дискурсу (на матеріалі текстів ЗМІ). *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Вип. 35. С. 96–99. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.35.16>
2. Кауза І. Компаративний аналіз військового дискурсу сьогодення та періоду другої світової війни. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса. 2024. Вип.70. С.18–22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.70.4>
3. Павлюх М. В. Методи та засоби російсько-української інформаційної війни (2014 – 2022): міфи і риторика пропаганди. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2022. С. 1017–1026. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-127>
4. Поляк І.П. Комунікативно-прагматична спеціалізація та формально-граматична репрезентація неозначеності в українській мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2018. № 32. Том 1. С. 200–202. URL: https://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v32/part_1/54.pdf
5. Почепцов Г. Г. Смыслові та інформаційні війни. *Інформаційне суспільство*. 2013. Вип. 18. С. 21–27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2013_18_6
6. Шабат-Савка С. Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові: монографія. Чернівці: Букрек, 2014. 412 с.
7. Яворська Г. М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт. *Стратегічні пріоритети. Серія: Політика*. 2016. № 4. С. 41–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sppol_2016_4_7.

ДЖЕРЕЛА

8. ІМІ – Баркар Д. Інформаційний тероризм. Як російська пропаганда закликала "вбомбити Україну в кам'яну добу" і заморозити мирних жителів. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/informatsijnyj-teroryzm-yak-rosijska-propaganda-zaklykala-vbombyty-ukrayinu-u-kam-yanu-dobu-i-i49002>
9. ФБ – Фейсбук-сторінка Олексій Петрович Голобуцький, 4.02.26. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=1411711620625670>
10. RTVI – інтерв'ю військового експерта Василя Кашина, директора Центру комплексних європейських і міжнародних досліджень Національного дослідницького університету "Вища школа економіки"; програма "Що це було?" на каналі RTVI Новини від 28 листопада 2025 р. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pQVSnW5sQ4>.

11. МІФ – Довгань К. Міф про "генерала Мороза": чому зима не стане союзником для Росії. URL: https://24tv.ua/zima-fronti-2022-chomu-morози-ne-dopomozhe-rosiyskiy-armiyi_n2206881

REFERENCES

1. Yemelianova, O., Pron, O. (2024). *Linhvoprahmatychni osoblyvosti voiennoho dyskursu (na materialy tekstiv ZMI). Zakarpatski filolohichni studii*. 2024. Vyp. 35. S. 96–99. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.35.16> [in Ukrainian].
2. Kauza, I. (2024). *Komparatyvnyi analiz viiskovoho dyskursu sohodennia ta periodu druhoi svitovoi viiny*. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Odesa. Vyp. 70. S. 18–22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.70.4> [in Ukrainian].
3. Pavliukh, M. V. (2022). *Metody ta zasoby rosiisko-ukrainskoi informatsiinoi viiny (2014 – 2022): mify i rytoryka propahandy*. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", S. 1017–1026. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-127> [in Ukrainian].
4. Poliak, I.P. (2018). *Komunikatyvno-prahmatychna spetsializatsiia ta formalno-hramatychna reprezentatsiia neoznachenosti v ukrainskii movi*. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia. № 32. Tom 1. S. 200–202. URL: https://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v32/part_1/54.pdf [in Ukrainian].
5. Pocheptsov, H. H., 2013. Smyslovi ta informatsiyni viiny. [Semantic and information war]. Informatsiynе suspil'stvo. 18, 21–27 [in Ukrainian].
6. Shabat-Savka, S. T. (2014). *Katehoriia komunikatyvnoi intentsii v ukrainskii movi: monohrafiia*. Chernivtsi: Bukrek, 412 s. [in Ukrainian].
7. Yavorska, H. M. (2016). *Hibrydna viina yak dyskursyvnyi konstrukt*. Stratehichni priorytety. Serii: Polityka. № 4. S. 41–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spol_2016_4_7. [in Ukrainian].

SOURCES

8. IMI – Barkar D. Informatsiyni teroryzm. Yak rosiiska propahanda zaklykala "vbombyty Ukrainu v kamianu dobu" i zamorozty myrnykh zhyteliv. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/informatsiyniy-teroryzm-yak-rosiiska-propaganda-zaklykala-vbombyty-ukrayinu-u-kam-yanu-dobu-i-i49002> [in Ukrainian].
9. FB – Feisbuk-storinka Oleksii Petrovych Holobutskyi, 4.02.26. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=1411711620625670> [in Ukrainian].
10. RTVI – interv'iu viiskovoho eksperta Vasyliia Kashyna, dyrektora Tsentru kompleksnykh yevropeiskyykh i mizhnarodnykh doslidzhen Natsionalnoho doslidnytskoho universytetu "Vyscha shkola ekonomiky";

Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика

prohrama "Shcho tse bulo?" na kanali RTVI Novyny vid 28 lystopada 2025 r.
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pQVSXnW5sQ4> [in Ukrainian].

11. MIF – Dovhan K. Mif pro "henerala Moroza": chomu zyma ne stane
soiuznykom dlia Rosii. URL: https://24tv.ua/zima-fronti-2022-chomu-morozi-ne-dopomozhe-rosiyskiy-armiyi_n2206881 [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції – 25.03.2026

Дата затвердження редакцією – 11.04.2026

Ця публікація ліцензована на умовах Creative
Commons Attribution 4.0 International License

УДК 811.161.2(092)Росовецький С.К.

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2026.52.73-89>**Дядищева-Росовецька Ю. Б.**

ORCID ID: 0000-0003-4366-3587

Росовецький С. С.

ORCID ID: 0000-0001-5569-4765

СПЕЦИФІКА ЛІНГВОПОЕТИЧНИХ РЕФЛЕКСІЙ С. К. РОСОВЕЦЬКОГО ЩОДО ФОЛЬКЛОРНИХ ЗАПИСІВ У ШЕВЧЕНКОВИХ АЛЬБОМАХ 1848–1850 І 1858–1859 РОКІВ

Анотація. У статті схарактеризовано лінгвопоетичні рефлексії Станіслава Казимировича Росовецького щодо фольклорних записів у Шевченкових альбомах 1848–1850 і 1858–1859 років. Висвітлено специфіку видання "Мистецький феномен Шевченкових альбомів", що поєднує точне відтворення альбомів, розшифрування записів і науковий коментар. Наголошено на наявності в Шевченкових альбомах крім малюнків та ескізів також фольклорних творів та його авторських інтерпретацій народних пісень. Акцентовано увагу на комплексному лінгвопоетичному, лінгвофольклористичному та літературознавчому аналізі, здійсненому С. Росовецьким, а також на його попередніх дослідженнях, зокрема монографії "Шевченко і фольклор" та статті в Шевченківській енциклопедії. Зазначено, що науковець спирається на докладний опис альбому П. Зайцева, надрукований 1914 року, тобто тоді, коли з нього ще не позникали деякі аркуші, що містили фольклорні записи, а також на коментарі Н. Вишневіської та О. Правдюка щодо записів народних пісень. Розглянуто полеміку щодо топоніма "гребля Микитина" та інтерпретацію пісенної формули із локалізацією "Кирилівка". Акцентовано увагу на специфіці окреслення С. Росовецьким проблеми локалізації фольклорного тексту, а також на його датуванні та атрибуції. Наголошено на глибокій обізнаності науковця з джерельною базою фольклористики, на залучення ним для порівняння широкого кола текстів: З. Доленги-Ходаковського, А. Кримського, Г. Ткаченка та ін. Висловлено стурбованість рішенням редакції при виданні "Мистецького феномена Шевченкових альбомів", уже після смерті С. Росовецького, подати фольклорні тексти відповідно до сучасного правопису зі знівелюванням специфіки автентичних записів, знято діакритики тощо. Окреслено перспективи подальших мовознавчих, лінгвопоетичних і

лінгвофольклористичних досліджень, які уможливило публікація альбомів Т. Шевченка та розшифрування його записів.

Ключові слова: Шевченкознавство, альбоми Шевченка, мовознавство, лінгвопоетика, лінгвостилістика, лінгвофольклористика.

Інформація про автора: Дядищева-Росовецька Юлія Борисівна – кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри стилістики та мовної комунікації; Навчально-науковий інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Росовецький Станіслав Станіславович – доктор філософії (PhD), незалежний дослідник.

Електронна адреса: dyadros@gmail.com, RosovSS@hotmail.com

Juliya B. Dyadyshcheva-Rosovetska

ORCID ID: 0000-0003-4366-3587

Stanislav S. Rosovetsky

ORCID ID: 0000-0001-5569-4765

S. K. ROSOVETSKIY'S LINGUISTIC REFLECTIONS ON FOLKLORE RECORDINGS IN SHEVCHENKO'S ALBUMS OF 1848–1850 AND 1858–1859

Abstract. *The article examines Stanislav Kazymyrovych Rosovetskyi's linguopoetic reflections on folklore records in Shevchenko's albums of 1848–1850 and 1858–1859. It highlights the specificity of the publication "The Artistic Phenomenon of Shevchenko's Albums", which combines facsimile reproduction of the albums, transcription of the records, and scholarly commentary. In Shevchenko's albums, in addition to drawings and sketches, there are also records of folklore works and his author's interpretations of folk songs. Particular attention is paid to the comprehensive linguopoetic, linguo-folkloristic, and literary analysis conducted by S. Rosovetskyi, as well as to his previous studies, including the monograph "Shevchenko and Folklore" and the article in the "Shevchenko Encyclopedia". Attention is focused on the fact that the scientist relies on a detailed description of P. Zaitsev's album, printed in 1914, when some of the pages containing folklore records had not yet disappeared from it, as well as on the comments of N. Vyshnevskaya and O. Pravdyuk on the records of folk songs. It also examines the discussion surrounding the toponym "Hreblia Mykytyna" and the interpretation of song formula containing the localization "Kyrylivka". Attention is focused on the specificity of S. Rosovetsky's delineation of the problem of localization of the folklore text, as well as on its dating and attribution. The scholar's deep knowledge of the source base of folklore studies is*

.....
emphasized, and he has used a wide range of texts for comparison: Z. Dolenga-Khodakovsky, A. Krymsky, G. Tkachenko, etc. Concern is expressed about the editorial decision in the "Artistic Phenomenon of Shevchenko Albums", already after the death of S. Rosovetsky - to present folklore texts in accordance with modern spelling, eliminating the specifics of authentic records, removing diacritics, etc. Prospects for further research, in particular linguistic, linguopoetic, and linguofolkloristic, made possible by the publication of T. Shevchenko's albums and the decoding of his recordings are outlined.

Keywords: *Shevchenko studies, Shevchenko's albums, linguistics, linguo-poetics, linguo-stylistics, linguo-folkloristics.*

Information about authors: *Dyadyshcheva-Rosovetska Juliya Borysivna – PhD, associate professor, associate professor of the department of stylistics and language communication; Educational and Scientific Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.*

Rosovetsky Stanislav Stanislavovych – Philosophy Doctor (PhD), independent researcher.

E-mail: *dyadros@gmail.com, rosovSS@hotmail.com*

Вихід друком альбомів Т. Шевченка 1846–1850 і 1848–1850 рр. [8] є значною культурною подією. Це довгоочікуване видання є не тільки достеменним відтворенням самих альбомів, здійсненим вперше, а й науковою монографією, що містить розшифровку записів, фаховий коментар і ґрунтовні комплексні дослідження: "Науковцями встановлено умови та біографічні обставини їх створення на основі детального аналізу листування митця, спогадів про нього тощо" [9, с. 116]. Також у публікації здійснено спробу реконструювати останній "із відомих нині Шевченкових альбомів, який називають "сулієвським" (за прізвищем одного з попередніх власників) або "корсунським" (за місцем створення частини малюнків)" [10, с. 2 обкладинки] – альбом 1858–1859 рр., з якого збереглися лише окремі аркуші (див. також окрему розвідку О. Бороня "Шевченко, якого не знайдено" у ґрунтовному дослідженні "'Од слова до слова...". Дальші студії над Шевченковою творчістю" [2, с. 287]).

У Шевченкових альбомах подано малюнки й ескізи, а крім того й записи фольклорних творів та "авторські інтерпретації народних пісень, деякі Шевченко згодом інтегрував у тканину власних поетичних творів" [1, с. 266]. Належать вони до періоду

відвідання ним України в 1846–1847 рр., а також згодом, уже за часів заслання.

Проблемі Шевченкових фольклорних записів Станіслав Казимирович Росовецький раніше вже присвятив низку досліджень, що містять глибокі спостереження. Так, у його фундаментальній монографії "Шевченко і фольклор", що пережила три видання, подано розділ "Шевченко як фольклорист" [17], де окремо аналізується його "польова фольклористична діяльність", "видання фольклорних текстів", а крім того розглядається "Шевченко як представник інтерпретаційної фольклористики та критик фольклористичних видань" [17, с. 115–138]. Також спеціальний розділ присвячено відображенню Т. Шевченка в українській усній традиції [17, с. 379–394; див. тут же підрозділ "Записи від Шевченка інших фольклористів і проблема його впливу на народну пісенність", с. 392–394] – проблемі, що залишається актуальною й для сучасних науковців [див., наприклад: 19]. Привертає увагу в цій же монографії розділ "Загальна структура зв'язків творчості письменника з фольклором. Стосунки письменника з народною традицією – опосередковані та "природні"". С. Росовецький у ньому зазначав: "Письменник, навколо особи якого виникають фольклорно-літературні зв'язки, може бути не тільки реципієнтом фольклорного тексту, а і його виконавцем – і навіть інформантом, від якого цей текст записує фольклорист" [17, с. 45–47].

Також С. Росовецькому, авторові більше 130-ти статей у славнозвісній Шевченківській енциклопедії, належить ґрунтовна розвідка "Фольклорні записи Шевченка" [16, с. 536–541]. Науковець виокремлює тут сім груп джерел, "з яких дізнаємося про фольклорні зацікавлення Шевченка" [16, с. 537]. Серед них "спогади сучасників про репертуар Шевченка-співця"; "тексти, які Шевченко авторизував, але з погляду відтворення явища усної традиції вони є непевними саме через можливість творчого втручання поета"; "записи інших фольклористів зі слів Шевченка"; Шевченко "як популяризатор творів українського фольклору в записах інших фольклористів" у "Букваре южнорусском" – без дотримання тодішніх наукових вимог публікації уснопоетичних

.....

текстів; "записи в альбомах Шевченка невідомих осіб", роль яких, гіпотетично, була суто технічною, "а всі творчі моменти акту фіксації твору усної традиції визначав власник альбому"; "фольклорні записи Шевченка з пам'яті"; "повноцінні, "з голосу", фольклорні записи, що в основному відповідають вимогам і сучасної наукової фольклористики" [16, с. 536–541].

Учений пояснює: "Хоча свої фольклорні записи Шевченко робив "для внутрішнього вжитку", тобто використовував їх як матеріал для власної літературної творчості, об'єктивно значення цих записів є ширшим за джерела його фольклоризму. Це безцінні свідчення про стан української усної традиції в 1-й половині 19 ст., які подав талановитий, сумлінний, із бездоганим смаком і чудовою пам'яттю фольклорист" [16, с. 541].

С. Росовецький із сумом зазначає: "На відміну від студій над літературними текстами та образотворчістю, вивчення Шевченкових альбомів перебуває на периферії уваги науковців" [15, с. 419]. І далі він розтлумачує: "Це зумовлено допоміжним характером самих альбомів, їх другорядним місцем серед артефактів, що зафіксували результати творчої діяльності поета й художника" [15, с. 419]. Нижче він наголошує: "дорогоцінних артефактів" [15, с. 438]. У цьому він наслідує В. Перетца, який "був переконаний, що всі літературні та фольклорні тексти рівноцінні для історика культури. <...> А якщо всі тексти є рівноцінні, то й досліджуватися вони мають з однаковою ретельністю" [12, с. 101]. С. Росовецький уточнює: "Усе це унікальні артефакти, з яких ще треба "витягти", правильно розшифрувавши, літературний або фольклорний текст, а це становить <...> певні труднощі, але ж і викликає неабиякий інтерес та задоволення" [12, с. 101].

За спогадами колеги С. Росовецького, Н. Нагорної, під час спільної роботи на кафедрі в університеті "розкрилася чи не найважливіша грань таланту Станіслава Казимировича: у вивченні давніх текстів він проявив себе передусім як професійний міцний текстолог" [11, с. 47]. С. Росовецький є продовженням славетної наукової школи: він був останнім аспірантом О. Назаревського, активного учасника Семінарію В. Перетца, і протягом усього

життя наполегливо намагався наслідувати своїх учителів, бути достойним їх пам'яті (жартома він називав себе "науковим онуком академіка Перетца" [12, с. 11]).

В. Перетц надавав перевагу оптимальній, на його думку, моделі "дослідження-видання" пам'ятки літератури [12, с. 300]: і опублікувати текст – запровадити його до наукового обігу, – і подати його якнайдетальніший комплексний аналіз.

Характеризуючи запропонований В. Перетцем "філологічний метод", що починається зі всебічного вивчення літературної пам'ятки передусім із мовного боку, С. Росовецький у своїй фундаментальній статті ще 2010 року "Пам'ятник історії літературознавства – чи університетський посібник на всі часи?" [Див.: 18, с. 604 (№ 190, с. 14–15)] зазначав: Перетц наполягав на важливості дослідження фактів, що виникають у результаті "творчості людини у *слові*" (курсив наш – Ю. Д.-Р., С. Р.). Наголошувалося також на принциповому аналізі способу передачі пам'ятки, її походження, а саме часу й місця її виникнення, способу її проникнення зовні до саме цього літературного середовища тощо [Там само].

У дослідженні "Фольклорні записи", в розділі, присвяченому альбому 1858–1859 рр., С. Росовецький здійснює філігранний комплексний лінгвопоетичний, лінгвофольклористичний, літературознавчий аналіз. Він починає з пояснення появи в Шевченка альбомів вимогою його викладача в Академії мистецтв Карла Брюллова "у вільний час замальовувати все, що привертає увагу живописністю або становить інтерес для опанування складнощів рисунка [15, с. 419; див. також: 3, с. 179]. І згодом "цей, власне художницький, тип альбома в зрілого Шевченка набув синтетичного характеру" [15, с. 179]. П. Зайцев влучно назвав його "альбомом-записником" [21, с. 281]. Це й не дивно: С. Росовецький наголошує: "адже митець використовував його не лише для етюдних замальовок та ескізів олівцем і пером, чорнилом, тушшю або сепією, а й для записів фольклорних текстів. Це було зручне місце створення та зберігання образотворчих і текстових матеріалів, що могли знадобитися в подальшій роботі" [15, с. 419].

С. Росовецький робить слушне кодикологічне уточнення [15, с. 419] і висновкує щодо ступеня збереженості альбому. Далі він змальовує трагічну долю Шевченкового альбому 1858–1859 рр. й акцентує увагу саме на важливому місці фольклорних записів у ньому, а також пропонує свою здогадку на пояснення причини цього. Спирається науковець на найдокладніший опис [15, с. 420] цього альбому П. Зайцева, надрукований 1914 року, "коли ще не зникли деякі картки з фольклорними записами" [6, с. 5–27], а також на коментарі Н. Вишневської та О. Правдюка щодо записів народних пісень [5]. Це: "'Через греблю Микитину...", "Ой ви галочки чорноперочки..." (записано Варфоломієм Григоровичем Шевченком з поправками і дописками рукою поета), "Чи бачиш ти, дядьку...", "Ой п'яна я, п'яна...". Ще якась пісня була записана дитячою рукою, назва її Зайцевим не зазначена" [5, с. 441]. Щодо п'ятого тексту С. Росовецький з сумом повідомляє: "Інформація про останній фольклорний запис в альбомі 1858–1859 років зводиться до повідомлення Зайцева" [15, с. 438] про те, що "в альбомі є запис – початок однієї пісні, зроблений, очевидно дитячою рукою когось із племінників Шевченка" [6, с. 10].

***

Аналіз першого тексту С. Росовецький починає з полеміки з П. Зайцевим, який висловлює ономастичне припущення щодо згаданого в тексті першої відтвореної ним пісні "Через греблю Микитину" топоніма "гребля Микитина". С. Росовецький аргументує свою позицію, не тільки звертаючись до фактів біографії поета та його родичів [15, с. 421], а й ідентифікує наведений фрагмент як традиційну формулу за теорією Перрі-Лорда [14, с. 174–176, 488–492]. Також він наводить широку цитату та історичний коментар на підтвердження своєї версії [15, с. 421–427]. І потім учений висловлює своє бачення: фіксації з голосу самим Шевченком першого чотиривірша з двочастинного запису, а нижче його авторську імпровізацію "на основі переосмислення народного зразка" [15, с. 424],

продиктовану "комусь із знайомців" [15, с. 424]. Він наводить структурні аналоги в усній народній творчості до всієї композиції, "отакého фольклорно-літературного сполучення" [15, с. 424]. Влучним тут видається наведений ним один із різновидів прийому "geminatio" [15, с. 425]. І нарешті він проводить паралель із трагічною макабричною картиною з поеми "[Марина]" [15, с. 427].

С. Росовецький наводить слушні пояснення щодо наступного запису альбому П. Зайцева: "В альбоме есть записанная Варфоломеем, а исправленная и дополненная лично поэтом песня: "Ой вы галочки черноперочки" с датой: 1859 года июня 28 дня в Корсуни в воскресенье. Песня любопытна и в том отношении, что её редакция свидетельствует о живших в Кирилловке воспоминаниях о гетманщине и о былой козатчине. После повествования о желании гетмана "турка звоюваты", такие строки:

*Ой розвився край дороги
Яворь зелененький
Помандрувавсь съ Кереливки
Козакъ молоденький"* [6, с. 11].

С. Росовецький влучно підмічає: "Пісню було записано в неділю – вельми вірогідно, під час застілля" [15, с. 427–428]. І далі науковець зауважує, що про зміст цього твору відомостей обмаль і що згодом П. Зайцев уточнив у коментарі: мовляв, ідеться "про похід на турків" [21, с. 289].

Дослідник полемізує з висновком Н. Вишневської та О. Правдюка щодо варіанту цієї пісні, поданого у збірнику П. Чубинського [15, с. 428] з поміткою "з рукописного зібрання Куліша", зазначаючи: "Твердження, що це саме варіант пісні в записі Варфоломія, на наш погляд, надто безапеляційне: наявний лише неповний збіг першого піврядка в першому рядку, що до того ж є ініціальною формулою" [15, с. 428]. Проте він "намацує" перегуки в сюжетах двох записів, звертаючись до фіксацій пісні у збірнику М. Гоголя (передруковану Д. Ревуцьким), П. Лукашевича ("ближчу до Шевченкового

.....

запису" [15, с. 428–429], адже вона містить також згадку про "турка") тощо.

Науковець зазначає: "Залишається загадкою, чому Шевченко дописав варіант цієї формули після згадки про "турків", тобто наприкінці пісні, тоді як у всіх контамінованих варіантах вона звучала в середині" [15, с. 431]. І далі він продовжує: "Текст занотовано в Корсуні, і, крім самого поета, вихідцем із Кирилівки був у його тамтешньому оточенні лише Варфоломій. Мабуть, він і записав пісню за товаришем по чарці, а потім пригадав і проспівав пісенну формулу, що її пропустив співець. І тоді вже Шевченко, зацікавившись згадкою про Кирилівку, додав ці рядки до Варфоломієвої нотатки" [15, с. 431].

Увагу С. Росовецького привертає пісенна формула з "вмонтованою" локалізацією: тут подано власну назву – Кирилівка [15, с. 431], звідки помандрував козак (проблемі локалізації фольклорного тексту поруч із його датуванням та атрибуцією С. Росовецьким присвячено розділ у ґрунтовному навчальному посібнику "Текстологія фольклору" [13, с. 189–192]). Пісенну формулу науковець ідентифікує як "втільнення психологічного паралелізму (термін Александра Веселовського)" [15, с. 427–428] (А. Веселовський, видатний учений, "міркуючи про формування й класифікацію світового епосу, <...> враховував епічну специфіку українських дум. У синтетичних дослідженнях він часто й залюбки звертався до пам'яток давнього письменства і фольклору України. Був автором змістовних рецензій на фольклористичні праці В. Антоновича, М. Драгоманова, П. Чубинського, листувався з І. Франком" [12, с. 32–33]).

Подає пояснення науковець і щодо уточнення жанрової специфіки пісні (рекрутська/історична [15, с. 430]), а також композиційні ремарки. Він наголошує: "діалогічна структура пісні, де кожна відповідь починається з "Ой...", пояснює трохи дивний початок із "Ой" завершального чотиривірша, дописаного вже поетовою рукою" [15, с. 428].

Щодо коментаря П. Зайцева й пізнішого, Н. Вишневської та О. Правдюка (з "повнішим варіантом", на їхню думку), до ще

одного запису в альбомі ("Чи бачиш ти, дядьку...") С. Росовецький висуває суттєві зауваження й уточнення, що, натомість, "за змістом це не одна "комічна пісенька" <...>, а три, об'єднанні розміром (12+14, із порушеннями) і мелодією. І то жартівливий характер мають лише рядки 1, 2, 5, 6..." [15, с. 432–433]. Науковець обґрунтовує свою позицію, указуючи на особливості структури твору, а також припускає тут "утілення специфічної фрагментарності народної ліричної пісні" [14, с. 499].

Влучним є наведений тут С. Росовецьким запис 3. Доленги-Ходаковського "вже безперечно жартівливої пісні", котра "теж починається аналогом чотиривірша, який записав Шевченко" [15, с. 433].

Нижче С. Росовецький робить припущення, "чим привабила поета монострофа про "дядину" й курей" [15, с. 434] і навіть пропонує свою оригінальну версію: "Непоганим сміховим поясненням могли б виступити непомірні ревності "дядини", що не терпить у дворі жодних самиць, навіть курей" [15, с. 434].

Фотокопію передостанньої пісні, записаної рукою Т. Шевченка, "Ой п'яна я, п'яна..." [15, с. 418] надрукував свого часу П. Зайцев, а також подав розшифрування [15, с. 435]. Оригінал її згодом було втрачено. Здійснивши глибокий комплексний аналіз, С. Росовецький знаходить найближчий її відповідник із зібрання А. Кримського – необрядову пісню, записану на Звенигородщині [7, с. 139]. Дослідник наголошує й на "деяких відмінностях і доповненнях", зокрема він підкреслює: "Пропозицію взяти квартиру, щоб випити вдома, чоловік тут завершує гіперболою" [15, с. 436] і наводить такий фрагмент: "...Як квартирки мало, / То бери відерце / Та вип'ємо, серце" [7, с. 139]. С. Росовецький звертається й до галицької версії пісні й зауважує, що "тема жіночого рівноправ'я голосно прозвучала й у ній. Це, мабуть, і привернуло до неї увагу поета, що все життя пропагував людяне ставлення до жінок" [15, с. 438]. Науковець висновкує: "У пісні йдеться про ексцес жіночого пияцтва, ще й оказіонального, не пов'язаного зі святами" [15, с. 438]. І далі він продовжує: "Складач пісні хоче сказати нам, що жінка має таке ж право відчутти алкогольну

ейфорію, як і чоловік, однак пити треба вдома, з родичами, а не у корчмі в сумнівному товаристві" [15, с. 438].

На жаль, при виданні "Мистецького феномена Шевченкових альбомів", – уже після смерті С. Росовецького, при редагуванні було вирішено подати фольклорні тексти відповідно до сучасного правопису, отже було нівельовано специфіку автентичних записів, знято діакритики тощо. Наприклад: "Цитуючи це джерело, ортографію та пунктуацію адаптуємо до сучасного правопису" [15, с. 424 та ін.]. Сам професор С. Росовецький, який багато років викладав в університеті курс "Текстологія фольклору", є автором однойменного навчального посібника, наголошував на важливості максимально точного відтворення мовної форми фольклорного тексту при виданні, так само як і якомога точної його фіксації при збиранні фольклорного матеріалу [13, с. 75–77]. Детально він зупиняється на цьому аспекті в розділі 2.4 "Наукові та етичні засади сучасної збирацької (польової) фольклористики" [13, с. 73–88] "Текстології фольклору".

Публікація альбомів Т. Шевченка та розшифровка його записів відкриває нові перспективи для подальших досліджень, зокрема мовознавчих, лінгвопоетичних і лінгвофольклористичних.

Передусім фольклорні записи в альбомах Т. Шевченка є невичерпним джерелом вивчення історії української літературної мови та фольклористичних студій, зокрема, компаративних (із зверненням до записів на батьківщині поета А. Кримського [7], Г. Ткаченка [4] та сучасних фіксацій). Не можна не погодитися з Т. Цимбалюк-Скопненко: "Опис лексики й фраземіки будь-якої мови має враховувати різну джерельну базу її поповнення" [19, с. 85]. Привертає увагу питання літературної норми – на різних мовних рівнях, в авторських текстах Т. Шевченка та в записах фольклорних творів основоположника нової української літературної мови. Приваблює проблема діалектизмів в альбомних Шевченкових записах фольклорних творів. Цікавими є особливості Шевченкової орфографії та графіки, засвідчені в альбомах. Варто замислитися над специфікою кореляції між нотатником і

рукописом: функції чорнових записів у творчій лабораторії Т. Шевченка. Перспективним видається дослідження специфіки альбомів Т. Шевченка як архіву пам'яті: структура та принципи фіксації фольклору. Заслугує на увагу розгляд специфіки мови маргіналій в альбомах Шевченка, де базою виступає візуальне мистецтво, а також маргіналій в альбомах Шевченка з точки зору еволюції культур – від прийнятного до табуйованого.

Значення оприлюднення альбомів Шевченка переоцінити неможливо: це запроваджує їх до наукового обігу, робить доступними для широкого кола дослідників безцінні аркуші, що зберігаються у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. І попри сумну констатацію С. Росовецького щодо ступеня збереження матеріалу, "що етнографічна й естетична інформація, видобута з нього, завжди буде здаватися замалою" [15, с. 438], як багато цінного вдалося йому реконструювати, пояснити, розшифрувати, потрактувати, зокрема, з царини лінгвопоетики й лінгвофольклористики!

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко Н., Росовецький С. Альбом 1848–1850 років. *Мистецький феномен Шевченкових альбомів 1846–1850 і 1858–1859 років* / Вид. підгот. Надія Бойко, Олександр Боронь, Олена Гомирева, Ірина Приліпко, Станіслав Росовецький. За наук. ред. Олександра Бороня. Київ: Критика, 2025, 472 с. + XVI с. вкл.: 196 + 28 іл.; бібл., покаж. С. 263–320.

2. Боронь О. "Од слова до слова...". Дальші студії над Шевченковою творчістю / Інститут Критики; Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ; Інститут джерелознавства НТШ-А; Український науковий інститут Гарвардського університету. Київ: Критика, 2026. 432 с.

3. Вериківська І. Альбоми Шевченка. *Шевченківська енциклопедія*: в 6 т. Т. 1: А–В / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка; редкол.: М. Г. Жулинський (гол.) та ін. Київ, 2012. С. 179. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000023016> (дата звернення 5.03.2026).

4. Веснянки, колісанки та загадки, записані 1920 року в селі Кирилівка Григорієм Ткаченком / С. Росовецький, Ю. Дядищева-Росовецька, К. Ткаченко. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2007. 135 с.

5. Вишневецька Н., Правдюк О. Записи народної творчості. *Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів*: У 12 т. Т. 5: Щоденник. Автобіографія. Статті. Археологічні нотатки. "Букварь южнорусский".

Записи народної творчості / Редкол.: М. Г. Жулинський (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 2003. С. 440–471.

6. Зайцев П. Новое о Шевченко. К столетию со дня рождения (25 февраля 1814 – 25 февраля 1914 г.). *Русский библиофил*, № I (1914). С. 5–27.

7. Кримський А. Ю. Звенигородщина. Шевченкова батьківщина з погляду етнографічного та діалектологічного: Відтвор. з авт. Макету 1930 р. / Авт. передмови А. Ю. Чабан. Черкаси: Вертикаль, 2009. XVI+438 с.+ 10*с., іл.

8. Мистецький феномен Шевченкових альбомів 1846–1850 і 1858–1859 років. / Вид. підгот. Надія Бойко, Олександр Боронь, Олена Гомирева, Ірина Приліпко, Станіслав Росовецький. За наук. ред. Олександра Бороня. Київ: Критика, 2025, 472 с. + XVI с. вкл.: 196 + 28 іл.; бібл., покаж.

9. [Мистецький феномен Шевченкових альбомів 1846–1850 і 1858–1859 років. / Вид. підгот. Надія Бойко, Олександр Боронь, Олена Гомирева, Ірина Приліпко, Станіслав Росовецький; за наук. ред. Олександра Бороня. Київ: Критика, 2025, 472 с. + XVI с. вкл.: 196 + 28 іл.; бібл., покаж.] / Наші презентації. *Слово і Час*. Науково-теоретичний журнал / Національна академія наук України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Київ, 2026. № 1(745). С. 116. URL: https://il-journal.com/index.php/journal/issue/view/295/1_2026 (дата звернення: 23.01.2026).

10. Мистецький феномен Шевченкових альбомів 1846–1850 і 1858–1859 років. Альбом-монографія. Огляд видання (оглядає редакція "Критики"): [Мистецький феномен Шевченкових альбомів 1846–1850 і 1858–1859 років. Вид. підгот. Надія Бойко, Олександр Боронь, Олена Гомирева, Ірина Приліпко, Станіслав Росовецький. За наук. ред. Олександра Бороня. Київ: Критика, 2025, 472 с. + XVI с. вкл.: 196 + 28 іл.; бібл., покаж.]. *Критика*, 2025. № 9–10. С. 2 обкладинки. URL: <https://www.krytyka.com/ua/reviews/mystetskyi-fenomen-shevchenkovykh-albomiv-1846-1850-i-1858-1859-rokiv-albom-monografiia> (дата звернення: 23.01.2026).

11. Нагорна Н. "The days are done, the fame begun..." (Дж. Байрон). На добру згадку про Станіслава Казимировича Росовецького. *Станіслав Росовецький: In memoriam*. Колективна монографія / Науковий редактор О. В. Боронь, відповідальний редактор Ю. Б. Дядищева-Росовецька. Київ: НАН України; ФОП "Саломатін Сергій Миколайович", 2023. С. 41–52. URL: https://rosovetskyi.com/stanislav-rosovetskyi_in-memoriam/ (дата звернення: 5.03.2026).

12. Росовецький С. К. Володимир Перетц: Біографія інтелектуала / наук. ред. А. Пучков. Київ: Дух і Літера, 2023. 376 с., з іл. (Серія "Постаті культури").

13. Росовецький С. К. Текстологія фольклору: Навчальний посібник. Київ: Селена; ФОП Росовецький-Гіндіч О. С., 2015. 260 с.

URL: https://rosovetskyi.com/textologia_folklor_rosovetskyi/ (дата звернення: 05.03.2026).

14. Росовецький С. К. Український фольклор у теоретичному висвітленні: Підручник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. 623 с. URL: <https://rosovetskyi.com/ukr-folklor-u-teor-vusv/> (дата звернення: 5.03.2026).

15. Росовецький С. Фольклорні записи / Альбом 1858–1859 років. *Мистецький феномен Шевченкових альбомів 1846–1850 і 1858–1859 років.* / Вид. підгот. Надія Бойко, Олександр Боронь, Олена Гомирева, Ірина Приліпко, Станіслав Росовецький. За наук. ред. Олександра Бороня. Київ: Критика, 2025, 472 с. + XVI с. вкл.: 196 + 28 іл.; бібл., покаж. С. 419–438.

16. Росовецький С. Фольклорні записи Шевченка. *Шевченківська енциклопедія:* в 6 т. Т. 6: Т–Я / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка; редкол.: М. Г. Жулинський (гол.) та ін. Київ, 2015. С. 536–541. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000023030> (дата звернення: 5.03.2026).

17. Росовецький С. Шевченко і фольклор = Shevchenko and Folklore: [монографія] / Укр. наук. ін-т Гарвард. ун-ту; Наукове товариство імені Шевченка в Америці; Інститут Джерелознавства НТШ-А; Інститут Критики. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Київ: Критика, 2015. 477 с.

18. Станіслав Росовецький: In memoriam. Колективна монографія / Науковий редактор О. В. Боронь, відповідальний редактор Ю. Б. Дядищева-Росовецька. Київ: НАН України; ФОП "Саломатін Сергій Миколайович", 2023. 675 с., з іл. URL: https://rosovetskyi.com/stanislaw-rosovetskyi_in-memorial/ (дата звернення: 5.03.2026).

19. Цимбалюк-Скопненко Т. Проблема опису позасловникової лексики й фраземіки української художньої класичної літератури кінця XIX – першої половини XX ст. *Мовознавство*, 2026. № 1. С. 73–88. URL: <https://movoznavstvo.org.ua/vsi-nomera-zhurnalu/statti/2026-1-sichen-liutyi> (дата звернення: 5.03.2026). DOI: <https://doi.org/10.33190/0027-2833-346-2026-1-005> (дата звернення: 5.03.2026).

20. Шалак О. Микола Білозерський і його "Тарас Григорьевич Шевченко по воспоминаниям разных лиц (1831–1861)": де закінчуються спогади і починається фольклор. *Шевченкознавчі студії*, 2024. Вип. 1 (27). Ч. 2. С. 230–248. URL: <https://shz-st.knu.ua/uk/issue/view/407> (дата звернення: 5.03.2026). DOI: [https://doi.org/10.17721/2410-4094.2024.1\(27\).2/230-248](https://doi.org/10.17721/2410-4094.2024.1(27).2/230-248)

21. Шевченко Т. Повне видання творів: у 14-ти томах. Т. 5: "Назар Стодоля" та різні твори / за ред. П. Зайцева. 2-ге доповн. вид., 3-ій наклад. Чикаго: Вид-во М. Денисюка, 1962. 302 с.

REFERENCES

1. Boyko, N., Rosovetskyi, S. (2025). *Album of 1848–1850*. [Al'bom 1848–1850 rokiv]. The artistic phenomenon of Shevchenko's albums of 1846–1850 and 1858–1859 / Vyd. pidhot. Nadiya Boyko, Oleksandr Boron, Olena Homyрева, Iryna Prylipko, Stanislav Rosovetskyi. Za nauk. red. Oleksandra Boronya. Kyiv: *Krytyka*. 472 s. + XBI s. vкл.: 196 + 28 il.; bibl., pokazh. S. 263–320 [in Ukrainian].
2. Boron, O. (2026). *"From word to word..."*. Further studies on Shevchenko's work ["Od slova do slova... Dal'shi studiyi nad Shevchenkovoyu tvorchistyu] / Instytut Krytyky; Instytut literatury im. T. H. Shevchenka NANU; Instytut dzhereloznavstva NTSH-A; Ukrainy'n'kyi naukovyy instytut Harvards'koho universytetu. Kyiv: *Krytyka*. 432 s. [in Ukrainian].
3. Verykivska, I. (2012). *Shevchenko's Albums*. [Al'bomy Shevchenka]. Shevchenkivs'ka entsyklopediya: v 6 t. T. 1: A–V / NAN Ukrainy, In-t l-ry im. T. H. Shevchenka; redkol.: M. H. Zhulynskyi (hol.) ta in. Kyiv. S. 179. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000023016> (data zvernennya: 5.03.2026). [in Ukrainian].
4. *Vesnyankas, lullabies and riddles, recorded in 1920 in the village of Kyrylivka by Hryhoriy Tkachenko* (2007). [Vesnyanky, kolysanky ta zahadky, zapysani 1920 roku v seli Kyrylivka Hryhoriyem Tkachenkom] / S. Rosovetskyi, Yu. Dyadyshcheva-Rosovetska, K. Tkachenko. Kyiv: VPTS "Kyivskyi universytet". 135 s. [in Ukrainian].
5. Vyshnevskaya, N., Pravdyuk, O. (2003) *Records of folk art*. [Zapysy narodnoyi tvorchosti]. Shevchenko T. H. Povne zibrannya tvoriv: U 12 t. T. 5: Shchodennyk. Avtobiohrafiya. Stati. Arkheolohichni notatky. "Bukvar yuzhnorusskyi". Zapysy narodnoyi tvorchosti / Redkol.: M. H. Zhulynskyi (holova) ta in. Kyiv: *Nauk. dumka*. S. 440–471 [in Ukrainian].
6. Zaitsev, P. (1914). *New about Shevchenko. To the centenary of his birth (February 25, 1814 – February 25, 1914)*. [Nove pro Shevchenka. Do storichchya vid dnya yoho narodzhennya (25 lyutoho 1814 – 25 lyutoho 1914)]. *Rosyiskyy bibliofil*, № I (1914). S. 5–27 [in Ukrainian].
7. Krymsky, A. Yu. (2009). *Zvenigorod region. Shevchenko's homeland from an ethnographic and dialectological point of view* [Zvenyhorodshchyna. Shevchenkova bat'kivshchyna z pohlyadu etnohrafichnoho ta dialektolohichnoho]. Vidtvor. z avt. Maketu 1930 r. / Avt. peredmovy A. Yu. Chaban. Cherkasy: *Vertykal*. XVI+ 438 s.+ 10*s., il. [in Ukrainian].
8. *The Artistic Phenomenon of Shevchenko's Albums of 1846–1850 and 1858–1859*. (2025). [Mystets'kyi fenomen Shevchenkovykh al'bomiv 1846–1850 i 1858–1859 rokiv]. Vyd. pidhot. Nadiya Boyko, Oleksandr Boron, Olena Homyрева, Iryna Prylipko, Stanislav Rosovetskyi. Za nauk. red. Oleksandra Boronya. Kyiv: *Krytyka*. 472 s. + XVI s. vкл.: 196 + 28 il.; bibl., pokazh. [in Ukrainian].

9. [The Artistic Phenomenon of Shevchenko's Albums of 1846–1850 and 1858–1859. (2025). [Mystets'kyi fenomen Shevchenkovykh al'bomiv 1846–1850 i 1858–1859 rokiv] Vyd. pidhot. Nadiya Boyko, Oleksandr Boron, Olena Homyрева, Iryna Prylipko, Stanislav Rosovetsky. Za nauk. red. Oleksandra Boronya. Kyiv: Krytyka. 472 s. + XVI s. vкл.: 196 + 28 il.; bibl., pokazh.]. / Nashi prezentatsiyi. Slovo i Chas. Naukovo-teoretychnyy zhurnal / Natsionalna akademiya nauk Ukrainy, Instytut literatury im. T. H. Shevchenka NAN Ukrainy. Kyiv, 2026. № 1(745). S. 116. URL: https://il-journal.com/index.php/journal/issue/view/295/1_2026 (data zvernennya: 23.01.2026). [in Ukrainian].

10. *The Artistic Phenomenon of Shevchenko's Albums of 1846–1850 and 1858–1859*. (2025). [Mystets'kyi fenomen Shevchenkovykh al'bomiv 1846–1850 i 1858–1859 rokiv]. Al'bom-monohrafiya. Ohlyad vydannya (ohlyadaye redaktsiya "Krytyky"): [Mystets'kyi fenomen Shevchenkovykh al'bomiv 1846–1850 i 1858–1859 rokiv. Vyd. pidhot. Nadiya Boyko, Oleksandr Boron, Olena Homyрева, Iryna Prylipko, Stanislav Rosovetsky. Za nauk. red. Oleksandra Boronya. Kyiv: Krytyka, 2025, 472 s. + XVI s. vкл.: 196 + 28 il.; bibl., pokazh.]. Krytyka. № 9–10. S. 2 obkladynky. URL: <https://www.krytyka.com/ua/reviews/mystetskyi-fenomen-shevchenkovykh-albomiv-1846-1850-i-1858-1859-rokiv-albom-monografiia> (data zvernennya: 23.01.2026). [in Ukrainian].

11. Nagorna, N. (2023). *"The days are done, the fame began..." (J. Byron). In good memory of Stanislav Kazimirovich Rosovetsky*. ["The days are done, the fame begun..." (Dzh. Bayron). Na dobro z'hadku pro Stanislava Kazymyrovycha Rosovetskoho]. *Stanislav Rosovets'kyi: In memoriam*. Kolektyvna monohrafiya / Naukovyy redaktor O. V. Boron, vidpovidal'nyy redaktor Yu. B. Dyadyshcheva-Rosovetska. Kyiv: NAN Ukrainy; FOP "Salomatin Serhiy Mykolayovych". S. 41–52. URL: <https://rosovetskyi.com/stanislav-rosovetskyi-in-memorial/> (data zvernennya: 5.03.2026). [in Ukrainian].

12. Rosovetsky, S. K. (2023). *Volodymyr Peretz: Biography of an Intellectual* [Volodymyr Peretts: Biohrafiya intelektualala] / nauk. red. A. Puchkov. Kyiv: *Dukh i Litera*. 376 s., z il. (Seriya "Postati kul'tury") [in Ukrainian].

13. Rosovetskyi, S. K. (2015). *Textology of folklore* [Tekstologiya folkloru]. Kyiv: SELENA: FOP Rosovetskyi-Gindich O. S., 260 s. [in Ukrainian].

14. Rosovetskyi, S. K. (2008). *Ukrainian folklore in theoretical light*. [Ukrayinskyj folklor u teoretychnomu vysvitleni]. Kyiv: VPC "Kyivskyj universytet", 623 s. [in Ukrainian].

15. Rosovetsky, S. (2025). *Folklore Records* [Fol'klorni zapysy] / Albom 1858–1859 rokiv. Mystets'kyi fenomen Shevchenkovykh albomiv 1846–1850 i 1858–1859 rokiv. / Vyd. pidhot. Nadiya Boyko, Oleksandr Boron, Olena Homyрева, Iryna Prylipko, Stanislav Rosovetsky. Za nauk.

red. Oleksandra Boronya. Kyiv: *Krytyka*. 472 s. + XVI s. vкл.: 196 + 28 il.; bibl., pokazh. S. 419–438 [in Ukrainian].

16. Rosovetskyi, S. (2015). *Folklore Records of Shevchenko*. [Fol'klorni zapysy Shevchenka]. Shevchenkivs'ka entsyklopediya: v 6 t. T. 6: T–Ya / NAN Ukrainy, In-t l-ry im. T. H. Shevchenka; redkol.: M. H. Zhulyns'kyi (hol.) ta in. Kyiv. S. 536–541. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000023030> (data zvernennya: 5.03.2026). [in Ukrainian].

17. Rosovetskyi, S. (2015). *Shevchenko and folklore* [Shevchenko i folklor]: vyd. 2-ge, vypr. i dop. Kyiv: Krytyka, 480 s. [in Ukrainian].

18. *Stanislav Rosovetskyi: In memoriam* (2023). [Stanislav Rosovetskyi: In memoriam]. Kolektyvna monohrafiya / Naukovyy redaktor O. V. Boron, vidpovidal'nyy redaktor Yu. B. Dyadyshcheva-Rosovetska. Kyiv: NAN Ukrainy; FOP "Salomatin Serhiy Mykolayovych", 2023. 675 s., z il. URL: https://rosovetskyi.com/stanislav-rosovetskyi_in-memorial/ (data zvernennya: 5.03.2026). [in Ukrainian].

19. Tsybalyuk-Skopnenko, T. (2026). *The problem of describing extra-dictionary vocabulary and phraseology of Ukrainian classical literary literature of the late 19th – first half of the 20th century*. [Problema opysu pozaslovnykovoyi leksyky y frazemiky ukrayins'koyi khudozhn'oyi klasychnoyi literatury kintsya XIX – pershoi polovyny XX st.]. *Movoznavstvo*. № 1. S. 73–88. URL: <https://movoznavstvo.org.ua/vsi-nomera-zhurnalu/statyi/2026-1-sichen-liutyi> (data zvernennya: 5.03.2026). DOI: <https://doi.org/10.33190/0027-2833-346-2026-1-005> (data zvernennya: 5.03.2026). [in Ukrainian].

20. Shalak, O. (2024). *Mykola Bilozersky and his "Taras Grigorievich Shevchenko according to the memoirs of different people (1831–1861)": where memoirs end and folklore begins*. [Mykola Bilozersky i yoho "Taras Hryhor'evych Shevchenko po vospomynannyam raznykh lyts (1831–1861)": de zakinchuyut'sya spohady i pochynayet'sya fol'klor]. *Shevchenkoznachchi studiyi*. Vyp. 1 (27). Ch. 2. S. 230–248. URL: <https://shz-st.knu.ua/uk/issue/view/407> (data zvernennya: 5.03.2026). DOI: [https://doi.org/10.17721/2410-4094.2024.1\(27\).2/230-248](https://doi.org/10.17721/2410-4094.2024.1(27).2/230-248) [in Ukrainian].

21. Shevchenko, T. (1962). *Complete edition of works* [Povne vydannya tvoriv]: u 14-ty tomakh. T. 5: "Nazar Stodolya" ta rizni tvory / za red. P. Zaytseva. 2-he dopovn. vyd., 3-iy naklad. Chykyago: *Vyd-vo M. Denysyuka*. 302 s. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції – 19.03.2026

Дата затвердження редакцією – 02.04.2026

Ця публікація ліцензована на умовах Creative Commons Attribution 4.0 International License

МЕДІЙНА ПРОБЛЕМАТИКА
В МОДЕРНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

УДК 814'444'373.2

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2026.52.90-122>

Yevhenia Yu. Nikiforova

ORCID ID: 0000-0001-6249-9781

Scopus ID: 58042287700

Olena O. Popivniak

ORCID ID: 0000-0002-7998-7965

Scopus ID: 57413191200

Elizaveta A. Galitska

ORCID ID: 0000-0002-0859-1322

Scopus ID: 58156731700

**TWO-DIMENSIONAL PERFUME SHOPWINDOW
ADVERTISEMENT WITH THREE AXES:
MULTIMODAL COHESION ASPECT**

Abstract. *The article describes the peculiarities of verbal and visual semiotic modes in terms of their cohesion within the same perfume advertisement. The advertisement is placed in a shopwindow, which makes it two-dimensional, flat, or planimetric. The visual and verbal semiotic spaces are combined within a multipanel advertisement consisting of two independent threefold units. Each unit, in turn, consists of three sub-units, namely panel boards. The whole shopwindow advertisement contains three axes of symmetry. The central external axis of symmetry divides the entire sixfold shopwindow advertisement into two wings, each of which consists of one threefold unit. Both threefold units share a common structure. The lateral internal axis of symmetry divides the central panel board of each threefold unit into equal parts. The presence of these three axes makes the whole shopwindow advertisement a stable and flexible bearer of verbal and visual information. The verbal semiotic mode is structured around a set of functional blocks, including the full naming complex, the placard poster, the flask label, the logo, and the accessory. All functional blocks contain a variable set of names. There are four such names: the brand name, the individual name, the genitive product name, and additional information. The cohesion of the perfume advertisement is achieved through the reiteration of verbal components, visual components, and their reciprocal*

reiteration across the visual and verbal semiotic modes. Reiteration is divided into two classes. The first class of reiteration occurs within the same threefold unit. In this case, reiteration crosses the internal lateral axis. The second class of reiteration takes place between the two threefold units, crossing the external central axis.

Keywords: multimodality, cohesion, advertisement, threefold unit, verbal mode, visual mode, axes of symmetry.

Information about authors: Nikiiforova Yevheniia Yuriivna - PhD in English Philology, Associate Professor; Associate Professor at the Department of English Philology and Intercultural Communication; Educational and Scientific Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv

Popivniak Olena Oleksiivna - PhD in English Philology, Associate Professor; Associate Professor at the Department of English Philology and Intercultural Communication; Educational and Scientific Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv

Galiiska Elizaveta Anatoliivna - PhD in English Philology; teacher of English; Kyiv Gymnasium N 86 "Consul"

E-mail: ye.nikiiforova@knu.ua; olenapopivniak@ukr.net; liza-g@ukr.net

Нікіфорова Є.Ю.

ORCID ID: 0000-0001-6249-9781

Scopus ID: 58042287700

Попівняк О.О.

ORCID ID: 0000-0002-7998-7965

Scopus ID: 57413191200

Галицька Є.А.

ORCID ID: 0000-0002-0859-1322

Scopus ID: 58156731700

ДВОВИМІРНА ПАРФУМЕРНА ВІТРИННА РЕКЛАМА З ТРЬОМА ВІСЯМИ: РАКУРС МУЛЬТИМОДАЛЬНОЇ КОГЕЗІЇ

Анотація. Стаття описує особливості вербальних і візуальних семіотичних модусів у аспекті реалізації їхньої когезії в межах однієї й тієї самої парфумерної реклами. Місцем демонстрації цієї реклами є вітрина, що робить її двовимірною, пласкою, планіметричною. Візуальний і вербальний семіотичні простори поєднані в межах багатопанельної рекламної конструкції, яка складається з двох незалежних трискладникових одиниць. Кожна одиниця, своєю чергою,

складається з трьох субодиниць – панельних дошок. Уся вітринна реклама містить три осі симетрії. Центральна зовнішня вісь симетрії розмежовує всю шестискладникову рекламну конструкцію на два крила. Кожне крило складається з однієї трискладникової одиниці. Обидві трискладникові одиниці мають спільну структуру. Бокова внутрішня вісь симетрії розмежовує центральну панельну дошку кожної трискладникової одиниці на рівні частини. Існування цих трьох осей робить усю вітринну парфумерну рекламу стабільним і гнучким носієм вербальної та візуальної інформації. Вербальний семіотичний модус структурований навколо низки функціональних блоків, включаючи повний номінативний комплекс, постер, етикетку парфумерного флакону, логотип і додаткову інформацію. Усі функціональні блоки містять змінний набір імен. Загальна кількість таких імен становить чотири: бренд, індивідуальне ім'я, тип товару в ракурсі товарної класифікації та додаткова інформація. Когезія парфумерної реклами досягається через повторення вербальних компонентів, візуальних компонентів і їхнє взаємне повторення в межах вербального і візуального семіотичних модусів. Повторення поділяється на два класи. Перший клас повторення трапляється в межах однієї й тієї самої трискладникової одиниці. У цьому випадку повторення перетинає внутрішню бокову вісь. Другий клас повторення має місце між двома трискладниковими одиницями, перетинаючи зовнішню центральну вісь.

Ключові слова: мультимодальність, когезія, реклама, трискладникова одиниця, вербальний модус, візуальний модус.

Інформація про авторів: Нікіфорова Євгенія Юрївна – кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації, Навчально-науковий інститут філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Попівняк Олена Олексіївна – кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації, Навчально-науковий інститут філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Галицька Єлизавета Анатоліївна – кандидат філологічних наук; вчитель англійської мови; Київська гімназія №86 "Консул"

Електронна адреса: ye.nikiforova@knu.ua; olenapopivniak@ukr.net; liza-g@ukr.net

Perfume advertisements are traditionally associated with publications in women's fashion magazines. However, when they appear in the shop windows, their semiotic space may be broader and more complicated. In any case, the perfume shopwindow advertisements are two-dimensional, or planimetric. A comparison

between shopwindow and printed dealer's perfume advertisements shows that the latter cannot be used as shopwindow advertisements, since they contain too much printed text. In the case of dealer's advertisements, printed text representing a large amount of verbal information is excessive for shopwindow variants and unsuitable for exposition in shop windows. From another point of view, consumer advertisements containing a limited portion of verbal information may be used completely or partly for creating shopwindow advertisements. If a perfume advertisement is multifold, five- or even sixfold, it is suitable only for demonstrating in shop windows.

In any case, perfume advertisements are connected with multimodality, which is a conception about the plurality of information channels, taking into consideration that the surroundings are multimodal. In linguistic research, the priority of investigating verbal channels is evident, but marginal and subsidiary (auxiliary) channels are valuable as well. Simultaneously, multimodality of natural discourse is often understood not only as the presence of several communication channels but also as their (mutual) reciprocity and integration. In investigating perfume advertisements, it is useful to investigate visual means of communication together with verbal ones within the framework of a common approach. The numerous perfume advertisements demonstrate communication in both a common and a particular sense, and an adequate understanding of natural linguistic communication can be gained only by using the multimodal approach, which grasps all communicative channels and their inner organisation. It is this approach, which recognises the multimodality of communication, that has a chance of creating the real linguistics of the future. However, the multimodal approach that recognises a multitude of information channels is not sufficient. Different channels do not merely participate in information transmission in an additional way. They are interdependent and interact; consequently, the information is distributed among them in a complex way. That is why a cross-modal approach should be combined with a multimodal approach in the investigation of perfume advertisements.

The **aim** of the research is associated with the multimodal approach, within which verbal and visual modes of perfume advertisements create multimodal cohesion. The investigation of multimodal cohesion is the cornerstone of this research. The **objective** of this research is to identify the connection between verbal and visual semiotic modes within a two-dimensional (planimetric) perfume shopwindow. The **topicality** of this research is connected with the fact that it is an attempt to explore the specific cross-mode interaction taking place in the multifold shopwindow advertisements containing six semi-independent panels, and, in particular, the mechanisms of cohesion in these structures. The **novelty** of this study lies in the attempt to identify the details of cohesion creation within and between visual and verbal semiotic modes, which are realised within the planimetric multifold perfume advertisement and are structured around corresponding functional blocks and name units. **The object** of this investigation is two-dimensional (planimetric) advertisements with their structural elements creating a semiotic space. **The subject** of this investigation is the steps and phases of cohesion formation taking place between verbal and visual semiotic modes combined within the planimetric shopwindow perfume advertisement.

Publication analysis. One of the recent tendencies has been the development of multimodal investigation focused on the research of different semiotic systems involved in the process of meaning creation. Multimodal discourse is generally understood as discourse in which two or more semiotic modes interact, thereby creating meaning as a result [4]. A set of semiotic resources which creates the meaning is understood as mode that creates meaning is understood as a mode [7, p. 1]. One of the prominent scholars in the theory of multimodality, Gunther Kress, describes the mode as a cultural resource formed in society for giving the meaning. Icon, written text, music, gesture language, moving pictures, and soundtrack are examples of modes used for representation and communication [6, p. 54]. Gunther Kress and Theo van Leeuwen emphasise the necessity of researching different modes when the creation of multimodal text meaning is investigated [4]. Interrelations between text and illustration are investigated in the aspect of verbal and visual modes [4].

Present-day communication is a complex and integrated phenomenon. It is reflected in multimodality, which demonstrates that the meaning is created through the involvement of different semiotic resources [3, p. 1–8; 54–60]. It is M. Halliday who puts forward the idea of three levels at which each semiotic system functions. This function is further divided into three meta functions that serve to indicate objects, situations, and actions; to establish social contact; and to create text structure [2, p. 124]. Logico-semantic relations, including detalisation, grasp elaboration, extension, and enhancement. These notions were introduced by M. Halliday [2, p. 460] for describing the relations between parts of the sentence and later were used for describing relations between texts and illustrations.

Meaning is created on the basis of the sender's and receiver's activity, both of whom operate within a common and shared multimodal environment [5, p. 114–116]. Multimodality and interactivity are investigated in the aspect of museums' communication, where social media, digital platforms, and diverse communication models are integrated [1, p. 216].

Multimodal texts encompassing verbal and visual modes are associated with perfume advertisements, where meaning is constructed through the reciprocal action of verbal (text) and visual (icon) components. The textual nature of perfume advertisements is represented through the set of standards of textuality, which are realised within the verbal semiotic mode, formed by the integrated naming complex with a definite textual structure. In practice, coherence occurs in all naming complexes, being reflected in the strict logical order of four text blocks. Cohesion is revealed on the textual level, and it rests on the mechanism of reiteration [10, p. 76].

Speaking about the verbal component of perfume advertisements, it is necessary to mention its function as a goods-naming unit. In particular, the individual name is the main component describing the characteristics of the nominated perfume. It is the individual name that constitutes the result and reflection of some types of nomination; the leading ones are repeated and secondary nominations. The individual name has the feature of a semantic derivative, which is formed through

metaphorical transferring of comprehension. All these facts confirm the process of the name functional adaptation [9, p. 87].

The naming unit of the verbal semiotic mode demonstrates an even deeper verbal nature, which is hidden in the naming register containing a set of lexemes. The whole naming register is divided into four groups. These four groups were distinguished taking into consideration the ways of name creation, such as transonymisation, onymisation, borrowings, and artificially created words [11, p. 94–95]. The verbal nature of perfume advertisement in the aspect of its verbal semiotic mode is revealed within four components – integrants performing different functions connected with naming the brand, manufacturer, or producer of corresponding goods [12, p. 87], including the definite class of article units, reflecting goods specification, and, of course, representing the individual name through the involvement of naming devices [12, p. 93].

The second semiotic mode used in perfume advertisements is the visual mode, and its nature is likewise very complex and integrated. Visual semiotic space contains a set of icons, including the product, the model, and the background. All visual units are described as a net of parameters and sub-parameters encompassing all aspects of their visualisation. In particular, the product is represented through such features as the number of article units, visual position, and package [15, p. 82]. Speaking about visualisation, colour parameters are significant. They may be represented by a set of colour parameters [15, p. 97–98]. Visual semiotic mode demonstrates a rather complex and integrated structure described through a net of formal elements. Each element rests on a set of parameters and sub-parameters, which may be used for the detailed research of multimodal cohesion.

If perfume advertisements are supported and saturated with pictures (images, emblems, decorations), their verbal semiotic mode may be divided into corresponding functional blocks, including the full naming complex, the poster, the label, the assessing relative sub-block, and the non-relative sub-block [13, p. 94]. The position of visual objects in the advertisement can be represented using a sagittate cross-section scheme [13, p. 98]. The most meticulous addition to the visual component of the perfume advertisement is

.....

associated with typography, including font design – in particular, size of letters, line thickness, serif font, sans serif font, Roman type, and italic type – and colour design consisting of letter colour and background colour. Typography has an intermediate position between verbal and visual semiotic modes. It performs the function of a link between these two modes. Colour design has the same function [14, p. 144].

It is the olfactory mode that does not have its own terminology to describe aroma; that is why synesthesia is used for the description of different smell variants. It makes it possible to distinguish four olfactory groups, which are associated with fragrance substances [14, p. 151–152]. The olfactory mode representation rests on this classification. Perfume advertisements are patterns of interaction which involve verbal and visual semiotic modes. The olfactory mode occurs in an indirect way, using synesthesia for aroma description in a verbal way.

Text and image relations are based on content, including elaboration and extension. There are other types of relations as well, such as spatio-syntactic and rhetorical-logical ones. In the first case, both consecutive relations – image-text, text-image, or their interchange – and simultaneous relations, in which text and image are recognised as a whole unit, take place. Rhetorical-logical relations aim at coordination, while semantic relations between text and image rest on resemblance, contrast, and space-time relations [16, p. 214–219].

Within the sphere of multimodal research, perfume advertisements reflect the process of cooperation between verbal and visual modes. Shopwindow perfume advertisements demonstrate very complicated and integrated cases of multimodal cohesion, especially when advertisements are multifold and consist of a set of panels advertising goods of the same brand.

Main Information Presentation. The notion of multimodality in the narrow sense of the word is connected with differences between human sensory organs, first of all with the difference between visual (optic) and auditory (sound) channels. Within the sphere of each channel, there are further, more detailed differences which are

captured by the notion of multimodality. The written discourse – in our case, the shopwindow perfume advertisement – perceived in a visual way includes the verbal component and a set of graphic parameters such as print (font or fount), colour, and format. In any case, shopwindow perfume advertisements are video-verbal texts consisting of a set of signs connected by sense relations. These signs belong to the system of a double type or nature. In the case of the shopwindow advertisement, attention is fixed only on two components: linguistic and visual.

A video-verbal text may be recognised in a broad and a narrow sense. In the broad sense, a video-verbal text represents features of coherence and cohesion when verbal and visual signs are combined, for example, in the order of panels in the shop window. These texts (advertisements) allow the simultaneous representation of verbal and visual signs. Video-verbal advertisement texts in the narrow sense involve the combination of a printed fixed verbal component with static visualisation. According to the degree of heterogeneity, the shopwindow perfume advertisement containing combined verbal and visual modes belongs to a non-zero degree. Verbal and visual components are both well represented.

These advertisements are flat, planimetric, and two-dimensional because the structure of shop windows is not suitable for volume. The structural features of the perfume shopwindow two-dimensional planimetric advertisement rest on a plane board as the main bearer of verbal and visual information. As it is adjusted for shop-window exposition, the whole advertisement structure is flat, extending along the whole length of the shop window.

The attempt to demonstrate as much information as possible in one advertisement results in the use of a set of plane boards; there are six of them in total. These plane boards are grouped into two threefold units. Together, they are divided by a symmetrical axis. However, this is not a real symmetry but rather quasi-symmetry, because both threefold units are not identical but quasi-identical. The difference is evident. Within each threefold unit, the central plane board demonstrates the corresponding olfactory goods, while the right and left plane boards demonstrate images of the same model, but in different aspects. In the right threefold unit, the model is

female, demonstrating a female variant of perfume. The left threefold unit is masculine, demonstrating a male model and the corresponding male variant of fragrance. That is why these differences transform real symmetry into a quasi-symmetry variant. In any case, the two threefold units are divided by the central symmetrical axis. This axis is located between the threefold units, and it is also external because it goes beyond the units and does not penetrate into the threefold units. The central symmetrical axis of external nature correlates with two lateral internal axes. Each threefold unit demonstrates some features of quasi-symmetry as well, only here the axis of symmetry penetrates the threefold unit, coming through the central plane (panel) board where the perfumery goods are represented. As there are two threefold units, there are two lateral symmetrical axes of internal nature. The order of arrangement and the position of the threefold units and their components – plane boards – correlate with coherence and, partly, with cohesion. The whole set of threefold units and their components, namely plane boards, belong to the visual semiotic mode not only as bearers of visual information but also as visual objects creating the plan of multimodal cooperation. Simultaneously, the same plane boards are also the bearers of the verbal semiotic mode. That is why verbal and visual semiotic modes, as well as their multimodal cohesion, rest on these structural features and on their smallest subunit – the plane board.

The verbal semiotic mode of the advertised goods is represented to the greatest extent on the box surface containing the corresponding flask of perfume. Fig. 1 represents the detailed scheme of the verbal semiotic spaces of the two perfumes and partly some visual components, but only within the box surfaces. This scheme demonstrates the verbal semiotic mode of both perfumes. The verbal semiotic mode rests on the full naming complex consisting of the A1 brand name (BAD BOY / GOOD GIRL), the C3 genitive product name, which is common for both goods (EAU DE PARFUM), the D4 additional information, which is common to both (NEW YORK, NATURAL SPRAY, e 50 ml 1.7 fl. oz). There is also a hybrid diffuse name including some related components of the B2 and C3 names (COBALT ELIXIR / BLUSH ELIXIR).

white font blue back- ground	<i>BAD BOY</i> B₂ <i>CAROLINA HERRERA</i> A₁ <i>NEW YORK</i> D₄	B₂ <i>GOOD GIRL</i> A₁ <i>CAROLINA HERRERA</i> D₄ <i>NEW YORK</i>	golden font pink back- ground
golden font black back- ground	<i>COBALT</i> B₂-C₃ ELIXIR golden background black font <i>EAU DE PARFUM</i> C₃	B₂-C₃ <i>BLUSH</i> ELIXIR golden background black font <i>C₃ EAU DE PARFUM</i>	golden font black back- ground
	<i>ELIXIR NATURAL SPRAY</i> D₄ e 50ml 1.7 FL OZ	D₄ <i>ELIXIR NATURAL SPRAY</i> e 50ml 1.7 FL OZ	
reiterated components	A₁ <i>CAROLINA HERRERA</i> A₁ C₃ <i>EAU DE PARFUM</i> C₃ B₂-C₃ <i>ELIXIR</i> B₂-C₃ <i>NEW YORK</i> D₄ <i>NATURAL SPRAY</i> D₄ e 50ml 1.7 FL OZ logo logo		reiterated components

Fig. 1. Scheme of perfume box verbal and visual semiotic modes, where: **A₁** – brand name, **B₂** – individual name, **B₂-C₃** – hybrid diffuse name, **C₃** – genitive product name, **D₄** – additional information.

The hybrid nature of this name is connected with the usage of the first lexemes COBALT and BLUSH, which are associated with colours. Dictionary definitions of COBALT indicate blue colour, which is associated with masculinity: "a hard, grey chemical element that is a metal and is used in making paint and alloys" [17, p. 169]. "A shiny silver with metal that is often combined with other metals or used to give a blue colour to substances such as glass, also cobalt blue, a bright blue-green colour - cobalt - adj." [18, p. 287]. Simultaneously, the lexeme BLUSH is associated with red or pink colours connected with femininity. Dictionary definition of BLUSH demonstrates this association: "blush- redden to become redder or darker in the face, usually from embarrassment, make-up a substance, often a powder, put on face to add a slightly red colour" [17, p.95], "the red colour on your face that appears when you are embarrassed, blushed, also blush Am E. cream of powder used for making your cheeks look red or pink" [18, p.154]. In this way, the indirect colour naming gives the corresponding association with male or female consumers and rests on visual, optical chemical association

(cobalt) or physiological associations (blush) on the analogy of colour symbols of sexes.

The second lexical unit, ELIXIR, according to its dictionary definition ("a magical liquid that cures illness and makes people younger" [18, p.509]), is related to the C3 genitive product name, indicating its substance (liquid). That is why the hybrid diffuse name may be represented with the formula B2-C3. It provides further cohesion with the naming complex, particularly through a lexical cohesion variant involving such near-synonymous units as parfum and elixir, as well as the colour symbolism of the male (cobalt-blue) and the female (blush-red) variants. Cobalt is connected with the blue colour of different shades and saturation used for the box and the shopwindow advertisement, while blush is connected with pink and corresponding tender shades used on the surface of the box in the shopwindow advertisement. All this means that the hybrid diffuse name provides an additional cohesive step within the sphere of multimodal cohesion. It is an innovative device which is reflected on the box surface and on the central panel of each threefold unit, which together create the wholeness of the sixfold shopwindow advertisement.

The verbal semiotic mode of the quasi-symmetrical perfume shopwindow advertisement is described throughout a set of parameters and includes the full naming complex consisting of four or five names which are distributed within the whole advertisement. The full naming complex is the obligatory functional block encompassing four or five naming units such as: A1 brand name CAROLINA HERRERA; B2 individual name BAD BOY Cobalt Elixir, GOOD GIRL Blush Elixir; C3 genitive product name Eau de Parfum; D4 additional information New...

The verbal semiotic mode of the perfume advertisement consists of several functional blocks, among which the full naming complex is the most prominent. If the **B2** individual name is separated into the **B2** real individual name and the **B2–C3** hybrid diffuse name, the total number of names encompassed in the naming complex is equal to four or five according to whether the **B2–C3** hybrid diffuse name in the structure of the **B2** individual name. The functional block recognized as the placard/poster uses the same set of naming units –

four or five, depending on whether the hybrid diffuse name is included. The flask label and the logo are identical and represented with the producer's personal name, *CAROLINA HERRERA*, which was changed into **CH** through a shortening mechanism involving the removal of a portion of the original word or word group.

Shortening focuses on subtraction. Lexical abbreviations are commonly utilised in both spoken and written language. Typically, they originate in written communication and gradually make their way into spoken interactions. These abbreviations are formed by combining the initial sounds or syllables of the elements within a phrase or compound word. Initialisms are abbreviations that are made by combining the first letters of multiple words, and are pronounced alphabetically, that is, one letter at a time. The process of shortening may be represented according to the stages: *Carolina* → *C*; *Herrera* → *H*; *C + H* → **CH** = *logo*. The auxiliary component contains e-mail and other informational units.

Table 1. Parameters of verbal semiotic mode

Types of functional blocks	Structure of functional blocks and their content	
	Male Advertisement	Female Advertisement
Full naming complex	A ₁ brand name <i>Carolina Herrera</i> B ₂ individual name <i>BAD BOY</i> B ₂ -C ₃ hybrid diffuse name <i>Cobalt Elixir</i> C ₃ genitive product name <i>Eau de Parfum</i> D ₄ additional information <i>New</i>	A ₁ brand name <i>Carolina Herrera</i> B ₂ individual name <i>GOOD GIRL</i> B ₂ -C ₃ hybrid diffuse name <i>Blush Elixir</i> C ₃ genitive product name <i>Eau de Parfum</i> D ₄ additional information <i>New</i>
Placard / Poster	A ₁ <i>Carolina Herrera</i> B ₂ <i>BAD BOY</i> B ₂ -C ₃ <i>Cobalt Elixir</i> C ₃ <i>Eau de Parfum</i> D ₄ <i>New</i>	A ₁ <i>Carolina Herrera</i> B ₂ <i>GOOD GIRL</i> B ₂ -C ₃ <i>Blush Elixir</i> C ₃ <i>Eau de Parfum</i> D ₄ <i>New</i>
Flask label	A ₁ CH	A ₁ CH
Logo	A ₁ CH	A ₁ CH
Accessory	<i>e-mail</i>	<i>www.youtube</i>

If the parameters of verbal semiotic mode are compared according to the male and female advertisements (*Table 1*), the reiteration of names provides verbal cohesion. Reiteration may be complete when the corresponding name is identical in both advertisements, and partial

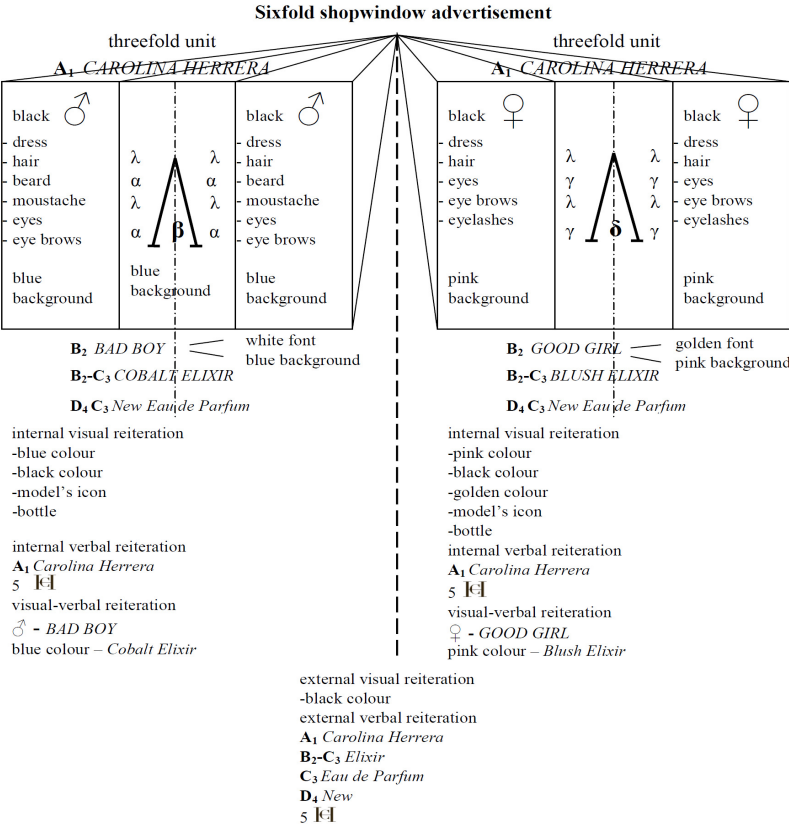
if only a name component is reiterated. **A1** brand name *Carolina Herrera* is reiterated completely within the full naming complex, placard, and poster. The same **A1** brand name, but only in the form of initialism *CH*, is used on the flask label and the logo. The **C3** genitive product name *Eau de Parfum* is used completely within the full naming complex, placard, and poster. **D4** additional information *New* is reiterated within the full naming complex, placard, and poster. The innovative structure – the hybrid diffuse name – is reiterated partly; only the lexical unit *Elixir* is reiterated within the full naming complex, placard, poster. *Fig. 2* demonstrates the detailed scheme of a sixfold shopwindow advertisement and the cases of reiteration within its two-dimensional planimetric space.

Verbal reiteration may be internal, occurring within a threefold unit, and external, occurring between the two threefold units. Internal verbal reiteration in both threefold units rests on the **A1** brand name *Carolina Herrera* in its initialism form (*the logo*) . In particular, the logo is reiterated on the surface of the bottles (flasks). Each threefold unit uses four flasks. In addition, the logo is used as the background on the central panel behind the dummy flask (factice). Thus, verbal internal reiteration rests on the logo. This model of reiteration is used within both the male and female threefold units.

Concerning verbal external reiteration, which occurs between the male and female threefold units, the usage of corresponding names in both units provides reiteration. The **A1** brand name *Carolina Herrera*, the **C3** genitive product name *Eau de Parfum*, the **D4** additional information *NEW* are reiterated completely in both threefold units, while the **B2+C3** hybrid diffuse name is reiterated partly using only the lexical unit *ELIXIR*. The reiteration of the logo is completely used for verbal external reiteration, providing more intensive and extensive cohesion on the verbal level.

If internal verbal reiteration involves only the **A1** brand name and its logo, external verbal reiteration uses a set of names (the **A1** brand name, the **C3** genitive name, the **D4** additional information, logo, the **B2–C3** hybrid diffuse name, partly). To compensate the relatively subtle verbal cohesion within the sixfold shopwindow advertisement, the visual semiotic mode is used to demonstrate an intensive

involvement of visual formal elements, which are reiterated within each of the threefold units and between these units (*Table 2*).

Fig. 2. Scheme of sixfold shopwindow advertisement and reiteration cases within its two-dimensional planimetric space, where: — — external central axis, - - - internal lateral axis, ♂ male model, ♀ female model, A₁ – brand name, B₂ – individual name, B₂-C₃ – hybrid diffuse name, C₃ – genitive product name, D₄ – additional information, α – male perfume bottle of lightning shape, β – male perfume factice of lightning shape, γ – female perfume bottle of shoe shape, δ – female perfume factice of shoe shape, λ – logo, Λ – logo factice.

Table 2

Parameters of visual semiotic mode			
Types of formal elements	Parameters (sub-parameters)	Male advertisement	Female advertisement
Product (formal element 1)	Number of article units	4+1 4 real flasks + 1 factice	4+1 4 real flasks + 1 factice
	Visual position	front; lateral + central	front; lateral + central
	Package (type/material/geometry)	bottle; glass; lightning shape	bottle; glass; shoe shape
Model (formal element 2)	Gender	male	female
	Age	young	young
	Number of models	1 (doubled)	1 (doubled)
	Visual position	front, lateral	front, lateral
	Code of behaviour	direct eye contact, stern look	direct eye contact, slight smile
	Image	black-haired, unshaven	long black hair
Background (formal element 3)	Code of costume	ordinary black shirt	evening strapless lace black dress
	Visual position	back	back
	Setting	inside studio	inside studio
	Details	plane, no decoration	plane, no decoration

Internal reiteration rests on the visualisation of article units. They are visualised five times using four real bottles and a factice. A very effective way of reiteration is connected with the duplication of models on the left and right lateral panels. The reduplication of models is not absolute; rather, they are represented in slightly different aspects, partly front, partly profile. The female model is shown in two variants of profile aspect, demonstrating her shoulders and breasts, whereas the male model is shown in frontal and half-profile aspects. According to the gender orientation of consumption,

each perfume is accompanied by a model of the corresponding gender. The reiteration of models emphasises the potential consumers of the corresponding perfumes. The number of models, their visual position, and age may be recognised as devices of reiteration and elements of cohesion.

The plane background without any decorations and accessories is reiterated, as an interior or studio setting, providing further cohesion between the different threefold units. Even the general structure of both threefold units is reiterated using the same type of internal lateral axis, with the central plane board as a bearer of perfume goods and two lateral plane boards for the visualisation of models. This plane geometry reiteration strengthens the cohesion between the two threefold units within the sixfold shopwindow advertisement. Internal and external visual reiterations are mixed, supplementing each other and compensating for the lack of verbal reiteration. Visual reiteration may be found not only in the images and icons, but also in the reiteration of colour.

Colours are used in the sixfold shopwindow advertisement, creating a visual semiotic mode (*Table 3*). Colours and hues are represented within a framework of parameters and are associated with a definite male or female threefold unit when colours function as indicators (markers) of gender. In particular, blue is used in different hues: dark blue is used for the background, saturated blue is used both for the background and the bottle glass, and light blue is used for the panel board frame. Blue provides internal cohesion within the male threefold unit. The opposite female threefold unit uses pink in the same way, including in the colouring of part of the perfume bottle. The black colour provides internal and external reiteration simultaneously. This colour dominates in the male advertisement, where black is used for the bottle cork and the model's dress, hair, eyes, eyebrows, moustache, and beard. It is also used in the female advertisement, colouring part of the bottle, as well as the model's dress, hair, eyes, and eyebrows. Here, black colour is used for internal and external reiteration, binding the two threefold units into one common shared structure. The white colour is used only within the male advertisement, colouring the font and the logo

factice. Gold with its lustrous effect is used in the female advertisement for colouring the back of the flower, the logo factice and part of the bottle. Gold is also used for colouring the logo on the surface of perfume bottles, lightning elements, and shoe shapes. Gold is mostly used for internal reiteration, and partly it is used for external reiteration as well. Prevailing in the colour scheme, black gives the whole advertisement a sense of darkness, calmness, mystery, and tranquillity, binding all panel boards together.

Table 3

Colour parameters and their reiteration in visual semiotic mode

Colours or hues	Parameters (sub-parameters)	Male advertisement	Female advertisement
		Formal elements, their parameters (sub-parameters)	Formal elements, their parameters (sub-parameters)
Black	Intensive Saturated	model's dress, hair, eyes, eyebrows, beard, moustache, bottle cork	model's dress, hair, eyes, eyebrows, part of the bottle
Blue	Dark blue Blue saturated Light blue	background; background & bottle; frame of panel board	
Pink	Light rose		background; frame of panel board; part of the bottle
White	Intensive Saturated	font; logo factice	
Gold	Bright Lustrous	logo	flower; logo; logo factice; part of the bottle

Multimodal cohesion within the sixfold shopwindow advertisement is divided according to the crossing of the internal lateral and external central axes. The male model ♂ is reiterated through the male blue colour and its shades, and in the component of the **B2** individual name *BAD BOY*. The blue colour is connected with

the component of the **B2–C3** hybrid diffuse name *Cobalt Elixir*. All these elements create multimodal internal cohesion, combining the verbal units *BOY – Cobalt* and the visual units (*the male model ♂ image – blue colour*). In the same way, multimodal internal cohesion is represented in the opposite threefold unit, where the female model ♀ image is reiterated through the female pink colour and its shades, and in the component of the **B2** individual name *GOOD GIRL*. The pink colour is connected with the component of the **B2–C3** hybrid diffuse name *BLUSH ELIXIR*. The lexical unit *GIRL* is connected with the shoe-shaped perfume bottle. All these elements create multimodal internal cohesion combining the verbal units *GIRL – Blush* and the visual units (*female model ♀ image – pink colour – shoe-shaped perfume bottle*).

Multimodal external cohesion is not so evident. It is connected with the division of the advertisement semiotic space by means of the external central axis. This axis does not support the multimodal cohesion to the same degree as it is realised within the threefold units which are rather independent. They are divided by internal lateral axes. These axes do not create obstacles for multimodal internal cohesion within each threefold unit. As each threefold unit advertises an individual perfume with its individual name and flask of individual design, and these goods have different consumers according to gender division, only subtle traces of external multimodal cohesion may be found in this case. The verbal semiotic mode demonstrates external cohesion through the usage of the **A1** brand name *CAROLINA HERRERA* and its logo , the **C3** genitive product name *Eau de Parfum*, as well as components of the **B2–C3** hybrid diffusive name, namely *Elixir*. The visual semiotic mode has some traces of cohesion with the verbal semiotic mode. In particular, the **C3** genitive product name *Eau de Parfum* is associated (in a formal way) with glass bottles-containers for olfactory goods, which are repeatedly represented. The visual semiotic space of the threefold unit in its construction and common design is used in both male and female advertisements. It includes the position of goods, factices, models, panel boards, and plane geometry. The black colour used in both threefold units adds a common shade of mystery and romance.

Conclusion. The sixfold shopwindow advertisement of perfumes shows some specific features of its semiotic space structure, which is reflected in multimodal cohesion, including verbal and visual semiotic modes. Multimodal cohesion rests on two types of reiteration, including internal (within the threefold units) and external (between two threefold units). Multimodal cohesion encompasses verbal and visual semiotic modes, which are closely interwoven with each other, providing cohesion at a sufficient level, making the whole perfume advertisement readable, understandable and informative for potential consumers. The structure of the sixfold shopwindow advertisement reflects the flat, plane geometry of a shopwindow. A panel (plane) board is the main bearer of verbal and visual information. These boards are grouped into two threefold units, and the huge and simultaneously form the larger sixfold unit. The sixfold unit rests on the external central axis, and each threefold unit rests on an internal lateral axis. The external central axis creates obstacles for effective multimodal cohesion of the external type. It looks rather subtle and weak, involving only some elements of verbal and visual semiotic modes using a certain amount of conventional signs and connotation. The internal lateral axes in the threefold units do not create any obstacles for multimodal cohesion within these units. Multimodal cohesion involves both visual and verbal semiotic modes. The verbal semiotic mode is relatively restricted in its cohesive potential, but it is compensated for by the intensive usage of the visual semiotic mode, including the reiteration of images and icons, and the use of colour for reiteration. Colours, especially black colour, are used for cohesion between two threefold units. The specification of cohesion for the sixfold shopwindow advertisement rests on the multimodal function and the coexistence of internal and external reiteration of verbal and visual mode components. The sixfold shopwindow advertisement indicates a direction for further investigation. The research of multimodal cohesion in the space of a perfumery shop or department appears particularly promising, taking into consideration the usage of architectural details as bearers of advertisement.

REFERENCES

1. Biliuk, Y. (2024). History and modernity: multimodality and interactivity of museums' communication (based on Coronation 2023 exhibitions at British museums). *Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 49, 201–218. [in English].
2. Halliday, M., Matthiessen, C. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. New York: Routledge. 786 p. [in English].
3. Kress, G. (2010). *Multimodality: A Social-Semiotic Approach to Contemporary Communication*. London: Routledge. 212 p. [in English].
4. Kress, G., van Leeuwen, T. (2001). *Multimodal discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Bloomsbury Academic, 142 p. [in English].
5. Kress, G., van Leeuwen, T. (2020). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London: Routledge, 312 p. [in English].
6. Kress, G. (2009). "What is mode?" In: *The Routledge Handbook of Multimodal Analysis*. London: Routledge, 54–67 [in English].
7. Lyons, J. (1995). *Linguistic Semantics: An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press, 376 p. [in English].
8. *Multimodal Literacy* (2003). [ed. by C. Jewitt, G. Kress]. New York: Peter Lang, 196 p. [in English].
9. Nikiforova, Ye., Biletska, T., Galitska, E. (2021). Interaction of nomination types in the sphere of perfume and cosmetic names. *Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 42, 66–89 [in English].
10. Nikiforova, Ye., Galitska, E. (2020). Standards of textuality in perfume and cosmetic names. *Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 41, 62–78 [in English].
11. Nikiforova, Ye., Havryliuk, O., Galitska, E. (2021). Perfume and cosmetic naming register as the reflection of social stratification. *Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 43, 76–96 [in English].
12. Nikiforova, Ye., Popivniak, O., Galitska, E. (2022). Corpus of perfume and cosmetic goods names and their parameters. *Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 45, 81–108 [in English].
13. Nikiforova, Ye., Popivniak, O., Galitska, E. (2023). Multimodal cohesion in perfume advertisement. *Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 47, 82–104 [in English].
14. Nikiforova, Ye., Popivniak, O., Galitska, E. (2024). Perfume advertisements in the aspect of multimodal cohesion. *Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 49, 131–153 [in English].
15. Nikiforova, Ye., Popivniak, O., Galitska, E. (2023). Visual semiotic mode of perfume advertisement. *Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 46, 71–99 [in English].
16. Stockl, H. (2009). The language – image – text – theoretical and analytical inroads into semiotic complexity. *Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik*, 34, 23–226 [in English].

DICTIONARIES

17. Cambridge Academic Content Dictionary (2009). Cambridge University Press, 1137 p. [in English].

18. Longman Dictionary of Contemporary English. The living dictionary (2006). Pearson Longman, 1950 p. [in English].

Дата надходження до редакції – 24.02.2026

Дата затвердження редакцією – 08.03.2026

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Andrii S. Babenko

ORCID ID: 0009-0002-0510-3618

RESEARCH POTENTIAL OF FINANCIAL TEXTS IN THE MEDIA SPACE

Abstract. *Financial texts, in particular financial advertising texts, form a segment of mass communication, which combines information, persuasion and regulatory limits of expression, and therefore it is here that it is most clearly visible how linguistic formulas work in the mode of trust, risk and responsibility. Financial texts in modern mass communication increasingly function as an infrastructure of interaction between the institution and the addressee, since such texts combine advertising persuasiveness, information disclosure of conditions and regulatory requirements for transparency. The material of financial advertising in Ukraine gives grounds to consider it as a representative segment of financial discourse, within which trust and distrust are modeled, an image of institutional reliability is constructed, and tactics of "profitability" are implemented through concise formulas and compositional solutions.*

The regulatory definition of advertising in the field of financial services, as well as the requirements for information provision to clients, transfer the analysis from the level of general impressions to the level of verifiable parameters: clarity, completeness, consistency and visibility of key conditions.

The article offers a description of research approaches to financial advertising (functional-stylistic, cognitive-discursive and legal-linguistic), specifies the criteria for corpus selection, and outlines linguistic markers of influence that are manifested in imperative constructions, temporal "accelerators", guarantee formulas, presuppositions and "small text" mechanisms.

The innovative potential of financial texts is associated with the growth of digital genres, interface communication, as well as with the entry of sustainability and ESG vocabulary into the field of financial legitimation. The conclusions are focused on the integration of linguistic analysis with the regulatory logic of information disclosure and with ethical safeguards against deceptive practices in financial advertising.

Keywords: *financial discourse, financial advertising, digital communications, legal linguistics, marketing strategies.*

Information about author: *Babenko Andrii Serhiiiovych – firstst-year PhD student; Education and Scientific Institute of philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.*

E-mail: *babenko10122000@gmail.com*

Бабенко А. С.

ORCID ID: 0009-0002-0510-3618

ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФІНАНСОВИХ ТЕКСТІВ У МЕДІАПРОСТОРІ

Анотація. Фінансові тексти у медіапросторі становлять перспективний об'єкт міждисциплінарного аналізу, передусім медіа-, юрис- та психолінгвістики, оскільки поєднують у собі інформативну, аналітичну, переконувальну, сугестивну та регулятивну функції. Їхній дослідницький потенціал зумовлений здатністю відображати складні процеси економічної комунікації та водночас формувати уявлення аудиторії про фінансову реальність. У сучасному медіапросторі такі тексти функціонують як комунікативні моделі взаємодії між інституціями та реципієнтами, де поєднуються вимоги прозорості, нормативного регулювання та ефективного впливу.

У статті фінансові медіатексти розглядаються як репрезентанти фінансового медіадискурсу, в межах якого конструюються ключові смислові опозиції (довіра / недовіра, стабільність / ризик, раціональність / емоційність). Це відкриває можливості для виявлення мовних механізмів формування публічного іміджу фінансових установ та стратегій впливу на масову аудиторію. Особливого значення набуває вивчення соціально-культурних трансформацій, зумовлених диджиталізацією медіапростору, що сприяє появі нових жанрових форм, інтерактивності та спрощенню складних фінансових понять. Окремий сегмент аналізу – юридичні норми регулювання фінансової комунікації, що формалізують структуру текстів, але залишають простір для варіативності інтерпретацій у масовій комунікації.

Комплексний інтегральний підхід у статті став домінантним, що дозволив окреслити критерії добору матеріалу та ідентифікувати мовні маркери впливу, зокрема імперативні конструкції, оцінні номінації, presupозиції та стандартизовані формули у фінансових медіатекстах. Відтак дослідницький потенціал фінансових текстів у медіапросторі полягає у можливості комплексного аналізу їхньої мовної організації, стратегій впливу та відповідності принципам прозорості й етичності, що сприяє глибшому розумінню сучасної фінансової медіакомунікації.

Ключові слова: фінансовий дискурс, фінансова реклама, цифрові комунікації, юрислінгвістика, маркетингові стратегії.

Інформація про автора: Бабенко Андрій Сергійович – аспірант I року навчання; Навчально-науковий інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: babenko10122000@gmail.com

In contemporary society financial texts constitute an important segment of mass communication, particularly when it comes to covering economic processes, investment opportunities, banking services and the public's financial literacy. They play a key role in shaping public opinion, influence decision-making by both individual consumers and businesses, and help to increase the transparency of financial markets. The specialized nature of the financial sector renders advertising copy particularly sensitive to legal and ethical constraints. As digital communications regarding financial products involve monetary assets, contractual obligations, long-term institutional relationships, and liability frameworks, any ambiguity or semantic brevity possesses the potential to alter the recipient's behavioral trajectory. In accordance with the resolutions of the National Bank of Ukraine, the provision of information to clients regarding banking and other financial services is treated as a mandatory disclosure framework, where the completeness, visibility and unambiguity of parameters are of significance, as well as the consistency of the main message with the details [6; 7]. This is further reinforced by the Law of Ukraine 'On Financial Services and Financial Companies', which emphasises institutional accountability and the information regime [13]. Consequently, the financial domain within mass communication is subject to description of both its linguistic-stylistic content and an analysis of it as an instrument of regulatory influence, often of an implicit nature.

Financial texts in the media space represent a promising subject for interdisciplinary analysis, primarily in media studies, law and psycholinguistics (M. Velushchak, M. Demko, V. Kovalenko, H. Kryzhanivska, B. Lutsiv, S. Naumenkova, S. Mishchenko, O. Panchenko, O. Styshov et al.). According to researchers, financial texts combine informative, analytical, persuasive, suggestive and regulatory functions. Their research potential stems from their ability to reflect complex processes of economic communication whilst simultaneously shaping the audience's perception of financial reality. We contend that in the contemporary media landscape, such texts function as communicative models of interaction between institutions and recipients, combining the requirements of transparency, regulatory control and effective influence.

By considering financial media texts as representatives of financial media discourse, within which key semantic oppositions (trust / distrust, stability / risk, rationality / emotionality) are constructed, research opportunities thus emerge for identifying the linguistic mechanisms of shaping the public image of financial institutions and marketing strategies for influencing the mass audience. In this context, financial texts appear not merely as instruments for conveying information, but also as means of symbolically constructing reality, where linguistic units function as markers of trust, authority and expertise. Regulatory provisions on client information provide an effective comparative tool: linguistic and compositional choices correspond to requirements regarding the manner of informing, that is, to a set of rules determining what must be visible, comprehensible and unambiguous, whilst the linguistic resource serves to reinforce this context. The innovative focus in the study of financial texts shifts beyond a mere inventory of stylistic devices to the textual architecture as a systematic framework for information placement. This includes the headline, subheadline, numerical benefit indicators, call-to-action buttons, footnotes, 'terms and conditions' blocks, fine print, hyperlinks, the sequence of interface elements, and the mechanisms for accessing full information. It is the architecture of the media text that often determines the dominant meanings of the message, guiding the recipient towards the correct interpretation of the text with a predictable outcome [10].

Of particular importance is the study of socio-cultural transformations driven by the digitalisation of the media landscape, which facilitates the emergence of new genre forms, enhances interactivity and simplifies complex financial concepts. Digital platforms, in particular social networks and specialised information resources, are forming new communication channels between financial institutions and their audience, which, in turn, is reshaping traditional approaches to structuring and presenting information. The role of multimodal elements – infographics, video content, data visualisations – is growing; these complement the verbal component and amplify its impact (cf. individual studies on

multimodality and multisensory perception in linguistics – A. Bielova, L. Bezuhla, Yu. Biliuk, V. Yefymenko, A. Martyniuk, T. Radziievska, O. Snytko et al.).

In our view, particular attention should be paid to the analysis of lexical-semantic devices used to project a positive or negative image of financial institutions, as well as syntactic constructions that help to enhance the persuasiveness of the message (this concerns the synergy of media and psycholinguistic aspects). As N. Kutuz rightly argues, the manipulation of a media product aimed at eliciting a specific action desired by the manipulator may not necessarily entail a direct transformation of values, meanings, or, in other words, a person's inner world [3, c. 178–189]. Consequently, linguistic resources such as epithets, metaphors, similes, and other tropes are frequently employed in these texts to mask the aforementioned suggestion and exert an implicit influence on the consumer/recipient. It is, therefore, essential to study the metaphorical models through which complex economic processes are adapted to the perception of the mass audience, taking on more comprehensible and often emotionally charged forms. In this regard, financial media discourse exhibits a tendency to combine precision and imagery, which facilitates a more effective influence on the recipient.

A separate segment of the analysis concerns the legal norms regulating financial communication (the jurislinguistic aspect), which formalise the structure of texts, define requirements for the accuracy, reliability and completeness of information, but at the same time leave room for variability in interpretations within mass communication. In this context, it is important to consider a balance between normativity and communicative effectiveness, as excessive formalisation may complicate the reception of the text, whereas excessive simplification may diminish its informational value and breed mistrust.

Financial advertising in media communication functions not only as a channel for informing the public about banking, credit or investment services; it is perceived in the public consciousness as a marker of trust, reinforces the image of institutional reliability and influences decision-making in conditions of information asymmetry

between the institution and the consumer. As is well known, advertising in the financial services sector is defined as advertising by a financial institution or other entity authorised to provide services, as well as advertising of the financial services themselves, whether currently offered or planned for provision [12]. In accordance with the Law of Ukraine 'On Advertising', the specification of the content of the advertising message is also important, as it shifts the linguistic form into the realm of legal consequences, where an ill-conceived formulation may be classified as misleading or as concealing essential conditions (see our article co-authored with D. Syzonov for further details [11, c. 12–19]). Consequently, the subject of linguistic analysis unfolds as a set of textual practices in which the 'offer' emerges as a discursive construct, whilst 'benefit' and 'risk' are distributed among the headline, visually highlighted blocks, a footnote, a call-to-action button, and a fragment of the 'terms and conditions', which is frequently relegated to hyperlinks or fine print. In our view, a novel perspective arises from the analysis of advertising with a focus on multimodal cohesion, structured as a five-component model (and more broadly, the analysis takes into account these features of advertising alongside extralinguistic elements, which are more difficult to decode and interpret): "The verbal semiotic mode includes essential components such as the naming complex, the logo, and the slogan. The naming complex itself is a multi-layered entity, comprising several sub-components, including the brandname, the individual name, the genitive name, and supplementary information that further clarifies the product's identity" [8, c. 75–98]. If we apply this analytical approach to the financial sector of advertising, we see that the perception of such texts is complicated by the peculiarities of the metalanguage and terminology inherent to the banking, economic, and financial spheres.

In the Ukrainian public sphere, the role of financial institutions in everyday life has been redefined since 2022. Public communication increasingly extends beyond the promotion of financial products and services, placing greater emphasis on transparency, accountability and trust. These values are constructed through the combined

influence of regulatory frameworks and digital communication practices. As a result, financial texts no longer function merely as supplementary elements of banking operations; rather, they become a key mechanism of interaction through which expectations, perceptions of risk and decision-making processes are shaped. This development provides linguistics with a productive field of inquiry situated at the intersection of discourse studies, legal linguistics and cognitive science.

The establishment of trust in financial advertising appears to be the result of the overall textual organisation, where the vocabulary of reliability, compositional emphases and grammatical constructions function in alignment. Therefore, the analysis should be structured by identifying recurring communicative tactics that shift the recipient's attention from risk assessment to decision-making. For example, the 'action guidance' tactic is most often realised through imperatives, where the message constructs the situation as a simple sequence of steps: apply, choose, connect, receive. In such a verbal model, the recipient is assigned the role of an executor of clear instructions, and the sense of control is reinforced by concise, unelaborated phrases. However, this creates a risk of economy of linguistic resources, where complex financial content is condensed into a promise, whilst essential conditions are relegated to a footnote and/or a reference. Z. Mazur convincingly demonstrates that a misleading effect can be created not only by a false statement, but also by the structure of the presentation, where the benefit is highlighted before the limitations [5, c. 39–54].

Temporal accelerators and the simulation of time scarcity form another tactic, where a decision is presented as requiring immediacy: today, now, only, hurry up, limited period. The combination of such markers with numerical indicators and phrases such as '0%', 'minimum', and 'no commission' creates a deceptive effect of transparency, although the terms and conditions may contain caveats, application ranges, additional payments, or requirements regarding the customer's status. Regulatory requirements for communication with customers in financial promotions, where preventing misleading information is a fundamental principle, make this class of decisions

.....

particularly interesting and promising for analysis [1]. In this context, it is useful to compare not the 'urgency' marker itself, but the consistency of the temporal verbal formula with the details: conflict often arises precisely as a disconnect between the headline and the terms, when the restriction appears later than the promise.

Guarantee-based syntactic constructions and linguistic markers of stability form a 'predictability' strategy, where the financial institution is presented as a source of order and control. This involves phrases designed to 'neutralize' doubt: simple, clear, transparent, without unnecessary conventions, as well as syntactic models with zero modality, which present the statement as unambiguous. The problem arises when the guarantee is not supported by the disclosure of parameters: the vocabulary begins to serve as symbolic legitimisation rather than factual information. Consequently, a legal-linguistic analysis must verify whether the text underpins the guarantee with specifics, or whether the guarantee remains a rhetorical device that shifts the focus from conditions to trust in the brand. A comparison with financial promotion practices within the British regulatory context is useful as a benchmark for requirements regarding the accuracy of wording, as it clearly defines the importance of balanced information and transparency of communication [1].

The personification of the message to the recipient forms the basis of the next strategy and is achieved through direct address, short questions, expressions of 'concern', and highlighting the individual benefits 'for you'. With this approach, the financial product ceases to look like an institutional contract and is presented as a personalised service; communication shifts to a more intimate mode, and the decision is perceived as part of the consumer's personal story. Thus, V. Kovalenko highlights the trend towards personalisation of banking communications in the digital economy, where a customer-oriented format becomes dominant [2, c. 115–121]. However, personalisation can mask an information imbalance if 'care' replaces the disclosure of terms and conditions. In this context, regulatory disclosure requirements remain the critical

benchmark for comparison, as emotional rapport does not negate the obligation to clarify parameters.

The digitalisation of banking communications alters not only the channels but also the genre models of financial texts. In such formats, communication is embedded within the customer journey and operates through micro-messages designed to provide both motivation and a sense of control over the decision. B. Lutsiv describes this process as part of the digital globalisation of banking marketing, where the speed and diversity of channels influence the style and structure of the message [4, c. 20–32]. Consequently, the so-called interface communication becomes the innovative object of analysis – text within an application or digital platform environment, where the meaning of the benefit is distributed across several screens and several clicks (cf. individual studies in the fields of neurolinguistics and programming linguistics – T. Kovalevska, N. Kondratenko, T. Kosmeda, N. Kutuza, Y. Litkovych et al.).

Ethical risks in financial advertising become more acute due to the phenomenon of unfair practices, where a formally correct message can create false expectations due to information asymmetry and the specific placement of terms and conditions. It should be emphasised that the key area of risk is not only 'falsehood' but also the deliberate obscuring of essential parameters, where benefits are presented as the central message whilst limitations are pushed to the periphery of the message [5, c. 39–54].

As evidenced, a comprehensive, integrated approach to the analysis of financial media texts becomes dominant, allowing us to define criteria for selecting material and to identify linguistic markers of influence, in particular imperative constructions, evaluative terms, presuppositions and standardised formulas in financial media texts. In our view, the key stylistic parameters of financial texts are informativeness, analyticality, persuasiveness, objectivity and functional orientation. Therefore, such texts are characterised by specific features: (a) the dominance of terminological vocabulary from the economic, banking, business and other spheres, ensuring professional accuracy; (b) syntactic conciseness and logical structuring of the presentation, which

.....

minimise ambiguity in the perception of information; (c) multimodality and creolisation, accompanied by external sources (analytical reports, market reviews, data from international financial institutions, photo and video analytics, expert interviews), reinforcing the message's authority; (d) the presence of statistical data, graphs and comparative indicators, which serve to support arguments and objectify data in the recipient's perception of the text. Comprehensive consideration of these factors enables an adequate interpretation of financial media texts, which are oriented not only towards informing but also towards constructing certain cognitive and axiological attitudes in the recipient.

An essential parameter of the functioning of financial texts in the media, based on our observations, is their thematic synergy (namely, the integration of economic commentary with political, social, and cultural-artistic contexts). To support this, we reference T. Radziievska's thesis that, within various types of discourse, lexical-syntactic structures are pragmatically adapted to represent a communicative event, combining direct speech, remarks and evaluative elements that reinforce the affective and expressive aspects of the message [9, c. 6–22]. In financial discourse, such factors in the realisation of a communicative event help, on the one hand, to objectify it, and on the other, to provide scope for further manipulation. To study this type of media text, it is logical to take into account the so-called informational background and the broader sociocultural context of their production and reception, as it is this context that determines the interpretative possibilities of the message, the level of trust recipients place in the information presented, and the effectiveness of its influence on the public consciousness.

Thus, the specific communicative and stylistic parameters of financial texts in the media are intertextuality, discursive polyphony, variability of narrative strategies and communicative tactics (e.g., the 'action management' tactic, the 'predictability' tactic, the 'emotional superstructure' tactic, etc.). Furthermore, the synthesis of rational-logical and evaluative-expressive components ensures the effective adaptation of complex economic information for a mass audience. The study of these parameters outlines the scope for linguistic analysis of financial media texts to gain a deeper understanding of

their functional potential and the specifics of their influence, interpretative variability and pragmatic realisation in mass communication.

Financial media texts, therefore, emerge as a complex, multi-level phenomenon combining linguistic, social, cultural and legal aspects. Their comprehensive study allows not only for a deeper understanding of the mechanisms of financial media discourse, but also for outlining prospects for improving the effectiveness of communication within the framework of the contemporary information society.

REFERENCES

1. *Financial Conduct Authority*. (n.d.). COBS 4 Communicating with clients, including financial promotions. URL: <https://handbook.fca.org.uk/handbook/COBS/4/> [in English].
2. Kovalenko, V. V. (2020). *Marketing banking communications in the conditions of digitalization of Ukraine's economy* [Marketynhovi bankivski komunikatsii v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky Ukrainy]. *Modern Economics*, 21, 115–121. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V21\(2020\)-18](https://doi.org/10.31521/modecon.V21(2020)-18) [in Ukrainian].
3. Kutuza, N. V. (2017). *Suggestion and manipulation: Common and distinctive features of communicative influence varieties* [Suhestiia i manipuliatsiia: spilni y vidminni oznaky riznovydiv komunikatyvnoho vplyvu]. *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva*, 24(2), 178–189 [in Ukrainian].
4. Lutsiv, B. (2020). *Banking marketing in the conditions of digital globalization* [Bankivskyi marketynh v umovakh tsyfrovoi hlobalizatsii]. *Svit finansiv*, 1(62), 20–32. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1293> [in Ukrainian].
5. Mazur, Z. M. (2022). *Unethical advertising practices in the financial market and counteraction tools*. *Journal of Finance and Financial Law*, 4(36), 39–54. URL: <https://doi.org/10.18778/2391-6478.4.36.03> [in English].
6. National Bank of Ukraine. (2019, November 28). Resolution of the NBU Board No. 141 "On approval of the Regulation on information support by banks for clients regarding banking and other financial services" [Postanova Pravlinnia NBU vid 28.11.2019 № 141 "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro informatsiine zabezpechennia bankamy kliientiv shchodo bankivskykh ta inshykh finansovykh posluh"]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0141500-19> [in Ukrainian].
7. National Bank of Ukraine. (2023, October 18). Resolution of the NBU Board No. 129 "On approval of amendments to the Regulation on information support by banks for clients regarding banking and other financial services" [Postanova Pravlinnia NBU vid 18.10.2023 № 129 "Pro

zatverdzhennia Zmin do Polozhennia pro informatsiine zabezpechennia bankamy kliientiv shchodo bankivskykh ta inshykh finansovykh posluh"]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0129500-23> [in Ukrainian].

8. Nikiforova, Y., Popivniak, O., & Galitska, E. (2025). *Shopwindow perfume advertisement: reflection of multimodal cohesion in its structure. Current Issues of Ukrainian Linguistics: Theory and Practice*, 51, 75–98. URL: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2025.51.75-98> [in English].

9. Radziievska, T. (2024). *Communicative event and its representation in discourses of different types (based on the material of European cultural area languages)* [Komunikatyvna podiia ta yii reprezentatsiia v dyskursakh riznogo typu (na materiali mov yevropeiskoho kulturnoho arealu)]. *Current Issues of Ukrainian Linguistics: Theory and Practice*, 49, 6–22. URL: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2024.49.6-22> [in Ukrainian].

10. Shevchenko, L. I., & Syzonov, D. Yu. (2021). *Theory of media linguistics* [Teoriia medialinhvistyky]. Kyiv: Kyiv University [in Ukrainian].

11. Syzonov, D., & Babenko, A. (2025). *Linguistic and legal aspect of advertising communication on the Internet* [Linhvopravovy aspekt reklamnoi komunikatsii v Interneti]. *Mova: nauково-teoretychnyi chasopys z movoznavstva*, 44, 12–19. URL: <https://doi.org/10.18524/2307-4558.2025.44.343833> [in Ukrainian].

12. Verkhovna Rada of Ukraine. (1996, July 3). Law of Ukraine "On Advertising" No. 270/96-VR (as amended) [Zakon Ukrainy "Pro reklamu" vid 03.07.1996 № 270/96-VR (zi zmin.)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].

13. Verkhovna Rada of Ukraine. (2021, December 14). Law of Ukraine "On Financial Services and Financial Companies" No. 1953-IX [Zakon Ukrainy "Pro finansovi posluhy ta finansovi kompanii" vid 14.12.2021 № 1953-IX]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20> [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції – 12.04.2026

Дата затвердження редакцією – 28.04.2026

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

АВТОРСЬКИЙ ПОГЛЯД
НА АКТУАЛЬНІ ЛІНГВІСТИЧНІ ПИТАННЯ

УДК 81'276+81'246.2(811.161.2=811.161.1)

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2026.52.124-140>

Дель Гаудіо С.

ORCID ID: 0000-0002-8441-749X

Scopus Author ID: 37019897200

ДІАЛЕКТ І УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКЕ
ЗМІШАНЕ МОВЛЕННЯ ("СУРЖИК"):
КРИТЕРІЙ РОЗМЕЖУВАННЯ

Стаття 1

***Анотація.** Останнім часом може складатися враження, що питання мовного змішування, відоме як "суржик", вичерпно розкрито як в українських, так і в міжнародних дослідженнях, а єдиним способом для вдосконалення цього питання залишаються тільки статистично-кількісні методи і підходи, що застосовуються у великих корпусах і математичних моделях (зокрема в німецьких дослідницьких групах). Якщо великі корпуси і математичні моделі здатні ефективніше ідентифікувати специфічні тенденції у змінних, що співвідносяться як із суто лінгвістичними, так і з соціальними вимірами, то, як засвідчено у деяких сучасних дослідженнях, кілька істотних питань залишаються дискусійними: насамперед наукова доречність терміну "суржик" та сутність явища, що він позначає. Попри значний інтерес до проблеми мовного змішування в Україні, спостерігається тенденція до надто широкого тлумачення цього поняття, що включає будь-які прояви мовної інтерференції або змішаного мовлення. Це ускладнює визначення об'єкта дослідження і спричиняє термінологічну невизначеність.*

Метою статті 1 названої проблеми є уточнення термінологічного апарату, критичний аналіз сучасних підходів до визначення об'єкта дослідження та виділення параметрів, що дозволяють відрізнити територіальні діалекти від українсько-російського змішаного мовлення (УРЗМ, "суржик"). У сучасній діалектології та соціолінгвістиці спроби чіткого розмежування діалектів і УРЗМ залишаються обмеженими, що підкреслює актуальність дослідження. Результати дозволяють окреслити орієнтовні межі між традиційними діалектами та УРЗМ, обґрунтовують необхідність

розмежування цих понять у науковому вжитку та демонструють доцільність запропонованого підходу для аналізу інших нестандартних форм мовлення. Отримані висновки можуть бути використані в подальших діалектологічних, соціолінгвістичних і контактологічних дослідженнях.

Ключові слова: діалект, українсько-російське змішане мовлення, суржик, критерії розмежування мовних стратів.

Інформація про автора: Дель Гаудіо Сальваторе – доктор філософії, професор секції славістики, Державний університет Салерно, Італія; професор кафедри романської філології, факультет романо-германської філології; Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.

Електронна пошта: sdelgaudio@unisa.it; s.delgaudio@kubg.edu.ua

Del Gaudio S.

ORCID ID: 0000-0002-8441-749X

Scopus Author ID: 37019897200

DIALECT AND UKRAINIAN RUSSIAN MIXED SPEECH ("SURŽYK"); DISTINGUISHING CRITERIA AND DEMARCATION LINES Article 1

Abstract. *The phenomenon of Ukrainian Russian language mixing, commonly referred to as 'Suržyk', has been extensively studied in both Ukrainian and international scholarship. It is often assumed that further research can only be advanced through statistical and quantitative methods applied to large corpora and computational models, particularly those developed by some research groups. While such approaches are effective for identifying ongoing trends and correlating linguistic and social variables, several fundamental questions remain unresolved. Chief among these are the linguistic validity of the term 'Suržyk', the nature of the phenomenon it denotes, the object of research and the differentiation from other nonstandard Ukrainian varieties.*

Despite significant scholarly contribution, some researchers still interpret the concept too broadly, including virtually any instance of linguistic interference and code-mixing. This broad usage complicates the identification of the research object and creates terminological ambiguity, which limits the comparability and clarity of this field of studies.

Therefore, the first part of this article aims to clarify the terminological issue, critically assess contemporary approaches, and establish criteria for distinguishing Ukrainian territorial dialects from Ukrainian Russian mixed speech (URMS, 'Surzhyk') and other potential forms of language mixing. In

contemporary dialectology and sociolinguistics, systematic attempts to differentiate rural dialects from URMS remain extremely limited, emphasizing the relevance of the present study.

The results of the linguistic analysis – which will ensue in the second part of this study – will more effectively delineate approximate demarcation lines between traditional dialects and URMS, thus providing a more reliable framework for future research in dialectology, sociolinguistics, and language contact studies.

Keywords: *Dialect(s), Ukrainian Russian mixed speech (URMS), Surżyk, Distinguishing criteria.*

Information about author: *Del Gaudio Salvatore – PhD, Dr. Professor, section of Slavistics, University of Salerno, Italy; Professor, Chair of Romance Languages, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.*

E-mail: *sdelgaudio@unisa.it; s.delgaudio@kubg.edu.ua*

Вступні зауваги.¹ Багато вчених-славістів твердять, що проблеми суржику вже розв'язано, а єдиним способом поглиблення цього питання є тільки статистично-кількісний підхід, у межах якого працює Г.Гентшель та його соціолінгвістична школа. Відомо, що такий підхід спирається на великі корпуси з використанням математичних моделей та здатний ефективно позначати специфічні тенденції у змінних формах, співвідносних із лінгвістичними та соціологічними вимірами. Проте, як свідчать деякі сучасні дослідження, кілька важливих питань досі залишаються дискусійними. Попри численні праці про змішане, переважно усне мовлення України, особливо з другої половини 2000-х років, ці питання стосуються насамперед наукової доречності терміна і сутності лабільного явища, що частіше позначають як "суржик".

Актуальною проблемою є взаємодія між змішаним мовленням та іншими різновидами мовлення, зокрема з територіальними діалектами. Важливо на підставі емпіричних даних виявити критерії орієнтовного розмежування форм змішаного мовлення ("суржику") від діалектних. Для такої диференціації потрібно переосмислити об'єкт дослідження і пов'язану з ним термінологію.

---

¹ Ця стаття – частково адаптована з попередньої італійськомовної праці автора – підготовлена з урахуванням інтересів української аудиторії.

.....

Мета статті – уточнити термінологічно-концептуальний апарат, пов'язаний із поняттями "суржик" і "діалект"; з'ясувати критерії відокремлення діалекту від змішаного мовлення; дослідити взаємодію між діалектом і суржиком та обґрунтувати розмежування між ними.

1. Деякі поняттєво-термінологічні уточнення. Термін *суржик*, що має народне походження і зберігає додаткові конотації, потребує уточнення, як і сам об'єкт дослідження. У попередніх працях автора [16 та ін.] обговорено питання основного об'єкта дослідження – це змішане мовлення, сформоване на основі народнорозмовної української мови з домішками справжніх або ймовірних російських елементів².

Спроби окреслити точний об'єкт дослідження сягають початку ХХІ ст. та активізувалися, зокрема, після першого міжнародного симпозіуму, присвяченого суржику та трасянці (Ольденбург, 2007). Як наслідок, дехто з українських мовознавців запровадив термін *українсько-російський суржик* [11]³. Натомість, Г. Гентшель та його дослідницька група почали називати цю суміш німецькою аббревіатурою URGR (= *ukrainisch-russische gemischte Rede*); цей акронім пізніше адаптовано до англійської мови як URMS (= *Ukrainian Russian Mixed Speech*) [20, с. 4], тобто *українсько-російське змішане мовлення*. До появи зазначеної термінології було введено також термін *прототип суржика* або *базовий суржик*. Отже, між діалектним субстратом і цим явищем ми вбачили стійкий зв'язок, і тому потрібно зважати не тільки на соціолінгвістичні параметри, які тривалий час панували і досі домінують у дослідженнях, а й на історичні та діалектні. Справді, взаємодія з діалектами є першоосновою формування цього мовного утворення [16, с. 19-20].

Різновид усного мовлення в Україні, який кваліфікуємо як систему, здебільшого характеризує окремі групи населення

---

² Дехто, цілком справедливо, услід за автором цієї статті, визначає останні як "псевдоросіїзми" [2, с. 566].

³ Таке визначення також подано в одній електронній петиції (2019) на сайті Кабінету Міністрів України, див. <https://petition.kmu.gov.ua/petitions/2253>

середньо-старшого покоління (мовних груп від 50 років), які переважно мають сільське походження, хоч можуть жити в містах. Цих мовців зазвичай асоціюють із недостатнім рівнем освіти, соціальною і трудовою мобільністю між селом і містом. Проте різноманітні польові дослідження і включене спостереження засвідчують, що носії "третього коду"⁴ України не завжди є малоосвіченими.

Однією з дискусійних проблем досі є та, що дехто із українських соціолінгвістів і, відповідно, ЗМІ, уживає термін *суржик* як загальне позначення будь-якого інтерферентного явища, не виділяючи його в текстах праць семантично чи графічно. Тому в таких дослідженнях "суржик" є вказівкою на будь-яку форму мовного змішування. Інколи цим терміном називають навіть незначні прояви інтерференції, що типові для двомовних і багатомовних суспільств і зумовлені різними психолінгвістичними й соціолінгвістичними факторами⁵. Крім того, варіанти російської мови, якими розмовляють в Україні, можуть також зараховувати до такого явища. Використання цього контрверсійного терміна зумовлене також тим, що його зафіксовано в низці наукових статей у різних виданнях енциклопедії "Українська мова". Щоправда, автор статті в енциклопедії наголошував на різних варіантах і контекстах його вживання [9, с. 665–668].

Можна зробити висновок, що основним об'єктом дослідження є змішане мовлення на основі української мови (або, точніше, українського діалектного мовлення з певною кількістю генералізованих, надрегіональних рис) із накладанням російських елементів та гібридних форм. Таке поєднання різних за походженням елементів для мовців окремих груп є первинною комунікативною системою (= L1⁶) і "третім кодом"

---

⁴ Це теза про те, що в українському мовному просторі, фактично співіснують не дві, а три мовні системи: 1) українська літературна мова; 2) російська мова і 3) УРЗМ "суржик" [1; 16, с. 258–264].

⁵ Однак зазначимо, що в минулому, особливо в радянський період, суржик міг також засвідчувати вплив української мови на російську, що було характерним для міських та індустріальних периферій великих міст центрально-східної України.

⁶ Лат. *lingua prima* = перша мова.

України. У цьому контексті, на нашу думку, визначення УРЗМ, запропоноване Г. Гентшелем, є доцільним. Попри те в низці недавніх публікацій також уживають термін *українсько-російський суржик*. Усунення акроніма УРЗМ і повернення до другого зумовлено прагненням уникнути культурно-політичних асоціацій із радянським минулим, зокрема щодо російського варіанта акроніма *УРСР*. Дехто з мовознавців пропонує знову вживати термін *суржик* "без додаткових конотацій" [8, с. 229–230]. Проте після майже двадцятирічної дискусії та пошуку нейтрального терміна ми вважаємо повернення до терміна *суржик* недоречним, тому послуговуємося аббревіатурою *УРЗМ*.

Зазначимо, що Г. Гентшель і О. Палінська для позначення цього явища як частини загальної мовної системи використовують також термін *мезолект*, що узгоджується з класифікацією К. Вульгайзера, запропованою на Ольденбурзькому симпозіумі 2007 року і розвиненою в подальших дослідженнях [23, с. 149-150]. Щодо доречності запозиченого з креолістики поняття, за допомогою якого традиційно описують позаєвропейську мовну специфіку, ми висловлюємо певні сумніви насамперед через те, що цей термін не позбавлений додаткових конотацій, але, функціонально, розуміємо обраний авторами підхід.

Розв'язання проблеми ускладнюється, якщо врахувати індивідуальне, або ідіолектне, змішування кодів (тобто "суржик" у широкому витлумаченні), що реалізується як в окремих висловлюваннях, так і в дискурсі. Справді, включені спостереження і польові дослідження також засвідчують приклади спонтанного змішування мовних кодів, їх перемикання. Ці різновиди змішування мов можуть бути зумовлені такими причинами:

- 1) інтенсивною інтерференцією, залежною від соціально-комунікативного контексту;
- 2) специфікою емоційного стану мовців;
- 3) ментальними асоціаціями з певними історичними періодами або залежно від ситуативного контексту (наприклад, радянська номенклатура і пов'язані з нею реалії);

4) недостатнім рівнем мовної свідомості й компетентності мовця;

5) невпевненістю у власних мовних засобах у користуванні іншим мовним кодом.

У невдалій спробі пристосування до співрозмовника або під впливом наведених вище причин – особливо, коли мовець не знає достатньою мірою літературної мови і схильний до використання різних елементів, це може спричиняти до появи гібридних форм і несистематичного використання граматики та лексики різних мов. Однак окреслити індивідуальний мовний акт складно, бо визначальну роль відіграє також психолінгвістичний компонент.

Ідіолектне мовлення надає часткову оцінку такому мовному явищу, як "суржик". Деякі українські та польські соціолінгвісти, під імовірним впливом мовної ідеології та латентного пуризму, схильні аналізувати лише окремі прояви змішаного, інтерферентного мовлення. Зрозуміло, що в їх потрактуванні мовного явища доречно говорити про нестабільний і безсистемний характер такої усномовної суміші [14, с. 138; 6, с. 31-32; також див. 7].

Зауважимо, що "суржик" у загальному тлумаченні здебільшого кваліфікують як соціолект і пов'язують із певними соціальними групами й міськими контекстами, як, наприклад, ринки (базари), периферії малих і середніх міст та ін. Це, принаймні, *ab origine*, різновид мовлення, який використовують громадяни з недостатнім рівнем освіти, що неспроможні грамотно висловлюватися українською літературною мовою і, зокрема, не знають норм того варіанта літературної мови, який рекомендують і якого дотримуються на сучасному етапі культурно-мовної українізації. Наголосимо, що чинний стандарт характеризує певний прескриптивізм з очевидними й латентними пуристичними рисами, як зазначено в численних студіях. Ця тенденція зумовлює усунення тих структурних елементів, які подібні до елементів російської мови або збігаються з ними і, додамо, можуть мати церковнослов'янську традицію [10; 17]. Крім того, інколи особи з високим рівнем

освіти пристосовуються до мовного середовища і мовлення співрозмовника, до кола якого вони могли первісно належати [16, с. 256].

Натомість визначення діалекту зазвичай є менш проблематичним, принаймні на поверхневому рівні аналізу, зокрема у східнослов'янській лінгвістиці, ураховуючи тривалу традицію діалектологічної науки як самостійної дисципліни. В українському мовознавстві, на відміну від західноєвропейського, діалект витлумачують як узагальнену сукупність територіальних говіркових одиниць, що представляють структурно близькі мікросистеми (говірки) і що є ієрархічно підпорядкованими загальнонаціональній мові [3, с. 145].

2. Взаємозв'язки між формами змішаного мовлення і діалектами. Українсько-російське змішане мовлення, тобто "суржик" у вузькому і народному розумінні, як засвідчено в різноманітних текстах, демонструє низку сталих повторюваних і надговіркових, надрегіональних рис, що дає підстави кваліфікувати таке явище як своєрідне койне. Ці спільні риси не залежать від регіону постання.

Більшість дослідників схиляється до думки, що таке мовне нерозрізнення сформувалося в доіндустріальний період, зокрема на етапі, який передував першій хвилі загальної мовно-культурної українізації 20-х років ХХ ст.⁷. Недарма, як вважає дехто з дослідників, можна говорити про різні варіанти української літературної мови, пов'язані з культурно-політичними центрами ще до початку українізації [15, с. 230–235; також див. 5].

Як відомо, це явище набуло поширення з інтенсифікацією індустріалізації великих міських конгломератів центральної та східної України. У такий спосіб відбувався процес взаємного зближення розмовних і літературних варіантів української та російської мов, які не були повністю стандартизованими й зазнавали зросійщення міст. Вплив чинного літературного

---

⁷ Ю.В. Шевельов, наприклад, зазначав, що він уперше почув слово *суржик* на позначення українсько-російського мовного змішування у 30-х роках у Харківському газетному технікумі [12, с. 173].

стандарту на УРЗМ почав посилюватися лише з другої половини 90-х років ХХ ст. Для діалектів, а точніше, говірок, традиційно були характерні більш специфічні ознаки. Проте в останні десятиріччя через низку екстралінгвальних факторів (інтенсивна стандартизація, глобалізаційна динаміка) спостерігаємо тенденцію до зникнення діалектних особливостей або їх злиття в ширші регіоналізовані варіанти. Ще однією причиною втрати діалектних особливостей є внутрішня міграція великих груп населення внаслідок ескалації російської війни проти України, особливо після 24 лютого 2022 року до сьогодні. Отже, діалекти через постійну конвергенцію до відповідних стандартних мов-еталонів демонструють тенденцію до творення регіональних варіантів. Подібний процес регіоналізації спостерігається у багатьох європейських мовах, а в Україні та Білорусі ці процеси посилюють змішуваний характер мовлення [13; 21, с. 4–5].

Постає запитання: як відрізнити діалект у широкому витлумаченні від УРЗМ ("суржику")? Насамперед потрібно виокремити зони (ареали), що є відносно однорідними з діалектного погляду і де народнорозмовна українська мова міст не засвідчує суттєвого варіювання. Потім дані УРЗМ, зібрані на попередньо визначеній і гомогенній території як із діалектологічного погляду, так і за сприйняттям мовців, можна аналізувати. Таким ареалом, наприклад, є центрально-північна Україна, зокрема Київ, східна частина сусідньої Житомирської області, південна частина Чернігівської області та сусідня Сумська область тощо. Цей аналіз передбачає спостереження, виокремлення та зіставлення діалектних особливостей із розмовним різновидом української мови, притаманним відповідним територіям. Морфолого-синтаксичні та семантико-лексичні розбіжності між "справжніми" діалектними елементами і формами усного мовлення змішаного типу обраного ареалу можна пояснити як російський вплив і як процес гібридизації.

На фонетичному рівні потрібно також урахувати специфічні фонетичні риси діалектного ареалу (говірок) і зіставити їх із відповідним різновидом української мови, якою розмовляють на цій території. Варто також визначити, хоч приблизно, ті

.....

характерні риси, які притаманні змішаному мовленню або асоціюються з ним. Порівняння цих рис, що асоціюються з УРЗМ, з діалектом, розмовною українською мовою, типовою для обраної території, та з українським(и) варіантом(-ами) російської мови певних зон, виявляє, принаймні синхронно, орієнтовну лінію розмежування між діалектом та іншими різновидами мови.

Однак, як зазначено вище, в аналізі мовних одиниць потрібно зважати на надрегіональні та генералізовані риси, що характеризують УРЗМ. Якщо прагнемо зрозуміти походження і природу досліджуваного явища, потрібно дотримуватися таких методологічних вимог: а) досконале знання діалектної картини і соціодіалектного ландшафту досліджуваної території; б) знання історії української мови й основних етапів її розвитку; в) застосування відповідного лексикографічного інструментарію (історичних та етимологічних словників, лінгвістичних атласів тощо)⁸. Отже, треба не обмежуватися тільки соціолінгвістичним підходом, а об'єднувати критерії традиційної та соціальної діалектології.

Водночас було б доцільно аналізувати суржикові дані також у ширшому історико-лінгвістичному контексті, який має враховувати різні етапи формування і стандартизації сучасної української мови: з першої половини XIX ст. через 20-ті роки XX ст. до періоду здобуття незалежності і з 1991 року дотепер.

Наголосимо, що за останнє десятиріччя, зокрема після російського вторгнення в Україну 2022 року, пуризм і нормативна нетолерантність до всього, що може здаватися наближеним до російської мови або навіть і збігається з мовою чи культурою, ще більше посилюються. Некритичне ставлення до граматичної і лексичної спадщини української мови разом із відбором і відхиленням таких елементів мови, що

---

⁸ Ці критерії було сформульовано у працях Дель Гаудіо [4, с. 226–228]. Уперше автор представив їх на Ольденбурзькому симпозіумі 2007 року, а пізніше адаптували співробітники групи Г. Гентшеля, зокрема О. Палінська, для інтерпретації мовних фактів. Без цього аналіз даних залишився б переважно у формальних межах статистично-кількісної соціолінгвістики, інтерпретація якої не завжди є надійною.

перетинаються з російською або інтерпретуються як кальки, підтверджено в численних радіопрограмах і блогах, відомих як "антисуржик"⁹. Навіть спроби декого з істориків української мови трактувати ймовірні росіянізми або псевдоросіянізми і суржикізми контекстуально і в такий спосіб гальмувати цю тенденцію зазнають поразки на хвилі мовного пуризму.

За аналогією до подібного явища білорусько-російського змішаного мовлення (трасянки), вважаємо УРЗМ "напівдіалектом", спираючись на концепцію І.П. Клімова [22, с. 179]. На нашу думку, одна з основних відмінностей між територіальними діалектами та УРЗМ полягає в тому, що друге має ширше міжрегіональне і діастрастичне поширення. Воно функціонує як L1: для тих поколінь, які народилися між двома світовими війнами і, зокрема, після Другої світової війни (із 40-х років XX ст.).

3. УРЗМ і діалекти: розмежувальні лінії. Приблизне розмежування традиційних діалектів і УРЗМ, за винятком деяких загальних і вже запропонованих критеріїв, можна проводити тільки після ретельного аналізу діалектних даних, порівнюючи їх з іншими стандартними та нестандартними варіантами мови, що взаємодіють у цьому процесі. Справді, діалекти демонструють низку фонетичних, морфологічних, а також лексичних ознак, які не входять до місцевого УРЗМ (пор. поняття "прототип суржика"), для цього ми досліджували українські прикордонні говірки північно-західної Чернігівщини на кордоні з Білоруссю, неподалік від Російської Федерації¹⁰. Аналіз ґрунтований на емпіричних даних, а також на сприйнятті тих місцевих носіїв мови (інформантів), які засвідчили вищий рівень мовної свідомості та чутливості. Додаткову інформацію про контекст використання, сприйняття та

---

⁹ Надаємо тут тільки деякі вибіркові приклади.: Країна ФМ; 24 Канал (Волошин 2023) <https://surli.cc/ulywsf>; <https://ukr-mova.in.ua/library/antusurzhuk/> та ін.

¹⁰ Зауважимо, що ця діалектна смуга належить до ширшої території північно-східного Полісся, суміжної з відповідними діалектними різновидами, які мають як "мови-дах" – у сенсі німецького лінгвіста Г. Клос (Heinz Kloss) – білоруську і, певною мірою, російську.

оцінювання говірок порівняно з УРЗМ отримано за допомогою анкет та фокус-груп інтерв'ю [18]¹¹.

Деякі фрагменти дискусійних фокус-груп за участі свідомих школярів підтверджують наші попередні спостереження. Учасники здатні відрізнити говірку від змішаної мови (суржик) переважно на основі фонетичних та лексичних критеріїв (з їхніх уст: "вимова" та "слова"). Крім того, інформанти зазначають, що традиційний діалект із білоруськими елементами є характерним для сільських населених пунктів Ріпкинського району і ним розмовляють люди літнього віку, тоді як у містах і серед молоді переважає (або переважала до початку війни) російська мова або змішані форми. Мова молодого покоління наближається до узагальненого типу УРЗМ. Їхній різновид мовлення позбавлений справжніх особливостей білоруського типу і яскравих діалектних рис [19, с. 245]. На думку респондентів, діалектом розмовляють здебільшого представники старшого покоління (віком понад 70 років).

Лінгвістичний аналіз основних діалектних особливостей та їх усунення або адаптування у процесі переходу до змішаної мови буде ілюстровано у другій частині статті.

Висновки. У сучасній українській соціолінгвістиці та теорії мовних контактів гостро постала потреба переглянути деякі ключові термінологічні питання, що стосуються поняття та окреслення об'єкта дослідження мовного явища, відомого як "суржик". Це зумовлено тим, що дехто із соціолінгвістів, усупереч двом десятиріччям академічної дискусії про те, як кваліфікувати цей феномен, використовують термін *суржик* у загальному значенні будь-якої мовної суміші чи будь-якої форми інтерференції або відхилення від норми сучасної літературної української мови. Інколи вживають цей термін науково-популярного походження навіть для опису незначної української інтерференції на російську мову в Україні. Причини такого підходу до розв'язання спірних питань можуть бути

---

¹¹ Дискусійні (фокус-) групи відбулися в загальноосвітній школі №2 м. Ріпки (колишній районний центр Чернігівської області), колективові якої ми висловлюємо щире подяку.

пов'язані з тим, що проблему не було адекватно вивчено. Імовірно, що частина наукової спільноти ще не акцептує або не враховує міжнародні наукові висновки щодо таких аспектів.

Змішане мовлення, (тобто УРЗМ) спирається на українську (наддіалектну) базу з домішкою справжніх або передбачуваних росіянізмів і ймовірних гібридних форм. Тому, як зазначено в низці праць автора, для ефективного вивчення цього феномену необхідно вийти за межі суто соціолінгвістичних параметрів і враховувати також діалектологічну та історико-лінгвістичну перспективи.

Попри зосередження цієї розвідки на українських говорах прикордоння України, Білорусі та частково Російської Федерації (північний захід Чернігівської області), запропонована методологія не претендує на вичерпність, однак може слугувати моделлю для виокремлення інших регіональних варіантів УРЗМ. Феномен доцільно аналізувати в межах макроареалів; останніми роками цей підхід частково реалізовано Гентшелем і його дослідницькою групою.

Незважаючи на те, що аналіз і порівняння традиційних мовних рівнів (фонетичного, морфологічного, лексичного тощо) буде продовжено в другій частині цієї статті, попередні дослідження автора засвідчили, що в процесі переходу від діалекту до УРЗМ простежується загальна тенденція до усунення деяких характерних діалектних форм і елементів, спільних – у цьому конкретному випадку – з білоруськими варіантами. Відповідно, до УРЗМ ("суржику"), який слугує своєрідним "мовним контейнером", переходять лише окремі типові діалектні риси, деякі розмовні елементи, архаїзми, а також справжні чи передбачувані росіянізми.

Отже, інтерпретація того, чи певне висловлювання та/або сукупність елементів належать до змішаної мови як результат російського впливу, чи ні, залежить також від низки екстралінгвальних чинників, серед яких важливу роль відіграє зміна мовної свідомості, що є наслідком пуризму і мовного прескриптивізму культурної українізації. Це підтверджують численні сучасні медіапрограми "антисуржику", які, зокрема

після російського вторгнення 2022 року, поширені у ЗМІ та інтернеті. Хоча така реакція на "мову агресора" є зрозумілою і певною мірою виправданою, вона також свідчить про некритичне ставлення до власної української мовної спадщини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гентшель Г., Тараненко О. Двомовність чи трикодовість: українська мова, російська мова і "суржик" в Україні (аналіз і лінгвістично-географічне картографування). *Мовознавство*. 2022. № 1. С. 21–50.
2. Гончаренко А. Псевдоросійзми в українській мові. / За ред. Б.М. Ажнюк. *Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2024. С. 565–614.
3. Гриценко П.Ю. Діалект. *Українська мова. Енциклопедія* / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко та ін. Вид. 2-ге. Київ: Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М.П. Бажана, 2004. С. 145–146.
4. Дель Гаудио С. Украинско-русская смешанная речь "суржик" в системе взаимодействия украинского и русского языков. *Slověne = Слов'яне. International Journal of Slavic Studies*. 2015. № 4 (2). С. 214–246.
5. Матвіяс І.Г. *Варіанти української літературної мови*. Київ: НАН України. Ін-т укр. мови, 1988. 162 с.
6. Масенко Л.Т. *Суржик між мовою і языком*. Київ: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2011. 135 с.
7. Мозер М. "Суржик" чи "суржики"? *Українська мова*, 2016. № 1 (57). С. 21–54.
8. Палинська О., Хентшель Г. Региональные особенности использования украинско-русской смешанной речи (суржика) и влияние диалектов: приставки и предлоги вид / от. *LingVaria*. 2022. № 2 (34). С. 229–253.
9. Тараненко О.О. Суржик. / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко та ін. Вид. 2-ге. Київ: Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М.П. Бажана, 2004. С. 665–668.
10. Тараненко О.О. Сучасні тенденції до перегляду нормативних засад української літературної мови і явище пуризму. *Мовознавство*. 2005. № 3–4. С. 85–104.
11. Тараненко О.О. Українсько-російський суржик: статус, тенденції, оцінки, прогнози. *Мовознавство*. 2008. № 1. С. 14–30.
12. Шевельов Ю (Шерех Юрій). Я – мене – мені... (і довкруги): Спогади (т. 1: *В Україні*). Харків – Нью-Йорк: М.П. Коць, 2001.

13. Auer P., Hinskens F. The convergence and divergence of dialects in Europe. New and not so new developments in an old area. *Sociolinguistica*. 1996. № 10 (1), P. 1–30.

14. Bracki A. Suržyk – opys i vyznačennja ramok javišča. *Studiji z ukrajinistyky, 7. Skarby kul'tury–bezsmertja naciji: zbirnyk naukovyx prac'*. Kyiv, 2007. P. 132–145

15. Danylenko A. How many varieties of Standard Ukrainian does one need? (Revising the Social Typology of Standard Ukrainian). *Die Welt der Slaven*. 2015. № LX. P. 223–247.

16. Del Gaudio S. *On the Nature of Suržyk: a Double Perspective*. [Wiener Slawistischer Almanach, Sonderband 75]. München, Berlin, Wien: Otto Sagner, 2010. 326 P.

17. Del Gaudio S. Linguistic ideology and Language Changes in Contemporary Ukrainian Grammar and Lexis. *Die Welt der Slaven*. 2015. № LX. P. 145–165.

18. Del Gaudio S. Language Situation in Ripky (Černihiv): results of a focus group research. *East/West. Journal of Ukrainian Studies*. 2020. № 7(2). P. 201–216.

19. Del Gaudio, S. Dialetto e lingua mista ucraino-russa ("suržyk"): criteri distintivi e linee di demarcazione. *Ricerche Slavistiche. Nuova serie*. 2025. № 8 (68). P. 233–259.

20. Hentschel G. (2014). "Trasjanka" und "Suržyk" – zum Mischen von Sprachen in Weißrussland und der Ukraine: Einführung in die Thematik und Ausblick auf den Band. / G. Hentschel, O. Taranenko, S. Zaprudski (Eds.). *Trasjanka und Suržyk – gemischte weißrussisch-russische und ukrainisch-russische Rede. Sprachlicher Inzest in Weißrussland und der Ukraine?* Frankfurt am Main: Peter Lang, 2014. P. 1–26.

21. Hentschel G., & Palinska O. Restructuring in a mesolect: A case study on the basis of the formal variation of the infinitive in Ukrainian–Russian surzhyk. *Cognitive Studies | Études cognitives*. 2022. № 22, P. 1–21.

22. Klimaŭ I. Trasjanka und Halbdialekt: zur Abgrenzung von Phänomenen der *parole* und der *langue*. G. Hentschel, O. Taranenko, S. Zaprudski (Eds.), *Trasjanka und Suržyk – gemischte weißrussisch-russische und ukrainisch-russische Rede. Sprachlicher Inzest in Weißrussland und der Ukraine?* Frankfurt am Main: Peter Lang, 2014. P. 173–192.

23. Woolhiser C. Social and structural factors in the emergence of mixed Belarusian-Russian varieties in rural Western Belarus. / G. Hentschel, O. Taranenko, S. Zaprudski (Eds.). *Trasjanka und Suržyk-gemischte weißrussisch-russische und ukrainisch-russische Rede*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2014. P. 143–162.

REFERENCES

1. Auer, P., & Hinskens, F. (1996). The convergence and divergence of dialects in Europe. New and not so new developments in an old area. *Sociolinguistica*, 10 (1), 1–30 [in English].

2. Bracki, A. (2007). Suržyk – opys i vyznačennja ramok javišča. *Studiji z ukrajinistyky*, 7, 132–145. *Skarby kul'tury–bezsmertja naciji: zbirnyk naukovyx prac'*. Kyiv [in Ukrainian].

3. Danylenko, A. (2015). How many varieties of Standard Ukrainian does one need? (Revising the Social Typology of Standard Ukrainian). *Die Welt der Slaven*, LX, 223–247 [in English].

4. Del Gaudio, S. (2010). *On the Nature of Suržyk: a Double Perspective*. [Wiener Slawistischer Almanach, Sonderband 75]. München, Berlin, Wien: Otto Sagner [in German].

5. Del Gaudio, S. (2015). Ukrainian-Russian Mixed Speech "Suržyk" within the System of Ukrainian and Russian Interaction. *Slověne = Словѣне. International Journal of Slavic Studies*, 4(2), 214–246 [in Russian].

6. Del Gaudio, S. (2015). Linguistic ideology and Language Changes in Contemporary Ukrainian Grammar and Lexis. *Die Welt der Slaven*, LX, 145–165 [in English].

7. Del Gaudio, S. (2020). Language Situation in Ripky (Černihiv): results of a focus group research. *East/West. Journal of Ukrainian Studies*, 7(2), 201–216 [in English].

8. Del Gaudio, S. (2025). Dialetto e lingua mista ucraino-russa ("suržyk"): criteri distintivi e linee di demarcazione. *Ricerche Slavistiche. Nuova serie*, 8 (68), 233–259 [in Italian].

9. Hentschel, G. (2014). "Trasjanka" und "Suržyk" – zum Mischen von Sprachen in Weißrussland und der Ukraine: Einführung in die Thematik und Ausblick auf den Band. In: G. Hentschel, O. Taranenko, S. Zaprudski (Eds.): *Trasjanka und Suržyk – gemischte weißrussisch-russische und ukrainisch-russische Rede. Sprachlicher Inzest in Weißrussland und der Ukraine?* (pp. 1–26). Frankfurt am Main: Peter Lang [in German].

10. Hentschel, G., & Palinska, O. (2022). Restructuring in a Mesolect: A Case Study on the Basis of the Formal Variation of the Infinitive in Ukrainian–Russian Surzhyk. *Cognitive Studies | Études cognitives*, 22, 1–21 [in English].

11. Hentschel, G., & Taranenko, O. (2022). Bilingualism or Tricodicism: Ukrainian, Russian and "Suržyk" In Ukraine (analysis and linguistic-geographical mapping). *Movoznavstvo*, 1, 21–50 [in Ukrainian].

12. Honcharenko, A. (2024). Pseudorussianisms in Ukrainian. B.M. Azhniuk (Ed.), *Language and War: dynamics of the language system and language policy* (pp. 565–614). Kyiv: Vydavnychyi dim Dmytra Burago [in Ukrainian].

13. Hrytsenko, P.Yu. (2004). Dialekt. V.M. Rusanivsky, O.O. Taranenko et al. (Eds.), *Ukrainian Language. Encyclopedia* (pp. 145–146). Kyiv: Vydavnytstvo "Ukrainska entsyklopediia" im. M.P. Bazhana [in Ukrainian].

14. Klimaü, I. (2014). Trasjanka und Halbdialekt: zur Abgrenzung von Phänomenen der *parole* und der *langue*. G. Hentschel, O. Taranenko, S. Zaprudski (Eds.), *Trasjanka und Suržyk – gemischte weißrussisch-russische*

und ukrainisch-russische Rede. Sprachlicher Inzest in Weißrussland und der Ukraine? (pp. 173–192). Frankfurt am Main: Peter Lang [in German].

15. Masenko, L.T. (2011). *Surzhyk between language and idiom*. Kyiv: Vydavnychiy dim "Kyievo-Mohylianska Akademiia" [in Ukrainian].

16. Matviias, I.H. (1998). *Variants of the Ukrainian Literary Language*. Kyiv [in Ukrainian].

17. Mozer [Moser], M. (2016). "Surzhyk" chy "Surzhyky"? *Ukrainian language*, 1 (57), 21–54 [in Ukrainian].

18. Palinska, O., & Hentschel, G. (2022). Regional properties in Ukrainian-Russian mixed speech (surzhyk) and the influence of dialects: prefixes and prepositions vid / ot. *LingVaria*, 2 (34), 229–253 [in Ukrainian].

19. Shevelov, Yu. (2001). I – me – myself... (and around): Memories (vol.1: *In Ukraine*). Xarkiv – New York [in Ukrainian].

20. Taranenko, O.O. (2004). Surzhyk. V.M. Rusanivsky, O.O. Taranenko et al. (Eds.), *Ukrainian Language. Encyclopedia* (pp. 665–668). Kyiv: Vydavnytstvo "Ukrainska entsyklopediia" im. M.P. Bazhana [in Ukrainian].

21. Taranenko, O.O. (2005). Modern tendencies to the Revision of the normative principles of the Ukrainian standard language and the phenomenon of purism. *Movoznavstvo*, 3–4, 85–104 [in Ukrainian].

22. Taranenko, O.O. (2008). Ukrainian-Russian Surzhyk: Status, Tendencies, Estimations, Prognoses. *Movoznavstvo*, 1, 14–30 [in Ukrainian].

23. Woolhiser, C. (2014). Social and structural factors in the emergence of mixed Belarusian-Russian varieties in rural Western Belarus. G. Hentschel, O. Taranenko, S. Zaprudski (Eds.), *Trasjanka und Suržyk-gemischte weiBrussisch-russische und ukrainisch-russische Rede* (pp. 143–162). Frankfurt am Main: Peter Lang [in English].

Дата надходження до редакції – 21.04.2026

Дата затвердження редакцією – 04.05.2026

Ця публікація ліцензована на умовах Creative Commons Attribution 4.0 International License

УДК 811.111

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2026.52.141-161>

Бондаренко В. В.

ORCID ID: 0009-0005-4020-9575

Боцман А. В.

ORCID ID: 0000-0003- 3083-6637

Scopus ID: 57224465052

Карпова К. С.

ORCID ID: 0000-0002-0024-940X

Scopus ID: 57258151800

Web of Science Researcher ID: AAC-6958-2020

FUNCTIONAL COEXISTENCE OF SYNTHETIC AND ANALYTICAL FUTURE TEMPORAL FORMS IN THE PRESENT-DAY GERMANIC LANGUAGES AS A REFLECTION OF GRAMMATICALIZATION

Abstract. *The purpose of this article is to find out the reflection of joint functions of the synthetic future (when notional verbs are used in the present tense form for future reference) and analytical future (when the combination of modal or inchoative verbs with verbals is used for future reference). The subject of this research is a group of peculiarities revealed in the functioning of the future tense forms in the present-day Germanic languages. The investigation rests on the selection of some West and North Germanic languages which are similar to each other due to the territorial contact reciprocity. Within all selected languages the verb forms for futurity were identified and grouped into two main types. The first type is synthetic and grasps mostly non-occlusive notional verbs in the present tense forms. This type is accompanied by outer futurizing factors (of morphological and syntactical nature). The second type is analytical and contains two functional components. The first component functions as the initial formant consisting of modal or inchoative verbs. The second component functions as the final formant including verbals. The analytical type is accompanied by inner futurizing factors. Analytical future demonstrates the degree of penetration which takes place between initial and final formants, and this degree indicates the level of grammaticalization. Within the set of grammatical forms for future reference there are seven variants of opposition of binary and ternary types. Hepta-variant opposition gives some flexibility, universality, lability many-sided application to the forms of futurity. The process of grammaticalization is revealed as multi-aspect and integrated phenomenon.*

Keywords *formant, futurizing factor, future reference form, North-Germanic languages, opposition, West-Germanic languages.*

Information about the authors: *Bondarenko Valeria Valeriivna – PhD in English Philology, Associate Professor; Associate Professor at the Department of English Philology and Intercultural Communication; Educational and Scientific Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.*

Botsman Andriy Vasylovych – PhD in English Philology, Associate Professor; Associate Professor at the Department of English Philology and Intercultural Communication; Educational and Scientific Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Karpova Kateryna Serhiivna – PhD in English Philology, Associate Professor; Associate Professor at the Department of English Philology and Intercultural Communication; Educational and Scientific Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.

E-mail: *v.bondarenko@knu.ua; a.botsman@knu.ua; karpova.k@ukr.net*

Бондаренко В. В.

ORCID ID: 0009-0005-4020-9575

Боцман А. В.

ORCID ID: 0000-0003-3083-6637

Scopus ID: 57224465052

Карпова К. С.

ORCID ID: 0000-0002-0024-940X

Scopus ID: 57258151800

Web of Science Researcher ID: AAC-6958-2020

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ СПІВІСНУВАННЯ СИНТЕТИЧНОЇ ТА АНАЛІТИЧНОЇ МАЙБУТНЬОЇ ЧАСОВИХ ФОРМ У СУЧАСНИХ ГЕРМАНСЬКИХ МОВАХ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ГРАМАТИКАЛІЗАЦІЇ

Анотація. *Стаття має на меті з'ясувати відображення аналогічних функцій синтетичного майбутнього часу (коли повнозначні дієслова вжито у формі теперішнього часу для посилання на майбутні дії) та аналітичного майбутнього часу (коли поєднання модального або інхотативного дієслова з неособовими формами дієслова вжито для посилання на майбутні дії). Предметом цього дослідження є особливості виокремлення форм майбутнього часу у сучасних германських мовах. Дослідження ґрунтується на селекції окремих західних і північних германських мов, що є подібними за*

територіальними контактами. В межах заявленої проблематики були ідентифіковані та згруповані у два типи дієслівні форми, що вживаються для передачі майбутності. До першого типу увійшли синтетичні форми, які сформовані нелімітними повнозначними дієсловами у формі теперішнього часу. Синтетичний тип супроводжується зовнішніми чинниками футурального типу (морфологічної та синтаксичної природи). Другий тип є аналітичним і складається з двох функціональних компонентів. Перший компонент функціонує як ініціальний формант, що складається з модального або інхотативного дієслова. Другий компонент функціонує як фінальний формант, що містить неособові форми дієслова з відповідними частками. Аналітичний тип супроводжується внутрішніми футуральними чинниками. Аналітичні часові форми на позначення майбутньої дії демонструють певний ступінь взаємного проникнення, що має місце між початковим та кінцевим формантами, цей ступінь позначає рівень граматикалізації. У межах сукупності граматичних форм на позначення майбутнього часу виокремлюється сім варіантів опозиції бінарного і потрійного типів. Семіваріантна опозиція надає футуральним формам певну гнучкість, універсальність, лабільність, багатогранну вживаність. Сам процес граматикалізації виявляється як багатоаспектне інтегроване явище.

Ключові слова: формант, футуральний чинник, форма на позначення майбутньої дії, західногерманські мови, опозиція, північногерманські мови.

Інформація про авторів: Бондаренко Валерія Валеріївна – кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації; Навчально-науковий інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Боцман Андрій Васильович – кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації; Навчально-науковий інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Карпова Катерина Сергіївна – кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації; Навчально-науковий інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

E-mail: v.bondarenko@knu.ua; a.botsman@knu.ua; karpova.k@ukr.net

Problem statement and its connection with theoretical and practical tasks. The historical development of languages has always appeared to be a complex and multifaceted process, whose specific features are difficult to penetrate when it is investigated either too broadly or too narrowly, with attention confined to only one

direction. Some difficulties appear on the way of primary model reconstruction and restoration of certain linguistic phenomena. **The connection** of this problem with scientific and practical tasks lies in the attempt to separate the future temporal analytical forms in the Germanic languages which have long been in contact reciprocity. **The main target** of this article is a detailed investigation of peculiarities of mutual relations and interactions of the present tense with the future reference and analytical future in the present-day Germanic languages. **The topicality** of this research is connected with the peculiarities of functioning both synthetic and analytical future forms; and these peculiarities are not yet investigated in full. **The novelty** of the present study is the attempt of reverse reconstruction of processes of development and interaction of the future tense forms in the Germanic languages which are rather similar to each other. **The object** of this investigation is facts from the present-day Germanic languages (Frisian and Dutch are representatives of the West Germanic subgroup; and Danish, Swedish and Norwegian represent the North Germanic or Scandinavian subgroup). Comparison of the forms of futurity that functioned in those languages gives the opportunity to separate the most stable and wide-spread structures and distinguish their common features which corroborate the tendencies to analysis of Germanic verb forms. **The subject** of the research is a set of specifications in the functioning of the future forms in modern Germanic languages, and individual peculiarities of temporal formants.

Publication analysis. General and common tendency to anaplasia of modern Germanic languages is definitely and evidently reflected in the process of temporal verb form development. In this aspect the main attention is focused on the formant which stands out using the form contrasting, comparison, setting off and opposition. Any formant of the analytical form is not viewed as a separate auxiliary verb, because this verb gets its formant meaning only in the combination with a certain form of the notional verb. In particular, futurity is often represented by an auxiliary (precisely modal) verb which may be in different forms if the notional verb is used in the future form. Thus, this analytical form is not represented by one

continuous (linear) morpheme which is associated with synthetic forms and their non-discrete morphemes. It is the analytical form that contains two units. The form itself is twofold [14, p. 274-275]. An analytical form presupposes the existence of synthetic forms. A twofold form establishment helps to understand the way how analytical system cooperates with synthetic one. Analytical forms not only create structures that are oppositional to synthetic ones in general paradigm. Analytical forms incorporate synthetic ones into their structures [1, p. 985]. An analytical form may be determined as a grammaticalized word combination or phrase. It consists of a notional verb in a certain grammatical form and an auxiliary verb with individual patterns of grammatical forms. Opportunity to interpret these word combinations (phrases) as grammatical forms of the notional verbs is connected with the fact that these phrases are involved into the common paradigm with synthetic forms in the same category [7, p. 113]. Analytical temporal forms are distinguished due to the existence of synthetic temporal forms. This fact is very significant. Analytical forms do not exist in isolation. They are paradigmatic partners-antagonists of synthetic forms. If synthetic forms were to disappear, simultaneously analytical forms would lose their separation. Conformably, analytical forms have the same flexion structure as synthetic ones. It is the existence of synthetic devices for category representation that makes it possible to postulate the existence of analytical forms in languages. Analytical forms require synthetic forms, and they are inseparable. In the analytical construction, if the analytical verb is not a morpheme, the whole construction which constitute as a single unit, should be recognized as a specific word combination where the first element correlates with a lexico-grammatical word-morpheme [20, p. 78-80]. Word combination is a group of words which are combined on a semantic and grammatical bases if they are not analysed syntactically from the point of view of predication, or as a sentence, or its parts. It is difficult to find a clear boundary because there are a lot of intermediate cases between auxiliary and notional words (verbs in particular) which depend on the level of auxiliary word grammaticalization or losing its primary lexical meaning. As a part

of analytical construction, the auxiliary verb has a specific grammatical function that correlates with the form creating morpheme-affix [13, p. 346]. Accordingly, the analytical construction is a form of corresponding notional word which forms the system of its word formation – the word paradigm. Moreover, the combination of auxiliary and notional words is synthetical in form (using separate words but not parts of words) and may be morphological according to the meaning. These morphological word combinations belong to morphology [10. P. 148]. Grammaticalization demonstrates the result of gradual abstracting of different degree from the primary lexical meaning of the auxiliary word. As a rule, grammaticalization was found with the words with broad, general lexical meaning; they were verbs with broad semantics. Analytical constructions are viewed as stable and indivisible combinations of auxiliary and notional words. Four basic features of these constructions have been identified but these four features are not absolute. As for the analytical construction development, the leading are inner features; and the modal future is not recognized as an analytical construction [10, p. 318-321]. From the opposite point of view analytical constructions are identified only in the sphere of English verbs, in particular, the future tense with modal verbs *shall*, *will*. Basic criteria for the transformation of word combinations into analytical constructions are their stability, universality, involvement into a paradigm [15, p. 88-91]. The history of the complex verb tenses proves that fact. These tenses originate from verb combinations. The difference between verb combinations and verb tenses was in stability of grammatical structure, unification of link-verbs which were transformed into auxiliary verbs and grammatical and semantic indivisibility.

A far broader approach to the analytical construction is used by Scandinavian linguists. The combination of any auxiliary word with a notional word is recognized as a "morphological word combination" [9, p. 115]. In the Norwegian language the form of future I which is viewed as analytical, involves not only infinitive constructions with modal verbs *vile*, *skele* but a construction with an auxiliary verb *komme til* (*to happen*). In some cases combinations of

.....
vil, *skal* or *kommer til* + infinitive I have modal meaning according to the meaning of the modal verb: desire *vil*, obligation *skal*, necessity or fortuity *kommer til*. In such cases these combinations are not verb forms but modal constructions [5, p. 358-361]. In the Swedish language analytical forms include future I (consisting of the verb *skola* + the infinitive and *komma* + the infinitive + *atta*) in spite of the fact that the first construction is often used with the additional meaning of obligation, promise [6, p. 217-219].

The discrepancy in interpretation of the analytical verb construction between English and German linguists on the one hand and Scandinavian linguists on the other may be explained by the differences in linguistic sources. The difference is in the method which views the process of grammaticalization narrower or broader explaining it as a gradual and vast development [11, p. 317]. The analysis of publications demonstrates a contradictory point of view on the nature of analytical forms and their strong connection with synthetic forms. These facts compel to provide simultaneous parallel comparison of analytical and synthetic forms with a close grammatical meaning of futurity.

Results of the research. The comparison of the Germanic languages in the aspect of future forms should be started from the North Germanic languages which are also known as Scandinavian. In particular, the continental Scandinavian area include the Danish, the Norwegian and the Swedish languages which are found within the bounds of the Jutland Peninsula and Scandinavia that provided for their close contacts. That is why such insular languages as Faroese and Icelandic are out of attention as their contacts with the continental languages are seen as distant and restricted.

The present-day Danish language demonstrates the usage of the present tense for future reference (*V present for future reference*) combined with adverbial modifiers of time in simple sentences. This usage is very extensive, but it mainly occurs with non-conclusive verbs (*V non-conclusive*). The same usage of the present tense forms for future reference takes place in adverbial clauses of condition: *Hvis de kommer, er de her: løbet at et minut. Jørgen stiller sig der ved døren ud til entreen og bliver roligt stående, så de kan se ham*

*derude fra. Du går og lukker op, Alice. (Knud Sønderby. Den usynlige hør) – If they come, they will be here in a minute. Jorgen will stand in the entrance hall doorway and he will stand calmly for being seen by them immediately as soon as they come in. You, Alice, will go and open the door [12, p. 543]. The usage of the present tense for future reference occurs vastly in adverbial clauses of time: Når Boris kommer til mig, skal vi høre radio. – When Boris comes to me, we shall listen to the radio. The same tendency takes place in adverbial clauses of condition: Når han ikke kommer, skal du besøge ham. – If he comes, you should attend him. Analytical (modal) future is a twofold combination of auxiliary verbs *ville* or *skulde* in the present tense form (*vil*, *skal*) and the infinitive of the notional verb without particle *at*. The first person requires *skal*. The verb *vil* is used with other persons and is used with all persons in the negative sentences: Jeg skal læse. – I shall read; Han vil læse. – He will read. In the Danish language word combinations with the verb *komme* (to come) + the preposition *til* + the infinitive of the notional verb are used for future reference [12, p. 384-386]. Such verb combination represents unexpected, unplanned action: De kommer til at fryse, hvis de ikke tager frakken på. – He will feel cold if he doesn't put on the coat. Instead of the verb *være* (to be), the verb *blive* (to become) is used in the future tense: Han bliver snart rasle. – He will recover soon. All these facts show that the future action may be represented in different ways – by analytical present for future reference (*V present for future reference*), by the analytical form consisting of inchoative verbs (*V inchoative + V infinitive*; *komme + til + V infinitive*), and by the analytical form with modal verbs *vil / skal* (*V modal + V infinitive*).*

In the present-day Swedish language the present for future reference is used in case of undoubted future action realization: Tåget kommer imorgon klockan åtta. – The train arrives at eight o'clock tomorrow [6, p. 245]. The analytical future is used to represent possible or planned action in the future, and this action is not restricted with any time limit of another action. The analytical future tense is often accompanied by adverbial modifiers of time *imorga* (tomorrow), *nästa år* (next morning). Analytical forms are

twofold formants. The first variant involves the auxiliary verb *skall* + the infinitive (without particle *att*) of the notional verb: *Jag skall läsa dig imorgon. – I shall read to you tomorrow* [19, p. 76]. In the second variant the inchoative verb *kommer* in the present form with particle *att* and the notional verb in the infinitive form are used: *Jag kommer att läsa dig imorgon. – I shall read to you tomorrow*. There is a certain semantic difference between these two forms. The first variant reflects not only future time reference but at the same time renders some modality, the verb *skall* being auxiliary and modal (meaning of obligation) at once. The second variant (with *kommer*) renders no modality. The present tense for the future reference is used in the adverbial clause of time: *Jag har nog slutat det, när du är färdig. – By the time you are ready, I shall finish it without fail* [4, p. 160-162]. The same appropriateness occurs in the adverbial clauses of condition: *Om du kommer till mig, skall jag berätta om allt. – If you visit me, I shall tell you everything*. The Swedish and Danish languages demonstrate similar tendencies in the usage of analytical future forms [9, p. 104].

The Norwegian language has the same tendencies not only in the sphere of analytical forms but in the sphere of the present tense usage for futurity. Non-conclusive verbs describe actions that have some limit or these actions move to the completion. According to the context a non-conclusive verb may denote one separate action or a string of these actions. The present tense may represent the future action. This present for future reference is used together with adverbial modifiers of time or in the structure of the subordinate clauses. However, such usage is typical only for non-conclusive verbs: *Han kommer I morgen. – He will come tomorrow; Om 8 dager reiser jeg. – I shall leave in eight days; Jeg skal visst arberjde, salænge mine kræfter strækker til. – Undoubtedly, I shall work till I am able*. Future meaning is represented by the construction consisting of the inchoative verb *komme til* + infinitive I with particle *å*: *Farbikken kommer til å koste sju millionen sveske kronen. – The plant will cost seven million Swedish crowns* [5, p. 328-331]. In modal analytical future present forms of auxiliary verbs *ville, skulle* + infinitive I of notional verbs are used. The combination with *vil* has

future meaning without any modal shade with the second and third persons, in particular, if the subject does not act as a person, i.e. it has no desire: *Vil du aldrig mere tenke på meg?* - *Is it possible you will never think about me?* The combination *skal* + infinitive I has future meaning without any modal shade with the first person. The modal meaning occurs with the third person: *Nu skal skibet skille dem.* - *Now the ship will separate them* [11, p. 217]. The modal verb in this structure may partly lose its lexical meaning, and the whole structure gains the morphological meaning [5, p. 224]. Some verb forms, in particular future I, originate from these modal phrases [9, p. 136]. In some cases, it is difficult to differentiate modal phrases and verb forms.

The Dutch language demonstrates the tendency (mostly in the colloquial variant) to use the present tense for future reference. Such usage especially occurs with adverbial modifiers of time: *Morgen vertrekken zij.* - *They are leaving for tomorrow.* Expectation may be represented by the present tense, especially with the adverbial modifier of time: *Dat doe ik morgen.* - *I shall do it tomorrow;* *Volgend jaar trouwen we.* - *Next year we shall marry* [8, p. 127]. Future I is formed with the help of the auxiliary verb *zullen* in the present form + infinitive I of the notional verb: *Ik zal het morgen doen.* - *I shall do it tomorrow.* This form is used in its absolute function more in the written variant than in the colloquial one to mean a future action as a one-moment process or as recurrent actions: *Ik zal steeds aan hem denken.* - *I shall think about him tomorrow.* At the same time, this form may have a modal meaning expressing supposition, possibility (mostly with the modal verb *wel*): *Hij zal wel bij mij komen.* - *Probably, he will come to me.* Within the adverbial clauses of time and condition, the analytical future is found in the principal clause, and the present tense for future reference in the subordinate: *Ingeval u niet lekker voelt, laat u de dokter roepen.* - *If you feel bad, send for the doctor;* *Ik ga wandelen, tenzij het sheeuwt.* - *I shall go for a walk if it does not snow;* *Als het niet regent, zal ik bij u komen.* - *If it does not rain, I shall come to you.* The future reference may be rendered by the inchoative verb *goan* + the infinitive [3, p. 356]. *This verb combination represents intention:*

.....

Dat ga ik morgen niet doen. – I am not going to do it tomorrow. The same construction represents the beginning of the action, and the tense specification is associated with the context: *Het goat regenen, kijk eens naar die donkere wolken inde verte. – It is going to rain, look at these dark clouds at a distance; Het gaat regenen, ik heb al enkele drappels gevoeld. – It is starting to rain, I have just felt a few drops* [16, p. 264].

In the Frisian language the analytical future is formed with the help of the combination of the auxiliary verb *sille* + the infinitive: *Ik sil dan komme. – I shall come later.* The analytical future represents not only one moment, but a recurrent action in the future: *Ik sil jo yntiids warskôgje. – I shall inform you in time.* The modal meaning may be reflected in this construction [2, p. 78]. The present for the future is often used with adverbial modifiers: *We geane moarn nei it gemeentehûs. – Tomorrow we go to the mayor.* The analytical future is used only in the principal clauses, and the present for the future is used in the subordinate clauses of condition: *At sto (asto) moarn komst, (dan) sille wy wille hawwe. – If you come tomorrow, we shall have some fun entertainment.* The same pattern occurs in the adverbial clauses of time: *Wyl sto lêst, sik ik in brief skiuwe. – I shall write a letter while you read.* There is a difference between the present for the future reference and the analytical future, the latter is more emphatic: *Ik gean fan'e middei de stêd yn (gean). – I shall go to the town today's afternoon* [17, p. 83]. The Frisian language has analytical structures which combine inchoative verbs + gerunds with particle *to*. The Frisian gerund is a verbal that is the infinitive + suffix *-n*. Some infinitives have their own suffix *-n*: *stean (to stand), gean (to go)*. Inchoative verbs are used in the analytical constructions: *gean (to go), komme (to come): Ik gean to silen. – I am going to sail* [17, p. 96].

Conclusion and further investigation. Detailed analysis and confrontation of grammatical forms for future reference in some North and West Germanic languages have been realized. These Germanic languages have been selected for comparison according to their geographical locations. All these languages were in constant interaction being separated only by numerous narrow and shallow

channels between numerous islands of the Jutland archipelago [18, p. 48-50]. Comparison of verb forms reveals a definite tendency to introduction of the most stable forms. The simplest one is the verb in the present form which refers to the future + adverbial modifiers of time. These adverbials are additional futurizing factors, and they influence the temporal semantics of the verb-predicate shifting the focus of its action from the present to the future tense. It is established as analytical future, and the verb-predicate represents present for future reference. Stability of such forms is most vivid in the subordinate adverbial clauses of time and condition. It demonstrates a bigger strength of futurizing factors that is hidden in the adverbial clause semantics. From another point of view futurizing factors represented by the adverbial clauses prevent other future forms from penetration into the structure of subordinate clauses. It provides for the domination of the synthetic present for future reference. This form may be seen as a future synthetic present form, semantics of which is revealed under the influence of futurizing factors (adverbial modifiers within the simple sentence or adverbial clauses of time and condition). Futurizing factors have contextual nature. Adverbial clauses are stable and resistant in the aspect of modal verb penetration. The modal analytical future does not penetrate into this structure where synthetic future – present for future reference – dominates. The simple sentence does not have this resistance. Its structure is open for being penetrated by the present for future and modal future even if there is an adverbial modifier as a futurizing factor. The second form for future reference with the features of an analytical structure is a combination of modal verbs in the present tense form and a simple infinitive without any particle. Such analytical structure has monolithic character, solidity, firmness, close relations between its components. Infinitival particle is a marker of infinitival zone. The usage of modal future does not need any futurizing factors because the combination of modal verbs in the present tense form with bare infinitive gains some function of a futurizing factor. From another aspect the modal verb nature and peculiarity provide for the projection of the action into the future, and at the same time some modal meaning remains in these

analytical forms. An analytical future form, having in its structure two formants, operates with the initial formant. It is a present tense form of the modal verb: *ville (vil) / skully (skal) + V infinitive* in Danish; *skall + V infinitive* in Swedish; *skulle (skal) / ville (vil) + V infinitive* in Norwegian; *zullen (zal) + V infinitive* in Dutch; *sille (sil) + V infinitive* in Frisian. All these facts demonstrate that futurizing factors move from the contextual sphere into the sphere of predicate, namely its initial formant. Specification of the analytical form rests on indivisibility of its initial and final formants and inability of their autonomous existence. A false impression of quasi-discreteness may appear because of the separate differentiation of the formants. But the analytical form is a monolithic structure in spite of its seeming discreteness which proves wrong because of its twofold nature. Absence of analytical modal future in the structure of adverbial clauses of time and condition demonstrates the redundancy of future meaning semantics which is associated with analytical modal future, its unnecessary in the stable structures with present for future reference. Modal future may be used in syntactical structures of that type. Modern English uses such structures but the epistemic modality obtains the primary meaning, moving future meaning on the rare background: *if S + should / will (would) + V infinitive*. All these facts point to the redundant futurizing factors (combination of adverbial clauses with the specification of analytical future). This combination does not give synergy (reciprocal summary reinforcement) but suppression of future meaning strengthening of modal epistemic meaning.

The third form for the future action representation which is traced in the present-day Germanic languages, is a combination of inchoative verbs in the present tense form + the infinitive with the particle. The presence of the infinitive particle means less unity, weaker monolithic character of the whole analytical structure in comparison with modal future. Structures with inchoative verbs may be recognized as present for future reference which is represented by analytical forms in Danish (*komme + til + at / blive + V infinitive*), in Norwegian (*komme(r) + til + a + V infinitive*), in Swedish (*komme(r) + att + V infinitive*), in Dutch (*gaan + V infinitive*), in

Frisian (*gean / komme te + V gerund*). At the same time these forms may be analysed as analytical inchoative future. In fact, these forms may be separated into a group of periphrastic constructions. In the case of inchoative verbs futurizing factors of initial formants are rather flexible, labile. On the one side, when the inchoative verb is used in the present tense form, the presence of futurizing factors, such as adverbial modifiers of time and condition, is necessary. On the other side, it is the combination of the inchoative verb + the infinitive that bears the features of future meaning, but this second futurizing factor is not always sufficient. That is why the presence of the first futurizing factor (the system of adverbial modifiers) is in need.

Comparison of grammatical forms for future reference is represented in **Table 1**. All the languages used for the analysis and comparison, demonstrate the usage of the synthetic morphologic form of the present tense for the future reference. In this case it may be described as synthetic future. This form is mostly applicable with non-conclusive verbs in Danish and Norwegian. Being used in the simple sentences, the synthetic future requires adverbial modifiers of time and condition. The usage of the synthetic future is available in adverbial clauses of time and condition. Adverbial modifiers and adverbial clauses belong to outer futurizing factors because they do not possess the semantic category of verbal tense. Futurizing factors may be of inner type when the verb semantics pertains some future aspect. Hence, the synthetic future in Swedish has the meaning of certainty about the future action, in Danish it renders the meaning of expectation. In Norwegian the synthetic future may describe one separate action or a chain of actions with future reference.

So, the synthetic future has inner and outer futurizing factors. If inner futurizing factors are connected with the present form of the notional verbs-predicates belonging to the non-conclusive group, the outer factors are associated with morphological units – adverbs of time and condition, and corresponding syntactical units – adverbial clauses of time and condition.

Analytical morphological forms for future reference consist of an initial formant, a final formant and an intermediate or quasi-formant. The initial formant includes modal verbs, and the final formant

includes non-personal verb forms (verbals), traditionally a bare infinitive. This construction may be analysed as the analytical modal future, and its initial formant – a modal verb – is involved into the gradual and slow process of grammaticalization when modal verbs lose their primary lexical meanings. At the same time modal verbs move to the stronger joining with the infinitives – bearers of primary lexical meaning. The final stage of this joining results in the combination of the initial and final formants, their mutual coupling or clutch, and thus the analytical modal future appears in the Germanic languages. In general the process of grammaticalization may be represented in a more formal quantitative way based on the degree of the formants' penetration (**Table 2**). The highest degree of penetration happens when modal verbs and bare infinitives are involved into the formation of analytical modal future. The absence of infinitival particles enables a mutual 3-level penetration of formants. The middle degree of penetration occurs when infinitival particles are used before infinitives. It happens when the initial formant is represented by inchoative verbs (*V inchoative*). The degree of penetration is reduced because the mutual coupling of the initial and final formants becomes weak. Infinitive particles are quasi (intermediate) formants. A 2-level penetration takes place and correlates with analytical inchoative future (no preposition). In the Dutch language there is an exception when the infinitive is used without any infinitival particle in combination with the inchoative verb, and analytical inchoative future demonstrates the highest degree of penetration which is usually associated with the analytical modal future (**Table 2**).

The lowest degree of penetration is associated with analytical inchoative future (prepositional variant). It has only one level. The initial formant (*V inchoative*) and the final formant (*V infinitive* or *V gerund*) are separated from each other by two quasi (intermediate) formants. They are expressed by prepositions and infinitival particles. In the chain *V inchoative* – *preposition* – *infinitival particle* – *V infinitive* / *V gerund* the mutual penetration between initial and final formants is very low and weak. Inchoative verbs partly preserve their primary lexical meanings and analytical inchoative future in

whole renders additional specification of a future action: unexpected and unplanned action (in Danish); intention and beginning of the action (in Dutch).

In general, grammatical forms for future reference form opposition between two principal forms according to the model: the synthetic (non-conclusive) future :: the analytical (modal / inchoative) future. **Table 3** summarizes seven variants of opposition in the system of Germanic forms for future reference. The first variant reveals binary and ternary oppositions, with the binary ones prevailing immensely. The second variant demonstrates two principal types of temporal forms for future reference – synthetic :: analytical. The third type of opposition is found within analytical forms and represents the order of the formants – initial :: final. The fourth type reveals inner nature of the initial formant which may be represented by modal or inchoative verbs. The fifth opposition demonstrates the formants' status which can be proper or quasi. Proper formants are initial and final ones which create analytical future forms. They are essential, and only together they create temporal grammatical form for future reference. Proper formants are in opposition to quasi formants which do not have any lexical meaning because they belong to the functional parts of speech, whereas proper formants are notional parts of speech. Quasi formants weaken the process of interpenetration between proper (initial and final) formants. Opposition of the formants' status rests on different functions in the process of interpenetration – strengthening :: weakening. The sixth variant of opposition demonstrates specification of futurizing factors. Outer factors may be morphological (adverbs of time) or syntactical (adverbial clauses of time and condition). They do not belong to the analytical future form. Inner factors are associated with the analytical (modal or inchoative) future form with its hidden semantics which appears in the result of the process of interpenetration of the formants. The seventh variant of opposition is the only case of ternary one. It reflects the degree of grammaticalization which correlates with the degree of penetration, starting from the minimal degree (1), following with the medial degree (2), and finishing with the maximal degree (3).

Table 1

Variations of grammatical forms for future reference							
Language	Synthetic		Grammatical forms for future reference				
	Morphological structure	Specification of usage	Analytical				
			Initial formant	Morphological structure Quasi (intermediate) formant	Final formant	Specification of usage	
Danish	<i>V present</i> for future reference (synthetic future)	• in simple sentences + adverbial modifiers of time • non-conclusive verbs • in adverbial clauses of time, condition	<i>ville (vil)</i>	Analytical modal future		• <i>skall</i> for the first person	
			<i>skully (skal)</i>		<i>##</i> particle	<i>V infinitive</i>	• <i>vil</i> for the second and third person
			<i>komme</i>	Analytical inchoative future			• <i>vil</i> for all persons in negative sentences
				<i>till</i> preposition <i>at</i> particle <i>##</i> particle	<i>V infinitive</i>	• unexpected, unplanned action	
			<i>blive</i>		<i>V infinitive</i>		
Swedish	<i>V present</i> for future reference (synthetic future)	• in simple sentences + adverbial modifiers of time (certainty about future action) • in adverbial clauses of time, condition	<i>skall</i>	Analytical modal future		• possible action in future	
				<i>##</i> particle		<i>V infinitive</i>	• planned action in future
			<i>kommer</i>	Analytical inchoative future			• adverbial modifier of time
				<i>att</i>	<i>V infinitive</i>	• additional modal meaning (obligation)	
							• no additional modal meaning
Norwegian	<i>V present</i> for future reference (synthetic future)	• non-conclusive verbs • one separate action • chain of actions	<i>vil</i>	Analytical modal future		• no additional modal meaning	
						<i>V infinitive</i>	• for the second and third person
			<i>skal</i>			<i>V infinitive</i>	

					• subject of the action is not a person • subject has no desires • for the first person
				<i>komme</i> Analytical inchoative future <i>till</i> preposition <i>ā</i> particle	<i>V infinitive</i>
Dutch	<i>V present</i> for future reference (synthetic future)	• adverbial modifiers of time • expectations • subordinate adverbial clauses of time, condition		<i>zullen (zal)</i> Analytical modal future	• one separate action • chain of actions • supposition • possibility • principal clause in the complex sentences of time, condition • intention • beginning of the action
				<i>zal</i> <i>wel</i>	<i>V infinitive</i>
				<i>gaan</i> Analytical inchoative future	<i>V infinitive</i>
Frisian	<i>V present</i> for future reference (synthetic future)	• adverbial modifiers of time • subordinate adverbial clauses of time, condition		<i>sille</i> Analytical modal future	• one separate action • chain of actions • principal clause in the complex sentences of time, condition
				<i>gaan</i> Analytical inchoative future	
				<i>komme</i> <i>te</i> particle	<i>V gerund</i>

Table 2

Analytical form grammaticalization in the reflection of the degree of penetration				
Initial formant	Quasi (intermediate) formant		Final formant	Degree of penetration
	Preposition	Particle		
<i>V modal</i>			<i>V infinitive</i>	
<i>V inchoative</i>	<i>till</i>	<i>at</i>	<i>V infinitive</i>	3
<i>V modal</i>			<i>V infinitive</i>	1
<i>V inchoative</i>		<i>att</i>	<i>V infinitive</i>	3
<i>V modal</i>			<i>V infinitive</i>	2
<i>V inchoative</i>	<i>till</i>	<i>å</i>	<i>V infinitive</i>	3
<i>V modal</i>			<i>V infinitive</i>	1
<i>V inchoative</i>			<i>V infinitive</i>	3
<i>V modal</i>			<i>V infinitive</i>	3
<i>V inchoative</i>		<i>te</i>	<i>V gerund</i>	2

Table 3

Grammatical forms for future time reference in the reflection of opposition		
Variant of opposition	Type of opposition	
	Initial opposition	Components of opposition
1.	Initial opposition	binary opposition :: ternary opposition
2.	Opposition of forms	synthetic form :: analytical form
3.	Opposition of formants' order	initial formant :: final formant
4.	Opposition of initial formants	modal verb :: inchoative verb
5.	Opposition of formants' status	proper formant :: quasi formant
6.	Opposition of futurizing factors	inner :: outer
7.	Opposition of grammaticalization degree	minimal degree (1) :: medial degree (2) :: maximal degree (3)

This opposition is admittedly approximate; however, even very subtle quantitative differences are clearly evident. All the information given in **Table 3** reveals the integrated feature of grammaticalization while creating analytical Modal and inchoative) future. Existence of opposition in seven (or six) variants found in the system of temporal forms for future reference speaks for the flexibility of the system, its universality, lability, multi-sided application in the process of future formation description. The heptavariant opposition shows a multi-aspect process of grammaticalization. What is more, it shows a common tendency in analytical future formation that is the result of contacts between some North and west Germanic languages found in one and the same area. It also indicates a tangle of common Germanic problems in interlanguage contacts which brought up the formation of the grammatical verb forms for future reference. It is possible to untangle these problems if more effective model of comparison is used to reveal all details and specifications which exist in the Germanic group of languages. Further investigation is needed to conduct a more meticulous analysis and identify a more effective model for comparison.

REFERENCES

1. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. (1985). Eds. Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., Svartvik, J. London, New York: Longman, 1779 p. [in English].
2. Beheydt, G. (2005). *The Absolute and Relative Present Tense with Future Time Reference in English and Dutch. Crosslinguistic Views of Tense, Aspect and Modality*. Amsterdam: Rodopi, 15 – 32 [in English].
3. Donaldson, B. (2017). *Dutch: a comprehensive grammar*. London: Routledge, 456 s. [in English].
4. Hilpert, M. (2006). *A synchronic perspective on the grammaticalization of Swedish future construction*. Nordic Journal of Linguistics, 29 (2), 151–173 [in English].
5. Holmes, P., Enger, H. (2018). *Swedish: a comprehensive grammar*. London: Routledge, 566 p. [in English].
6. Holmes, P., Hinchcliffe, I. (2013). *Norwegian: a comprehensive grammar*. Taylor and Francis, 743 p. [in English].
7. Hopper, H., Traugott, E. (2003). *Grammaticalization*. Cambridge: CUP, 296 p. [in English].

8. Jenneke, O. (2014). *Modern Dutch Grammar. A practical guide*. London: Routledge, 300 p. [in English].
9. Kunz, R. (2024). *Comparative grammar of Swedish, Norwegian, and Danish*. <https://www.amazon.com/Comparative-Grammar-Swedish-norwegian-Danish-ebook/dp/BOCW1G1QSS> [in English].
10. Lass, R. (2000). *Historical Linguistics and Language Change*. Cambridge: CUP, 423 p. [in English].
11. Lohndal, T. (2019). *Formal grammar. Theory and variation across English and Norwegian*. London: Routledge, 448 p. [in English].
12. Lundskaer, T., Holmes, N. (2015). *Danish: a comparative grammar*. London: Routledge, 752 p. [in English].
13. Muller, L. (2012). *Practical and theoretical grammar of the German language*. Berlin: Ulan Press, 422 p. [in English].
14. Müller, S. (2019). *Grammatical Theory: from transformational grammar to constraint-based approaches*. Berlin: Language Science Press, 877 p. [in English].
15. Nuyts, J. (2001). *Epistemic modality, language, and conceptualization. A cognitive-pragmatic perspective*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 429 p. [in English].
16. Shetter, W. (2006). *Dutch. An Essential Grammar*. London, New York: Routledge Taylor and Francis Group, 322 p. [in English].
17. Tiersma, P. (1999). *Frisian reference grammar*. Ljouwert: Fryske Akademy, 147 p. [in English].
18. Voyles, J. (1992). *Early Germanic Grammar: Pre-, Proto-, and Post- Germanic Languages*. San Diego, California: Academic Press, 302 p. [in English].
19. Wessén, E. (1956). *Svenska språkhistoria. Grundlinjer till en historisk syntax*. Stockholm: Akademiska Bokhanden, 346 s. [in Swedish].
20. Wischer, I., Diwald, G. (2002). *New reflection on grammaticalization*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 246 p. [in English].

Дата надходження до редакції – 12.03.2026

Дата затвердження редакцією – 21.03.2026

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

UA

**ІНДЕКСАЦІЯ ЗБІРНИКА В МІЖНАРОДНИХ
НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗАХ ДАНИХ**

Збірник входить до міжнародних наукометричних баз:

- **INDEX COPERNICUS** (Польща),
<https://indexcopernicus.com>
- **ERIH PLUS** (Норвегія),
<https://erihplus.nsd.no>
- **RESEARCH BIB** (Японія),
<https://www.researchbib.com>
- **ROAD**,
<https://road.issn.org/>
- **DOAJ**,
<https://doaj.org>
- **LINGUISTIC BIBLIOGRAPHY** (Нідерланди),
<http://www.linguisticbibliography.com>
- **OUCI**,
<https://ouci.dntb.gov.ua/>
- **ULRICH'SWEB**
<http://ulrichsweb.serialssolutions.com/>

EN

**INDEXATION OF THE JOURNAL IN
THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC DATABASES**

The journal is included to international scientific databases:

- **INDEX COPERNICUS** (Poland),
<https://indexcopernicus.com>
- **ERIH PLUS** (Norway),
<https://erihplus.nsd.no>
- **RESEARCH BIB** (Japan),
<https://www.researchbib.com>
- **ROAD**,
<https://road.issn.org/>
- **DOAJ**,
<https://doaj.org>
- **LINGUISTIC BIBLIOGRAPHY** (Netherlands),
<http://www.linguisticbibliography.com>
- **OUCI**,
<https://ouci.dntb.gov.ua/>
- **ULRICH'SWEB**
<http://ulrichsweb.serialssolutions.com/>

Кафедра стилістики та мовної комунікації
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

планує публікацію періодичного збірника наукових праць
"Актуальні проблеми української лінгвістики:
теорія і практика" (випуск № 53)

UA

Вимоги до публікації:

1. *Текст статті* повинен відповідати чинним вимогам Міністерства освіти і науки України та міжнародним науковим стандартам, згідно з якими обов'язковими є такі елементи:

– постановка проблеми в контексті сучасної філологічної науки та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями;

– аналіз найновіших публікацій із теми дослідження;

– визначення раніше не вивчених частин загальної проблеми або напрямків дослідження;

– формулювання мети статті (постановка завдання);

– виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

– висновки дослідження й перспективи подальших наукових розвідок у визначеному напрямі.

2. *Комп'ютерний варіант статті* повинен відповідати таким вимогам:

– шрифт **Times New Roman**;

– якщо в наборі використовуються інші шрифти, якими набрано ілюстративний матеріал, то вони подаються окремим файлом;

– поля: вгорі – 2,5 см; внизу – 9,54 см; зліва – 2,5 см; справа – 6,84 см;

– відступи від колонтитула: вгорі – 2,75 см; внизу – 9 см;

– абзацний відступ – 1,25 см;

– міжрядковий інтервал – одинарний;

– для покликань на джерело цитування використовувати квадратні дужки, напр.: [5, с. 141], де 5 – номер джерела відповідно

до списку використаної літератури в алфавітному порядку, а 141 – номер сторінки; покликання на джерела ілюстративного матеріалу мають бути у круглих дужках (І. Франко);

– згадувати у статті дослідника рекомендовано у форматі: О. Потебня, Д. Чижевський, D. Pettin.

3. **Матеріали** подавати в такій послідовності (відповідно у трьох інформаційних блоках – українському, англійському й російському):

– класифікаційний індекс Універсальної десятикової класифікації (УДК);

– прізвище та ініціали автора подаються посередині (**розмір 11 кеглів, жирний курсив**);

– ID (ORCID) та ScopusID / ResearcherID подається посередині (**розмір 11 кеглів, курсив**);

– назва статті (українською, англійською та російською мовами в кожному з інформаційних блоків) набирається через рядок по центру великими літерами (**розмір 11 кеглів, жирний шрифт**);

– анотації **не менше 1800 знаків** українською, англійською та російською мовами (**розмір 10 кеглів, курсив**);

– ключові слова (не більше десяти слів) (**розмір 10 кеглів, курсив**);

– інформація про автора / авторів подається українською, англійською та російською мовами після анотації у відповідному інформаційному блоці (**розмір 10 кеглів, курсив**) в такій послідовності: прізвище, ім'я, по батькові (повністю), науковий ступінь, вчене звання, посада / навчання в аспірантурі, докторантурі; структурний підрозділ (факультет / інститут, кафедра); назва навчального закладу чи установи; електронна адреса;

– текст статті – через інтервал після назви (**розмір 11 кеглів, міжрядковий інтервал – одинарний**);

– списки літератури подаються через рядок після основного тексту статті в алфавітному порядку в рубриці **ЛІТЕРАТУРА** (**розмір 10 кеглів, міжрядковий інтервал – одинарний**). Література оформляється згідно з чинними бібліографічними

.....

вимогами. Необхідно розрізняти наукову літературу та джерела. **СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ПЕРЕКЛАДАЄТЬСЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ І ТРАНСЛІТЕРУЄТЬСЯ ЛАТИНИЦЕЮ** та подається в рубриці **REFERENCES (за стилем APA)** після основного списку:

Shevchenko, L. (2014). *Medialexicography in the linguistic perspective* [Medijna leksykografija v lingvistychnij perspektyvi]. *Aktual'ni problemy ukrai'ns'koi' linygistyky: teorija i praktyka*, 28, 7–16 [in Ukrainian].

– список умовних скорочень назв джерел (за наявності) (розмір 10 кеглів, міжрядковий інтервал – одинарний) подається після списку літератури через один інтервал.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Покликання на статті збірника в інших виданнях **ОБОВ'ЯЗКОВО** потрібно робити із вказівкою індивідуального номера DOI.

Статті подаються до редакційної колегії збірника в електронному та роздрукованому варіантах на кафедру стилістики та мовної комунікації.

Публікації збірника проходять **обов'язкове внутрішнє та зовнішнє рецензування** з погляду актуальності, новизни, новаторської постановки проблем, чіткості формулювань дослідницьких завдань, логічності й обґрунтованості висновків.

Видання **дотримується всіх етичних норм і правил**, а також тих, що регламентовані чинним законодавством. Редакторська політика видання базується на принципах Комітету з етики наукових публікацій відносно рівності всіх статей і авторів для головного редактора, редколегії та рецензентів; конфіденційності у процесі внутрішнього та зовнішнього рецензування; оригінальності пропонованого матеріалу та плагіату.

Видання платне.

тел.: **0(44) 239-33-66;**

web: **<https://apultp.knu.ua>;**

e-mail: **apultp@knu.ua**

**Department of Stylistics and Language
Communication of Educational and Scientific Institute of Philology
of Taras Shevchenko National University of Kyiv**
plans to publish a periodic scientific edition
**"Current issues of Ukrainian linguistics:
theory and practice" (Vol. 53)**

EN

Call for papers

1. *Manuscripts* must meet the applicable requirements of Ministry of Education and Science of Ukraine as well as international standards:

- stating the problem in the context of modern philological science, its correlation with relevant practical tasks;
- analysis of recent literature on the research topic;
- determining previously unexplored aspects of the general problem or research trends;
- defining the aim of the research;
- general description of the work, justification of research findings;
- conclusions of the study, prospects and implications of the research.

2. *A computer version of the article* must meet the following requirements:

- font Times New Roman;
- if the author uses other fonts, it is necessary to propose them in a separate file;
- margin: head – 2.5 cm; tail – 9.54 cm; left – 2.5 cm; right – 6.84 cm;
- an indentation from the running title: head – 2.75 cm; tail – 9 cm;
- an indentation – 1.25 cm;
- line-to-line spacing – single;
- citation must be done in square brackets, e.g.: [5, p. 141], where 5 is a resource number in the references list in alphabetical order, and 141 is a page number;

– a reference to resources should be used in parentheses, e.g.: (I. Franko).

3. **Materials** must be submitted in the following sequence:

– classification index of the Universal Decimal Classification (UDC);
– the author / authors' name and surname (*size 11 points, bold type*);

– the author / authors' ID (ORCID) and ScopusID / ResearcherID (*size 11 points, italic type*);

– the title of the article is typed in the middle in capital letters (*size 11 points, bold type*);

– abstracts (no less **than 1800 symbols**) in Ukrainian, English and Russian (*size 10 points, italic type*);

– key words (no more than ten words) (*size 10 points, italic type*).

– information about the author / authors in Ukrainian, English and Russian after each of the abstracts respectively (*size 10 points, italic type*) in the following order: first name, middle name, scientific degree, academic status, PhD/doctoral studies; organization (faculty / institute/department); title of the institution; e-mail;

– text of the article – in the interval after the title (size 11 points);

– literature lists must be given after the main text of the article in alphabetical order in the rubric **REFERENCES** (size 10 points). References must be submitted in accordance with the applicable requirements of bibliographic standards. It is necessary to distinguish scientific literature and resources. **REFERENCES MUST ALSO BE TRANSLATED AND TRANSLITERATED IN LATIN** and served in the **REFERENCES (APA)**:

Shevchenko, L. (2014). *Medialexicography in the linguistic perspective* [Medijna leksykografija v lingvistychnij perspektyvi]. *Aktual'ni problemy ukrai'ns'koi' linygistyky: teorija i praktyka*, 28, 7–16 [in Ukrainian].

– a list of abbreviations of the resources (if any) (size 10 points) is submitted after the references list.

NB! References on articles of our digest in other editions must be done with the indication of the DOI individual number.

The papers must be submitted to the **editorial board** in electronic and printed versions to the department of stylistics and language communication.

The manuscripts must have **internal and external reviews** in terms of relevance, novelty, innovative research problems, formulation of tasks clarity, consistency and validity of conclusions.

The edition adheres to all **ethic norms** and rules as well as those that are regulated by current legislation. Editorial policy of the edition is based on the principles of Committee on Publication Ethics regarding the equality of all articles and authors to the editor-in-chief, editorial board and reviewers; confidentiality in the process of internal and external reviewing; originality of the submitted paper and plagiarism.

The edition is **paid**.

Tel: **0(44) 239-33-66;**

web: **<https://apultp.knu.ua>;**

e-mail: **apultp@knu.ua**

ЗМІСТ

СУЧАСНА ЛІНГВІСТИКА В ІДЕЯХ І ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯХ

Смушинська І.В.

Евфемізми та евфемізація: проблема вибору в художньому дискурсі і перекладі 6

Шевченко Л.І.

Імідж: інтродукція до лінгвістичної сутності явища..... 25

Сизонов Д.Ю., Данилейко О.В.

Лексикографічна репрезентація безбар'єрної грамотності та інклюзивної комунікації: стан і перспектива 35

Луценко О.І.

Вербалізація холоду в російській військовій медійній риторичній семантичній моделі та прагматичній функції 50

Дядищева-Росовецька Ю.Б., Росовецький С.С.

Специфіка лінгвопоетичних рефлексій С. К. Росовецького щодо фольклорних записів у Шевченкових альбомах 1848–1850 і 1858–1859 років 73

МЕДІЙНА ПРОБЛЕМАТИКА В МОДЕРНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Нікіфірова Є.Ю., Попівняк О.О., Галицька Є.А.

двовимірний парфумерний вітринний рекламний тріо вісими: ракурс мультимодальної когезії 90

Бабенко А.С.

Дослідницький потенціал фінансових текстів у медіапросторі 112

АВТОРСЬКИЙ ПОГЛЯД
НА АКТУАЛЬНІ ЛІНГВІСТИЧНІ ПИТАННЯ

Дель Гаудіо С.

Діалект і українсько-російське змішане мовлення ("суржик"): критерії розмежування. Стаття 1..... 124

Бондаренко В.В., Боцман А.В., Карпова К.С.

Функціональне співіснування синтетичної та аналітичної майбутньої часових форм у сучасних германських мовах як відображення граматикалізації 141

Індексація збірника в міжнародних

наукометричних базах 162

Вимоги до публікації у виданні 163

CONTENTS

MODERN LINGUISTICS IN IDEAS AND RESEARCH INTERPRETATIONS

Iryna V. Smushchynska

Euphemisms and euphemization: the problem of choice in artistic discourse and translation 6

Larysa I. Shevchenko

Image: introduction to the linguistic essence of the phenomenon 25

Dmytro Y. Syzonov, Olha V. Danyleiko

Lexicographic representation of barrier-free literacy and inclusive communication: current state and prospects 35

Oksana I. Lutsenko

The representation of cold in Russian war media rhetoric: semantic patterns and pragmatic functions 50

Juliya B. Dyadyshcheva-Rosovetska, Stanislav S. Rosovetsky

S. K. Rosovetskiy's linguistic reflections on folklore recordings in Shevchenko's Albums of 1848–1850 and 1858–1859 73

MASS MEDIA ISSUES IN THE MODERN LINGUISTICS

Yevhenia Yu. Nikiforova, Olena O. Popivniak,

Elizaveta A. Galitska

Two-dimensional perfume shopwindow advertisement with three axes: multimodal cohesion aspect 90

Andrii S. Babenko

Research potential of financial texts in the media space 112

AUTHOR'S VIEW
ON CURRENT LINGUISTIC PROBLEMS

Del Gaudio S.

Dialect and Ukrainian Russian mixed speech ("suržyk"): distinguishing criteria and demarcation lines. Article 1 124

Valeria V. Bondarenko, Andriy V. Botsman, Kateryna S. Karpova

Functional coexistence of synthetic and analytical future temporal forms in the present-day Germanic languages as a reflection of grammaticalization 141

Indexing in international scientific databases 162

Publication requirements..... 166

Наукове видання
(категорія Б)

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВІСТИКИ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

Випуск ЛП

Над випуском працювали:

Л. І. Шевченко (голов. редактор),
Д. Ю. Сизонов (відп. секретар)

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Усі статті перевірено на плагіат.

Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали.

Електронна версія публікацій представлена на сайті <http://apultp.knu.ua>

Друкується за авторською редакцією

Оригінал-макет виготовлено ВПЦ "Київський університет"

Формат 60x84^{1/16}. Обл.-вид. арк. 8,9. Ум. друк. арк. 10,1. Наклад 100. Зам. № 226-11805.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний. Друк офсетний.
Підписано до друку 27.05.26

Видавець і виготовлювач
ВПЦ "Київський університет"
Б-р Тараса Шевченка, 14, м. Київ, 01601, Україна
☎ (38044) 239 32 22; (38044) 239 31 58; (38044) 239 31 28
e-mail: vpcc@knu.ua
<http://vpcc.knu.ua>

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02